

บทที่ 4

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลเกาะหมาก

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอผลการวิจัยเรื่องศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงเพื่อตอบคำถามวิจัยในส่วนที่ต้องการทราบว่าในพื้นที่ตำบลเกาะหมาก ขนาดพื้นที่ 106 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 66,250 ไร่ ครอบคลุมถึงหมู่เกาะสี่ – เกาะห้า หมู่เกาะรังนก และเกาะบริวารอีกจำนวน 7 เกาะ – ว่ามีศักยภาพหรือมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ตามหลักเกณฑ์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้อย่างไร ซึ่งดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยพิจารณาจากเกณฑ์ 4 ประการ คือ (1) ศักยภาพของพื้นที่ (2) ศักยภาพด้านการจัดการ (3) ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการ และ (4) ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม หรือซึ่งสอดคล้องกับข้อคำถามใน 4 ประเด็นแรกในงานวิจัยนี้ คือ

1. ศักยภาพด้านพื้นที่เป็นอย่างไร แนวคำถามย่อย ได้แก่ บริบททั่วไปของพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ชุมชน วัฒนธรรมและประวัติความเป็นมาเป็นอย่างไร สถานที่ท่องเที่ยวหรือแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เหมาะสมจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีอะไรบ้าง บริบทเป็นอย่างไร มีประวัติความเป็นมาอย่างไร ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพและโครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน สืบย้อนอดีตตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพภูมิศาสตร์ และจุดของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านอย่างไร

2. ศักยภาพด้านการจัดการ โดยชุมชนเป็นอย่างไร แนวคำถามย่อยเช่น ความคิดเห็นและความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลเกาะหมากเป็นอย่างไร สภาพทั่วไปด้านการจัดการท่องเที่ยวในตำบลเกาะหมากเป็นอย่างไร ความพร้อมของประชาชนแหล่งเรียนรู้มีมากน้อยแค่ไหน

3. ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการเป็นอย่างไร แนวคำถามย่อยได้แก่ ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่มีอะไรบ้าง โอกาสในการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร

4. ศักยภาพด้านกระบวนมีส่วนร่วมของท้องถิ่น รวมถึงการศึกษาถึงทุนทางสังคมของชุมชน เป็นอย่างไร ความต้องการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีมากน้อยแค่ไหน โดยกำหนดประเด็นสำคัญที่จะนำเสนอต่อไปนี้

4.1 ศักยภาพด้านพื้นที่ตำบลเกาะหมาก

4.1.1 บริบททั่วไปของพื้นที่

- 1) ที่ตั้ง อาณาเขตและลักษณะทางภูมิศาสตร์
- 2) ประวัติความเป็นมา
- 3) ประชากร
- 4) สภาพสังคม
- 5) สภาพเศรษฐกิจ
- 6) เส้นทางคมนาคม

4.1.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.1.3 วิเคราะห์บริบท (SWOT Analysis) ศักยภาพด้านพื้นที่ของตำบลเกาะหมาก

โดยชุมชน

4.2 ศักยภาพด้านการจัดการ

4.2.1 สภาพทั่วไปของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในปัจจุบัน

4.2.2 ความคิดเห็นและความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.2.3 วิเคราะห์บริบท (SWOT Analysis) ศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยว

โดยชุมชน

4.3 ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้

4.3.1 ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่

4.3.2 แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาชุมชน

4.3.3 วิเคราะห์บริบท (SWOT Analysis) ศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้โดยชุมชน

4.4 ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม

4.4.1 ลักษณะชุมชนและวัฒนธรรม

4.4.2 ทุนทางสังคม

4.4.3 กระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลเกาะหมาก

4.4.4 วิเคราะห์บริบท (SWOT Analysis) ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมโดยชุมชน

5. ข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลเกาะหมากในภาพรวมรายละเอียดมีดังต่อไปนี้

5.1 ศักยภาพด้านพื้นที่ตำบลเกาะหมาก

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่การนำเสนอประเด็นศักยภาพด้านพื้นที่ของตำบลเกาะหมากออกเป็น 3 ประเด็นหลักคือ ข้อมูลด้านบริบททั่วไปของพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis) ศักยภาพด้านพื้นที่ของตำบลเกาะหมากโดยชุมชน รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

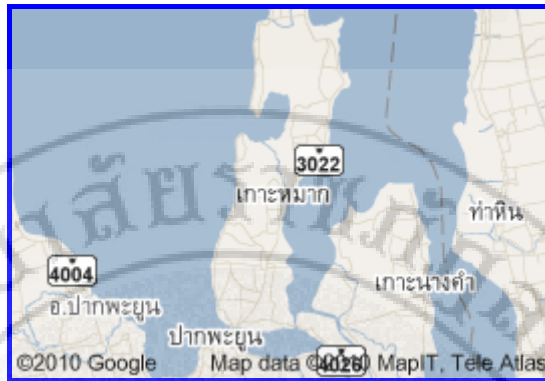
5.1.1 บริบททั่วไปของพื้นที่

ผู้วิจัยได้นำเสนอ ข้อมูลสำคัญทางกายภาพซึ่งบอกที่ตั้ง อาณาเขตลักษณะทางภูมิศาสตร์เพื่ออธิบายให้เห็นสภาพทั่วไป ประวัติความเป็นมา ประชากร ลักษณะสภาพทางสังคม เศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชนที่รวบรวมจากการศึกษาเอกสาร (Documentary study) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1) ที่ตั้ง อาณาเขตและลักษณะทางภูมิศาสตร์

เกาะหมากตั้งอยู่ในอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง มีตำแหน่งในทางภูมิศาสตร์ระหว่างละติจูดที่ 7 องศา 20 ลิปดา 20 ฟลิปดาเหนือ ถึง 7 องศา 30 ลิปดา 30 ฟลิปดาเหนือ และระหว่างลองจิจูดที่ 100 องศา 19 ลิปดา 19 ฟลิปดาตะวันออก ถึงลองจิจูดที่ 100 องศา 23 ลิปดา 23 ฟลิปดาตะวันออก เป็นพื้นที่ซึ่งมีลักษณะเป็นเกาะ และหมู่เกาะที่ล้อมรอบด้วยทะเลสาบสงขลา ตอนกลาง กล่าวคือมีอาณาเขตทางด้านทิศเหนือติดทะเลสาบสงขลาตรงอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ทิศใต้ติดกับตำบลปากพะยูน ทิศตะวันออก ติดทะเลสาบสงขลาตรงตำบลปากพะยูนและตำบลเกาะนางคำ ส่วนทิศตะวันตก ติดตำบลฝาละมี อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก, 2549 สืบค้นจาก <http://www.khomak.go.th>)

ลักษณะพื้นที่เป็นเกาะที่ราบเชิงเขาและป่าพรุหรือดินพรุ ขนาดพื้นที่ 106 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 66,250 ไร่ แบ่งออกเป็นพื้นน้ำ 66 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่เกาะ 40 ตารางกิโลเมตร มีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 1,080 กิโลเมตร และระยะทางห่างจากสนามบินนานาชาติหาดใหญ่ ประมาณ 60 กิโลเมตร โดยเส้นทางสายหลักเข้าพื้นที่คือเส้นทางคมนาคมเริ่มจากการอำเภอปากพะยูน ข้ามสะพานเกาะหมาก-ปากพะยูน ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2536 เข้าสู่เส้นทางสายบ้าน ท่าดิน-เกาะ โฉบ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก เป็น 1 ใน 7 องค์การบริหารส่วนตำบลของอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ที่ทำการขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมากตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านปากบางนาคราช ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอปากพะยูน ประมาณ 6 กิโลเมตร

ภาพ 4 แผนที่แสดงตำบลเกาะหมาก

ตำบลเกาะหมาก มีอาณาเขตพื้นที่ในการปกครอง 11 หมู่บ้าน คือ บ้านท่าวา บ้านช่องฟืน บ้านแหลมกรวด บ้านเกาะโคบ บ้านปากบางนาคราช บ้านเกาะหมาก บ้านเขาชัน บ้านเกาะเสือ บ้านน้ำบ่อหมาก บ้านหัวหินและบ้านเกาะหมากเมืองใหม่

ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปของเกาะหมากมีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น มีฝนตกชุก โดยสามารถแบ่งฤดูกาลออกได้เป็น 2 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน ฤดูร้อนอากาศร้อนจัดจนสามารถทำให้เกิดความแห้งแล้งขาดแคลนน้ำได้ ถึงแม้ว่าเกาะหมากจะอยู่ติดทะเลสาบก็ตาม ส่วนฤดูฝนจะมีฝนตกชุก สภาพภูมิอากาศลักษณะนี้ทำให้เกิดภาวะน้ำทะเลหนุนหรือน้ำท่วมได้ เพราะระดับน้ำที่เพิ่มขึ้นจากทะเลสาบร่วมกับน้ำฝนที่ตกลงมาอย่างหนัก อุณหภูมิของเกาะหมากอยู่ในระดับ 37 องศาเซลเซียส ความแตกต่างของอุณหภูมิในช่วงฤดูร้อนกับฤดูฝนมีไม่มากนัก เพราะเกาะหมากเป็นตำบลที่อยู่ติดกับทะเล อุณหภูมิจึงมีความเปลี่ยนแปลงน้อย สภาพภูมิอากาศในตำบลเกาะหมากช่วงกลางวันจะมีแสงแดดจัดตลอดวัน พอช่วงเย็นอากาศค่อนข้างเย็นสบายเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจตามจุดท่องเที่ยวตามหมู่บ้านต่าง ๆ ของตำบลเกาะหมาก เช่น ชุมชมวิทที่แหลมหลา

ตำบลเกาะหมากมีอาณาเขตที่ตั้งอยู่ที่อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ทางตอนใต้ของประเทศไทย จึงได้รับลมมรสุมจากทะเลทั้งที่พัดมาจากทะเลอ่าวไทยและพัดมาจากทะเลอันดามัน ลมมรสุมที่พัดมาจากฝั่งทะเลอ่าวไทยเรียกว่า ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จะพัดผ่านประเทศไทยในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม และลมมรสุมที่พัดมาจากฝั่งทะเลอันดามันเรียกว่า ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จะพัดผ่านประเทศไทยในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน ส่งผลกระทบต่อ การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ กล่าวคือ ในช่วงที่ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านจะไม่เหมาะแก่การท่องเที่ยว เพราะลมมรสุมจะพัดผ่านมาจากทะเลอ่าวไทยและจังหวัดพัทลุง ก็อยู่ทางด้านฝั่งตะวันออกและอ่าวไทย เกาะหมากมีสภาพอากาศซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา เนื่องจากมีสภาพเป็นเกาะล้อมรอบด้วยแหล่งน้ำ จึงมีสภาพอากาศฝนตกและแดดออกในวันเดียวกัน

ชาวบ้านเห็นว่าลักษณะสภาพทางภูมิอากาศนอกจากมีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพของประชากร รวมถึงมีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อระดับอารมณ์และสึฟิวซึ่งจะทำให้มีความ เข้มข้นและสึฟิวล้ากว่าสึฟิวปกติ

สภาพอากาศที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวในตำบลเกาะหมากอยู่ในช่วง ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน เนื่องจากมีอุณหภูมิที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวทางทะเล มี ทัศนียภาพสวยงามสามารถเก็บภาพแห่งความประทับใจในการเดินทางมาเที่ยวที่เกาะหมากได้อย่าง น่าจดจำ และอาจเป็นความทรงจำดี ๆ ที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ เดินทางกลับมาท่องเที่ยวที่เกาะหมากอีก นอกจากนี้สภาพอากาศและทัศนียภาพที่สวยงามของตำบล เกาะหมากอันเป็นจุดดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวแล้ว หากนักท่องเที่ยวได้เดินทางมาในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายนซึ่งเป็นช่วงปลอดมรสุม อากาศปลอดโปร่ง นักท่องเที่ยวยังสามารถพบเห็นการ ออกไปจับปลา ลากอวน ในทะเลสาบของชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมง และอาจมีโอกาสดูด อาหารทะเลสดได้โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถซื้อกุ้ง หอย ปู ปลาได้โดยตรง จากชาวประมงเหล่านั้นนั่นเอง

สำหรับสภาพทางภูมิศาสตร์อื่น ๆ ที่จะกล่าวถึงอีก 2 ประเด็นคือ เรื่องน้ำ และดิน รายละเอียดมีดังนี้

น้ำ จังหวัดพัทลุงมีแหล่งน้ำที่สำคัญคือ ทะเลสาบ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำในทะเลสาบ สงขลาฝั่งอ่าวไทย เกาะหมากเป็นตำบลที่อยู่ในจังหวัดพัทลุง มีที่ตั้งของเกาะที่ล้อมรอบด้วยทะเลสาบ ดังนั้น ร้อยละ 90 ของประชากรเกาะหมากส่วนใหญ่จึงมีอาชีพทำการประมง จากการศึกษาข้อมูล จากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมากพบว่า ตำบลเกาะหมากมีที่มาของแหล่งน้ำที่สำคัญ ๆ อยู่ หลายแห่ง ได้แก่ ทะเลสาบ ลำน้ำ ลำห้วย บึง หนองน้ำ บ่อน้ำ น้ำบาดาล น้ำฝน ซึ่งแหล่งน้ำที่กล่าว มาข้างต้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ แหล่งน้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและ แหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น ในตำบลเกาะหมากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมากได้จำแนกเอาไว้ เช่นกัน กล่าวคือ แหล่งน้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในตำบลเกาะหมาก มีลำน้ำและลำห้วย 2 สาย มีพื้นที่ของแหล่งน้ำอยู่ที่บริเวณหมู่ที่ 1 บ้านท่าวาและบริเวณหมู่ที่ 8 บ้านเกาะเสือ ส่วนแหล่งน้ำเล็ก ๆ อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น บึง หนองน้ำ มีทั้งหมด 4 แห่ง มีพื้นที่ตั้งอยู่ที่บริเวณหมู่ที่ 3 บ้านแหลมกรวด หมู่ที่ 6 บ้านเกาะหมาก หมู่ที่ 7 บ้านเขาชัน และหมู่ที่ 8 บ้านเกาะเสือ ส่วนแหล่ง น้ำประเภทที่ 2 คือ แหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้นในตำบลเกาะหมากมีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นรวมทั้งหมด 1,175 แห่ง สามารถแยกย่อยออกเป็นแหล่งน้ำที่เป็นบ่อน้ำตื้น 181 แห่ง บ่อน้ำบาดาล 47 แห่ง คู่ม่น้ำ 221 แห่ง ดึงเก็บน้ำฝน 636 แห่ง ตำบลเกาะหมากมีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ติดกับแหล่งน้ำและแน่นอน ว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับน้ำย่อมมีอย่างแน่นอน จากการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับน้ำของผู้วิจัย

ตำบลเกาะหมากพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับทางระบายน้ำที่ไม่ได้มาตรฐานภายในชุมชน รวมถึงปัญหาทางระบายน้ำที่มีไม่เพียงพอภายในชุมชนด้วย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ย่อมขึ้นอยู่กับระบบ การจัดการและการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก รวมถึงการอาศัยความร่วมมือ จากประชาชนในท้องถิ่นด้วย จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาค่าประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ เพราะ ปัญหาเรื่องทางระบายน้ำจะเกี่ยวเนื่องไปถึงช่วงฤดูฝน หากไม่มีคูระบายน้ำหรือมีแต่คูระบายน้ำอุดตัน น้ำไม่สามารถระบายออกจากหมู่บ้านได้ทัน เกิดน้ำท่วมขัง ถนนที่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมถูกตัดขาด

ตำบลเกาะหมากมีการจัดการด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับการจัดการด้าน สุขาภิบาลตำบลหรืออนามัยตำบลด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานเท่าที่ควร สาเหตุที่ไม่ประสบความสำเร็จส่วนหนึ่งอาจเกิดจากประชาชนในตำบลเกาะหมากเองที่ขาดการมี ส่วนร่วมและจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เช่น การทิ้งขยะลงแหล่งน้ำ การปล่อย น้ำเสียลงแหล่งน้ำ ตัวอย่างเหล่านี้อาจเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาเรื่องแหล่งน้ำในตำบล เกาะหมากในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมากอาจยังขาดการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ ธรรมรงค์เกี่ยวกับเรื่องน้ำภายในชุมชน ปัญหาเรื่องน้ำในตำบลเกาะหมากหากยังไม่ได้รับการแก้ไข หรือจัดทำแผนการพัฒนา รักษาและป้องกันแหล่งน้ำ ในอนาคตอาจกลายเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยากจะ แก้ไขได้ เช่น ปัญหาน้ำเสียในทะเลสาบ ดงกรณีตัวอย่างแหล่งน้ำเสื่อมโทรมบริเวณตำบลเกาะหมาก อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาและเมื่อกลายเป็นแหล่งน้ำเสีย ปัญหาเรื่องโรคระบาดที่มากับน้ำก็จะ ตามมาด้วย

ที่มาของแหล่งน้ำในตำบลเกาะหมากสามารถแยกลักษณะได้เป็น 2 ลักษณะ คือ น้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน ลักษณะแรกต้นกำเนิดแหล่งน้ำมาจากผิวดิน เช่น น้ำในทะเลสาบ คลองบึง หนองน้ำ ฯลฯ ลักษณะที่สองต้นกำเนิดแหล่งน้ำมาจากใต้ดิน เช่น น้ำบาดาล น้ำบ่อดิน

ประชาชนในตำบลเกาะหมากใช้น้ำในการอุปโภคบริโภคจากบ่อน้ำตื้น ซึ่งมาจากน้ำใต้ดิน ในฤดูแล้งปริมาณน้ำใต้ดินมีไม่เพียงพอสำหรับกิจกรรมดังกล่าว รวมถึงความ สะอาดของน้ำสำหรับบริโภคมีไม่เพียงพอ บางครั้งจำเป็นต้องซื้อมาจากแหล่งอื่นเช่นอำเภอปากพะยูน นอกจากปัญหาเรื่องน้ำสำหรับบริโภคแล้ว น้ำประปาที่ใช้อุปโภคก็ยังมีใช้ไม่ทั่วถึงทั้งตำบลและยัง ไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร ซึ่งในการวางแผนการพัฒนาจะต้องอาศัยระยะเวลาและความร่วมมือระหว่าง องค์การและประชาชนในท้องถิ่นเป็นตัวหลัก ทั้งในเรื่องของงบประมาณการใช้จ่าย เงินทุน เงินสนับสนุน ที่รองรับแผนการพัฒนา โดยเฉพาะในเรื่องการพัฒนาแหล่งน้ำซึ่งเป็นทรัพยากร-ธรรมชาติให้เป็น สถานที่ต้องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญในอนาคตของตำบลเกาะหมาก การจัดการแหล่งน้ำทางธรรมชาติ ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องมีความพร้อมและองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างภายในชุมชน แหล่งน้ำที่สำคัญของตำบลเกาะหมากมีอยู่รอบเกาะหมากก็คือทะเลสาบ สภาพน้ำ

ในทะเลสาบเป็นน้ำกร่อย สาเหตุจากน้ำจืดในทะเลสาบมีน้ำทะเลจากอ่าวไทยไหลมารวมกันในทะเลสาบบริเวณสวนสองทะเล สภาพน้ำเช่นนี้เหมาะแก่การเจริญเติบโตของสัตว์น้ำและพืชน้ำหลายชนิด โดยเฉพาะปลาและสาหร่าย รวมถึงต้นไม้บริเวณป่าชายเลนที่อยู่รอบทะเลสาบด้วย ระดับน้ำมีการขึ้น – ลงเช่นเดียวกันกับแหล่งน้ำโดยทั่วไปที่ได้รับอิทธิพลการขึ้น – ลงของน้ำจากดวงจันทร์ จากการสังเกตของผู้วิจัยทำให้ทราบว่า สภาพน้ำบริเวณทะเลสาบที่ตำบลเกาะหมากยังมีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์กว่าทะเลสาบบริเวณเกาะยอ จังหวัดสงขลามาก อาจจะเป็นเพราะว่าเกาะหมากยังได้รับความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีเข้าไปในชุมชนไม่มากนัก ผู้คนที่ประกอบอาชีพประมงยังยึดถือวิถีชีวิตการทำประมงแบบดั้งเดิม เครื่องมือและเทคโนโลยีที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมยังมีน้อย

น้ำในทะเลสาบบริเวณตำบลเกาะหมากในปัจจุบันนี้ยังคงความสะอาดและความสมบูรณ์ของทรัพยากรทางน้ำอยู่ ดังจะเห็นได้จากสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในทะเลสาบ ยังมีปลาเล็ก – ใหญ่ กุ้ง ปู ให้ได้จับกันตลอดปี นอกจากนี้สัตว์น้ำแล้วยังมีพืชน้ำอีกหลายชนิด เช่น สาหร่าย ทั้งที่กินได้และกินไม่ได้ บัว กระจูด กก ฯลฯ พืชน้ำเหล่านี้ขึ้นได้ดีในน้ำกร่อยอันเป็นลักษณะสำคัญของน้ำในทะเลสาบบริเวณนี้ ทั้งพืชน้ำและสัตว์น้ำเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน์ที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เช่น พืชน้ำบางชนิดช่วยบำบัดน้ำให้สะอาด เป็นแหล่งวางไข่ของนกน้ำ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาเพื่อให้ปลาวางไข่ในฤดูวางไข่ หากนักท่องเที่ยวที่สนใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไม่ควรพลาดที่จะมาเยี่ยมชมและเยี่ยมชมแหล่งน้ำทางธรรมชาติที่เกาะหมากที่มีความน่าสนใจมากแค่ไหน สำหรับการเดินทางมาท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงฤดูกาลและช่วงมรสุมด้วย ตัวอย่างเช่นในฤดูฝนระดับน้ำในทะเลสาบค่อนข้างสูงเป็นอุปสรรคต่อการเดินทาง อาจมีฝนตกตลอดทั้งวันจนไม่อาจออกเรือได้และในช่วงมรสุมระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคมก็เช่นกัน บริเวณทะเลสาบที่เกาะหมากจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้สภาพน้ำในทะเลสาบค่อนข้างจะมีสีขุ่นเพราะอิทธิพลของน้ำทะเลที่หนุนเข้ามาจนบางครั้งอาจทำให้เกิดน้ำท่วมได้เช่นกัน

ดิน สภาพภูมิศาสตร์ด้านดินของตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง มีลักษณะของดินที่เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพทำการเกษตรกรรม เช่น การทำสวนยาง การทำสวนผลไม้ การทำสวนมะพร้าว สภาพดินบริเวณริมชายฝั่งเกาะหมากเป็นดินตะกอนน้ำพัดพาที่พัดมาจากทะเลสาบสงขลาบริเวณจังหวัดพัทลุง ทำให้สภาพดินบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์มาก ทรัพยากรธรรมชาติที่เจริญเติบโตได้ดีในลักษณะดินตะกอนน้ำพัดพา ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ในเขตป่าชายเลนบริเวณริมชายฝั่งทะเลสาบ องค์ประกอบเด่น ๆ ของดินตะกอนน้ำพัดพามี 2 ประการ คือ 1) องค์ประกอบของอินทรีย์สารหรือปุ๋ยอินทรีย์ที่มีส่วนประกอบหลักเป็นซากพืช ซากสัตว์ที่ผ่านการย่อยสลายหมักตัวทับถมกันตามธรรมชาติของดินตะกอน 2) องค์ประกอบของ อนินทรีย์สาร มี

ส่วนประกอบหลักเป็นพวกก๊าซ เศษดิน เศษหิน และแร่ธาตุที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช เช่น ธาตุไนโตรเจน (N) ธาตุฟอสฟอรัส (P) และธาตุโปแตสเซียม (K) รวมไปถึงแมกนีเซียมและสังกะสี ดินตะกอนน้ำพัดพามีองค์ประกอบสำคัญที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า ดินตะกอนน้ำพัดพาเหล่านี้มักมีความเป็นกรด – เป็นด่างที่ไม่สมดุลกัน ดินตะกอนน้ำพัดพาบริเวณริมฝั่งทะเลสาบ โดยเฉพาะบริเวณป่าชายเลน ดินจะมีสภาพเป็นกรดอยู่มากหรือที่ทั่วไปเรียกว่าดินเปรี้ยว ซึ่งหมายถึงดินที่มีค่า pH ต่ำ แต่ยังไม่มีการวัดค่า pH ที่แน่นอน นอกจากสภาพดินที่เป็นดินตะกอนน้ำพัดพาแล้วนั้น ยังมีสภาพดินที่เป็นดินภูเขา ดินภูเขาจะมีลักษณะเด่นตรงที่ดินจะเป็นสีแดงอิฐ องค์ประกอบสำคัญคือหิน โดยเฉพาะหินแกรนิตและหินปูน สามารถพบเห็นได้ทั่วไปบนตำบลเกาะหมาก โดยเฉพาะตามเส้นทางถนนที่เชื่อมต่อกันภายในตำบล หรือบางแห่งในพื้นที่ตำบลเกาะหมากก็มีสภาพดินเป็นดินเหนียวปนทรายอันเหมาะแก่การประกอบอาชีพทำนา แต่ปัจจุบันพื้นที่ที่ใช้เป็นที่ทำนาได้กลายเป็นสภาพมาเป็นพื้นที่นาทุ่งไปเกือบหมด การประกอบอาชีพส่งผลต่อสภาพดินและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นอย่างมาก ผลกระทบของนาทุ่งที่ส่งผลโดยตรงต่อสภาพดินคือ ทำให้ดินเสื่อมสภาพทางด้านชีวภาพคือทำให้ดินเค็ม ดินที่อยู่ในพื้นที่ที่ทำนาทุ่งจะไม่สามารถปลูกพืชชนิดใดได้เลย นอกจากการทำนาทุ่งจะทำให้ดินเค็มแล้ว บางครั้งยังมีกลิ่นเหม็นของดินและน้ำอีกด้วย กลิ่นดังกล่าวน่าจะมีสาเหตุเกี่ยวข้องมาจากเศษอาหารที่นำไปเลี้ยงกุ้ง พวกยาปฏิชีวนะชนิดต่าง ๆ ที่นำไปเลี้ยงกุ้ง เมื่อนานวันเข้าก็เพิ่มปริมาณขึ้น ตะกอนเหล่านั้นหมักหมมอยู่ในบ่อเลี้ยงทำให้เน่า ดินเสีย

หลังจากทราบตำแหน่งที่ตั้ง สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศและลักษณะโดยทั่วไปแล้ว ผู้วิจัยจะนำเสนอประวัติความเป็นมาเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวของพื้นที่มากขึ้นดังนี้

2) ประวัติความเป็นมา

จากการศึกษาประวัติของตำบลเกาะหมาก สามารถที่จะวิเคราะห์เรื่องราวและเหตุการณ์เกี่ยวกับตำบลเกาะหมากได้ว่า ตำบลเกาะหมากเป็นชุมชนชนบทที่น่าจะมีการตั้งถิ่นฐานรกรากมายาวนานเป็นระยะเวลาประมาณ 100 – 120 ปี เดิมทีตำบลเกาะหมากมีหมู่บ้านที่อยู่ในเขตการปกครองเพียง 9 หมู่บ้าน ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 จึงได้ประกาศให้มีเขตการปกครองภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมากเพิ่มขึ้นอีก 1 หมู่บ้าน และในปี พ.ศ. 2546 หมู่บ้านเกาะหมากแยกออกมาอีก 1 หมู่บ้าน เป็น 11 หมู่บ้าน ชื่อว่า บ้านเกาะหมากเมืองใหม่ ดังนั้น ตำบลเกาะหมากจึงมีหมู่บ้านที่อยู่ในการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมากรวมเป็น 11 หมู่บ้าน ได้แก่

- หมู่ที่ 1 ชื่อ หมู่บ้านท่าวา
- หมู่ที่ 2 ชื่อ หมู่บ้านช่องพิน
- หมู่ที่ 3 ชื่อ หมู่บ้านแหลมกรวด

- หมู่ที่ 4 ชื่อ หมู่บ้านเกาะโคบ
หมู่ที่ 5 ชื่อ หมู่บ้านปากบางนาคราช
หมู่ที่ 6 ชื่อ หมู่บ้านเกาะหมาก
หมู่ที่ 7 ชื่อ หมู่บ้านเขาชัน
หมู่ที่ 8 ชื่อ หมู่บ้านเกาะเสือ
หมู่ที่ 9 ชื่อ หมู่บ้านน้ำบ่อหมาก
หมู่ที่ 10 ชื่อ หมู่บ้านหัวหิน
หมู่ที่ 11 ชื่อ หมู่บ้านเกาะหมากเมืองใหม่

เรื่องราวเกี่ยวกับตำบลเกาะหมาก มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเกี่ยวกับแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งประวัติส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องเล่าขานที่ถ่ายทอดสืบทอดต่อ ๆ กันมาแบบมุขปาฐะ โดยมีได้มีการบันทึกไว้ให้เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน รวมถึงการเล่าสืบทอดต่อกันมานั้นน้อยคนนักที่จะรู้เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนของตนเอง ประชาชนชาวบ้านหรือผู้เฒ่าผู้แก่ที่พอจะจดจำและเล่าเรื่องให้ฟังได้ก็ถึงแก่กรรมไปเกือบหมดแล้ว ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านที่ได้มาก็ไม่มีความสมบูรณ์ ดังนั้น จึงทำให้ผู้วิจัยไม่อาจสืบหาที่มาอันแน่นอนของแหล่งกำเนิดหรือจุดเริ่มต้นของชุมชนดั้งเดิมบนเกาะหมากได้ว่าจุดตั้งถิ่นฐานเริ่มแรกบนเกาะหมากอยู่ ณ ที่ใด มาจากไหน เมื่อใด เนื่องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีไม่เพียงพอ มีการค้นพบค้นหากันน้อย แต่อย่างไรก็ตามชาวบ้านผู้สูงอายุและนักวิชาการท้องถิ่น สันนิษฐานกันว่า ชุมชนบนตำบลเกาะหมากเกิดขึ้นจากการต้องการตั้งจำเป็นในการดำรงชีวิตและการต้องการความปลอดภัยในชีวิต จำแนกได้ใน 3 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 กลุ่มชนบทตำบลเกาะหมากเป็นชุมชนหรือกลุ่มคนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยกันมาอยู่ก่อนแล้ว โดยไม่สามารถนับระยะเวลาได้ ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านท่าวา หมู่ที่ 2 บ้านช่องฟีน หมู่ที่ 3 บ้านแหลมกรวด หมู่ที่ 4 บ้านเกาะโคบ หมู่ที่ 7 บ้านเขาชัน หมู่ที่ 9 บ้านน้ำบ่อหมาก

กรณีที่ 2 กลุ่มชนบทตำบลเกาะหมากเป็นชุมชนหรือกลุ่มคนที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากแหล่งอื่นแล้วเข้ามาอยู่อาศัย ประกอบอาชีพอยู่บนเกาะหมาก ได้แก่

1. หมู่ที่ 5 บ้านปากบางนาคราช สันนิษฐานว่า อพยพย้ายถิ่นมาจากอ่าวท่ายาง ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง หมู่ที่ 6 บ้านเกาะหมาก สันนิษฐานว่า อพยพย้ายถิ่นมาจากตำบลชรีด อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง

2. หมู่ที่ 8 บ้านเกาะเสือ สันนิษฐานว่า อพยพย้ายถิ่นมาจากอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

กรณีที่ 3 กลุ่มชนบทตำบลเกาะหมากเป็นชุมชนหรือกลุ่มชนที่เกิดขึ้นใหม่ โดยการแยกตัว/ขยายตัวมาจากหมู่บ้านอื่น ได้แก่ หมู่ที่ 10 บ้านหัวหิน แยกมาจากหมู่ที่ 3 บ้านแหลมกรวด และหมู่ที่ 11 แยกจากหมู่ที่ 6 บ้านเกาะหมาก

นอกจากนี้เกาะหมากยังเป็นชุมชนที่มีความแตกต่างกันระหว่างศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชนที่นับถือศาสนาพุทธและกลุ่มชนที่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ถึงแม้ว่ากลุ่มชนทั้งสองกลุ่มจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของศาสนาก็สามารถอาศัยร่วมกันได้ในตำบล เกาะหมากอย่างผสมกลมกลืน พิจารณาในแง่การแบ่งกลุ่มตามลักษณะหรือคุณสมบัติเฉพาะกลุ่ม ของหมู่บ้านแบ่งเป็น กลุ่มชนส่วนใหญ่และกลุ่มชนส่วนน้อย (Majority and Minority Group) ดังนั้น ตำบลเกาะหมากมีกลุ่มชนส่วนใหญ่ในอดีตคือ กลุ่มชนที่นับถือศาสนาพุทธ ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านท่าวา หมู่ที่ 3 บ้านแหลมกรวด หมู่ที่ 4 บ้านเกาะโคบ หมู่ที่ 5 บ้านปากบางนาคราช หมู่ที่ 7 บ้านเขาชัน หมู่ที่ 8 บ้านเกาะเสือ หมู่ที่ 9 บ้านน้ำบ่อหมาก ส่วนกลุ่มชนส่วนน้อยในอดีตคือ กลุ่มชนที่นับถือศาสนาอิสลาม ได้แก่ หมู่ที่ 2 บ้านช่องพิน และหมู่ที่ 6 บ้านเกาะหมาก

ตำบลเกาะหมาก เดิมไม่ได้ชื่อว่า “เกาะหมาก” จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนทำให้ทราบว่า เดิมทีเกาะหมากมีชื่อว่า “เกาะมาก” ซึ่งเป็นการเรียกชื่อที่สอดคล้องไปกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของภูมิประเทศแถบนี้ ในเวลาต่อมาการเรียกชื่อตำบลได้ผิดเพี้ยนไป “เกาะมาก” จึงกลายเป็น “เกาะหมาก” ในที่สุด เช่นเดียวกับเกาะนางคำซึ่งเป็นตำบลใกล้เคียงกับตำบลเกาะหมาก เดิมเรียกว่า “เกาะนางคำ” แต่ปัจจุบันเรียก “เกาะนางคำ” นับได้ว่าภาษามีอิทธิพลสำคัญต่อประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง ส่วนการคมนาคมของเกาะหมากในอดีตมีถนนเล็ก ๆ ติดต่อกันระหว่างหมู่บ้าน ส่วนการติดต่อกับชุมชนอื่นนิยมใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง

จากการศึกษา ได้ทราบข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับตำบลเกาะหมากจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ (พระราชหัตถเลขา ร.ศ. 108 อ้างถึงใน นัญญา แสงทศน์, 2549) ซึ่งได้ทราบข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก ข้อมูลที่ทราบเป็นข้อมูลที่กล่าวถึงการเสด็จประพาสของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จประพาสผ่านทางตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เมื่อ ร.ศ. 108 (พ.ศ. 2432) ระหว่างวันที่ 22-28 กรกฎาคม ร.ศ. (2432) และจารึกพระปรมาภิไธยไว้ที่หน้าผาเทวดาเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2432 ซึ่งเนื้อหาสาระที่ได้เป็นข้อมูลเนื้อความจากลายพระหัตถเลขา บนเรือพระที่นั่งอุบลนฤทศที่ทอดสมออยู่ที่ปากอ่าวจังหวัดสงขลาระบุว่า

“... เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2432 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ออกเรือกลไฟน้ำตื้นไปทะเลสาบสงขลาจำนวน 3 ลำ คือ เรือทอนิครอฟต์ไว้สำหรับลากเรือที่นั่งทรง ที่นั่งรอง ฟ้านุ่งห่ม รวม 4 ลำ เรือเชนต้อยชที่ไว้ลากเรือเจ้านาย เรือฟ้านุ่งห่ม เรือครัว รวมแล้วจำนวน 5 ลำ เรือยาโร จุงเรือเครื่องซึ่งเป็นเรือของหัวเมืองลำใหญ่ ๆ 3 ลำ ในการเดินเรือ

จะต้องเดินเรือไปตามร่องน้ำลึกไปจนถึงหน้ามระหุ่ม กลับเข้าไปยังปากช่องแหลมทรายผ่านป้อมเขาแดงและป้อม ค่ายม่วงบริเวณเขาแหลมสนที่ทอดตัวยาวไปตามแนวริมฝั่งน้ำ เรือได้เดินทางออกจากช่องเขาเขียว กับเกาะยอ ผ่านมาทางหน้าบ้านป่า บ้านน้ำน้อย ในช่วงเดินเรือที่จะถึงบริเวณนี้เอง ขณะเดินเรือจักรเรือได้คู่ยค้นขึ้นมาเป็นสีแดง ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าระดับน้ำในบริเวณดังกล่าวลึกไม่พอที่จะให้เรือแล่นได้ การเดินทางมีต่อไปเรื่อย ๆ จนเกือบจะถึงคลองปากกรอ ซึ่งมีลักษณะเป็นที่กั้นแห่งหนึ่งในทะเลสาบสงขลา จึงทำให้ระดับน้ำบริเวณนี้ค่อนข้างลึก ทำให้เรือแล่นได้สะดวกยิ่งขึ้น คลอง ปากกรอเป็นคลองที่มีขนาดใหญ่จนเรียกว่าเป็นแม่น้ำก็ยังได้ เรือที่ร่วมขบวนเสด็จประพาสได้หยุด พักร้อนอยู่ที่บริเวณระหว่างหมู่บ้านปากบางนาคราช ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง กับบริเวณหมู่บ้านแหลมจากซึ่งอยู่ติดกัน แล้วขบวนเสด็จประพาสก็ได้เดินเรือต่อไปผ่านทางหมู่บ้านปากจำ เข้าไปบริเวณระหว่างริมฝั่งกับเกาะญวนซึ่งเป็นคลองหลวง (ปัจจุบันคือคลองปากพะยูน) มาจนถึงบ้านปากพะยูน ขณะอยู่บนเรือสามารถมองเห็นเกาะหมากและแหลมเขาปากพะยูนได้ถึงแม้จะอยู่กันคนละฝั่งคลองก็ตาม...”

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังสามารถรวบรวมประวัติความเป็นมาของแต่ละหมู่บ้านจากการให้สัมภาษณ์ของชาวบ้านไว้ได้ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านท่าวา

จากการสัมภาษณ์นายเอ กักก่อเส็ง เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 สรุปได้ว่าหมู่บ้านท่าวาเป็นหมู่บ้านที่อยู่บนเกาะ ตั้งขึ้นเมื่อประมาณ 90 – 100 ปีก่อนในอดีตรคมนาคมของตำบลเกาะหมากใช้เรือเป็นพาหนะหลักสำคัญในการเดินทางไปมาหาสู่กันกับชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงหรือห่างไกลออกไป ระยะทางในการเดินเรือระหว่างหมู่บ้านท่าวากับตัวเมืองอำเภอปากพะยูนอยู่ห่างกันเป็นระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร ซึ่งชาวบ้านที่เล่าให้ฟังใช้คำว่า

“หากนับกันเป็นวาก็มีความห่างกันเพียงไม่กี่วาก็เดินทางไปมาหาสู่กันได้แล้ว”

จากลักษณะสภาพทางภูมิศาสตร์เช่นนี้เองที่ทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านท่าวาและชาวบ้านในเกาะหมากเรียกเอาชื่อของหน่วยมาตรการวัดที่เป็นหน่วยที่เรียกว่า “วา” มาเป็นชื่อของหมู่บ้าน “บ้านท่าวา” จึงเป็นชื่อเรียกที่เรียกติดปากกันมาจากคนรุ่นหนึ่ง ไปยังอีกรุ่นหนึ่งจนถึงปัจจุบัน

หมู่ที่ 2 บ้านช่องพิน

นายทวิศักดิ์ มัชยม เล่าให้ผู้วิจัยฟังเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 สรุปได้ว่าในอดีตชาวบ้านที่มาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านช่องพินจะมีการประกอบอาชีพหมกปูน (เผาปูน) ประมาณ 90-100

ปีก่อน โดยชาวบ้านบ้านช่องพินจะนำเอาหินมาจากเกาะเล็กๆ ที่มีอยู่ในเกาะบริเวณทะเลสาบสงขลา ซึ่งเกาะเล็ก ๆ ดังกล่าวก็คือ เกาะกระนั้นเอง ขั้นตอนกรรมวิธี วิธีในการหมกปูนก็คือ การนำเอาหินปูนมาเผาในเตาเผาปูนเป็นระยะเวลาประมาณ 4-5 วัน เมื่อครบตามกำหนดคระยะเวลาดังกล่าว หินปูนที่นำเข้าไปเผาจะมีการแตกตัวจนละเอียดกลายเป็นผงสีขาว ผงสีขาวที่ได้มาจากการเผาหินปูนนี้เองที่เรียกกันว่า “ปูนขาว” การผลิตปูนขาวโดยกรรมวิธีขั้นตอนดังกล่าวจึงจำเป็นต้องใช้ไม้ฟืนเป็นจำนวนมากเพื่อนำมาป็นเชื้อเพลิงในการเผาหินปูน ในการเผาหินปูนเชื้อเพลิงที่มีอยู่ในหมู่บ้านไม่เพียงพอแก่การเผาปูน ชาวบ้านในหมู่บ้านจะต้องเดินทางไปหาไม้ฟืนที่เป็นเชื้อเพลิงในการเผาจากแหล่งอื่น

“เส้นทางที่ชาวบ้านช่องพินใช้ในการหาฟืนเป็นเส้นทางระหว่างภูเขาภายในหมู่บ้านช่องทางดังกล่าวมีระยะทางยาวประมาณ 5 กิโลเมตร ช่องทางดังกล่าวจึงกลายมาเป็นชื่อของหมู่บ้านที่เรียกสืบทอดต่อๆ กันมาว่า “บ้านช่องพิน”...”

ซึ่งกลายเป็นที่มาของชื่อชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากชาวบ้านในหมู่บ้านช่องพินที่ใช้เส้นทางดังกล่าวในการหาฟืนแล้ว ยังมีชาวบ้านที่เดินทางมาจากอำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา เพื่อมาหาฟืนในเส้นทางระหว่างช่องเขาของหมู่บ้านบ้านช่องพินเหมือนกัน ชาวบ้านอำเภอสติงพระที่เดินทางมาหาฟืนในบ้านช่องพินเป็นชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกี่ยวน้ำตาลที่ได้มาจากต้นตาล โดยชาวบ้านจากอำเภอสติงพระจะเดินทางล่องเรือมาตามริมฝั่งทะเลสาบสงขลา เพื่อที่จะได้เข้ามาหาฟืนไปเป็นเชื้อเพลิงในการเกี่ยวน้ำตาล ดังนั้น ความสัมพันธ์ของชาวบ้านที่เดินทางมาจากอำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา กับชาวบ้านหมู่บ้านช่องพินของเกาะหมาก จังหวัดพัทลุง ในอดีตจึงอาจค่อนข้างที่จะมีการไปมาหาสู่กันบ่อยครั้งตามเส้นทางดังกล่าว จนบางครั้งอาจจะมีการสร้างความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติเกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านทั้งสองกลุ่ม เส้นทางการหาฟืนระหว่างช่องเขาในอดีตนั้น ปัจจุบันก็คือเส้นทางคมนาคมติดต่อสื่อสารระหว่างกันของประชาชนในตำบลเกาะหมาก เส้นทางดังกล่าวเป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างหมู่ที่ 2 บ้านช่องพิน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง กับหมู่ที่ 6 บ้านเกาะหมาก ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านในหมู่บ้านช่องพินกับชาวบ้านจากอำเภอสติงพระปัจจุบันนี้น่าจะเป็นไปในลักษณะของความเป็นเครือญาติกันเป็นส่วนใหญ่ อาชีพของชาวบ้านในหมู่บ้านช่องพินก็เป็นที่ทราบกันแล้วว่าในอดีตประกอบอาชีพหมกปูน มาถึงปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากการหมกปูน หาฟืนมาเป็นการประกอบอาชีพทำสวนยางพาราและการประกอบอาชีพการทำประมงแทน

หมู่ที่ 3 บ้านแหลมกรวด

นายสุพัต จันทร์สว่างเล่าให้ฟังเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2552 สรุปได้ว่าชื่อของหมู่บ้านแหลมกรวดตั้งชื่อตามลักษณะเด่นของหมู่บ้าน กล่าวคือ

“หมู่บ้านแหลมกรวดจะมีแหลมที่ทอดยาวลงสู่ทะเล แหลมดังกล่าวมีหินกรวดเป็นองค์ประกอบสำคัญ”

ซึ่งหินกรวดเช่นนี้จะไม่พบในพื้นที่อื่น เพราะแหลมกรวดที่บ้านแหลมกรวดมีลักษณะพิเศษคือจะไม่มีโคลนปะปนอยู่เลย แหลมกรวดมีความกว้างประมาณ 10 เมตร สามารถมองเห็นได้ชัดเจนในช่วงฤดูแล้ง ตามชายหาดบริเวณที่ไม่มีน้ำสามารถเดินลงไปได้แต่บริเวณที่มีน้ำระดับความลึกประมาณ 40 เซนติเมตร ไม่ควรลงไป อาจเกิดอันตรายได้ จากหาดแหลมกรวดไปไม่กี่กิโลเมตรก็จะเชื่อมต่อกับหมู่บ้านเกาะใหญ่ อำเภอกระเสสตินธุ์ จังหวัดสงขลา ได้

หมู่ที่ 4 บ้านเกาะโคบ

เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552 นายชิต ชัยชนะเล่าให้ฟังสรุปได้ว่า

“เกาะโคบ เป็นเกาะที่มีพื้นที่รูปร่างคล้ายปลาโคบ”

โดยมีตำนานที่เล่าขานกันมาเกี่ยวกับเกาะโคบว่า ในอดีตเมื่อประมาณ 80-90 ปีก่อน เกาะแห่งนี้มีปลาโคบอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อยู่มาวันหนึ่งมีปลาโคบทองผุดขึ้นมาจากน้ำให้ชาวบ้านได้เห็น หลังจากนั้นปลาโคบทองก็หายไป ไม่มีใครได้พบเห็นอีกเลย ปลาโคบเป็นปลาประจำถิ่นของหมู่ที่ 4 บ้านเกาะโคบ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก ปลาโคบที่พบในเกาะหมากมีอยู่ 2 ชนิด คือ ปลาโคบมันและปลาโคบโดง ปัจจุบันปลาโคบเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่น่าศึกษาและอนุรักษ์เอาไว้เป็นอย่างมาก เพราะไม่แน่ว่าในอนาคตอาจสูญพันธุ์ไปจากประเทศไทยได้ แม้กระทั่งในขณะนี้ที่ตำบลเกาะหมากจากในอดีตที่มีปลาโคบอาศัยอยู่มากก็ได้ลดจำนวนมีเหลืออยู่น้อยมาก จนบางชนิดได้สูญพันธุ์ไปจากหมู่บ้านเกาะโคบ ตำบลเกาะหมากไปแล้ว ปลาโคบชนิดดังกล่าวก็คือปลาโคบมันนั่นเอง จากการสันนิษฐานพบว่าปลาโคบมันกับปลาโคบทองที่ชาวบ้านพบในอดีตน่าจะเป็นชนิดเดียวกัน เพราะปลาโคบทองหรือปลาโคบมันมีลักษณะเด่นคือมีเกล็ดเป็นสีเหลืองทองเมื่อโดนแสงแดดหรือแสงไฟ ส่วนปลาโคบโดงปัจจุบันยังพอมิให้เห็นอยู่บ้าง มีรูปร่างลักษณะเช่นเดียวกับปลาโคบมัน แต่ปลาโคบโดงจะมีลักษณะเด่นที่ครีบหลังที่ยาวกว่าปลาโคบมัน ชาวบ้านนิยมนำปลาโคบมันมารับประทานมากกว่าปลาโคบโดง

จนเกิดเป็นคำกล่าวที่ว่า “มาถึงเกาะโคบต้องได้กินปลาโคบ” จากตำนานเรื่องเล่าขานดังกล่าวบวกกับความคล้ายรูปปลาโคบของเกาะชาวบ้านจึงเรียกเกาะแห่งนี้ว่า “เกาะโคบ” สืบต่อกันมาถึงปัจจุบัน

หมู่ที่ 5 บ้านปากบางนาคราช

นายเลียบ จาริยะ เล่าไว้เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2552 เกี่ยวกับบ้านปากบางนาคราช สรุปได้ว่าในอดีตกลุ่มชนดั้งเดิมของหมู่บ้านปากบางนาคราช เป็นชาวบ้านที่อพยพย้ายถิ่นมาจากหมู่บ้านอ่าวท่ายาง ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เมื่อประมาณ 80–90 ปีก่อน หมู่บ้านอ่าวท่ายางกับหมู่บ้านปากบางนาคราชเป็นหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่คนละฟากฝั่งทะเลสาบของทะเลสาบสงขลา สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านอพยพย้ายถิ่นมาจากฝั่งหมู่บ้านอ่าวท่ายางนั้น คาดว่าน่าจะมีสาเหตุมาจากการเกิดโรคระบาดอย่างรุนแรงในเขตพื้นที่หมู่บ้านอ่าวท่ายาง โดยไม่อาจป้องกันและรักษาได้ โรคระบาดดังกล่าวในอดีตที่เกิดคือ โรคฝีดาษ ชาวบ้านเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “โรคไข้ฝน” หรือ “โรคห้า” ปัจจุบันโรคฝีดาษ โรคไข้ฝน โรคห้า ก็คือโรคไข้ทรพิษนั่นเอง ซึ่งได้ระบาดไปทั่วหมู่บ้านอ่าวท่ายาง เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตจากโรคฝีดาษเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านที่ยังไม่เป็นโรคระบาดจึงเกิดความหวาดกลัวเพราะยังไม่มียารักษาโรคดังกล่าว ชาวบ้านหมู่บ้านอ่าวท่ายางจึงจำเป็นต้องหาถิ่นที่อยู่ใหม่ให้พ้นจากการระบาดของโรคฝีดาษ จากการสัมภาษณ์ประชาชนชาวบ้านท่านหนึ่งในหมู่ที่ 5 ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงประวัติเพิ่มเติมเกี่ยวกับหมู่ที่ 5 กล่าวคือ ชาวบ้านอ่าวท่ายางที่อพยพเข้ามาใน เดิมที่อ่าวท่ายางเป็นเมืองเมืองหนึ่งที่อยู่ในจังหวัดพัทลุง เป็นการสร้างบ้านเมืองเช่นเดียวกับเขาชัยสน ลำปำ บางแก้ว แต่จะมีความเจริญมากน้อยแค่ไหนยังมีอาจที่จะสันนิษฐานได้ เพราะหลักฐานที่พบทางประวัติศาสตร์ยังมีน้อย ปัจจุบันหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบได้มีเพียงไม่กี่ชิ้น สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ โบราณวัตถุและโบราณสถาน หลักฐานโบราณวัตถุ ตัวอย่างเช่น ถ้วยสามขา หลักฐานทางโบราณสถาน เช่น วัดอ่าวท่ายางที่มีอายุเก่าแก่เป็นร้อยปีก็ว่าได้ พื้นที่เมืองท่ายางปัจจุบันตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านช่องพิน หมู่ที่ 7 บ้านเขาชัน หมู่ที่ 8 บ้านเกาะเสื่อ เมื่อเมืองท่ายางเกิดโรคฝีดาษระบาด ชาวบ้านจึงได้เดินทางล่องเรือข้ามทะเลสาบสงขลาฝั่งอ่าวท่ายางมายังฝั่งปากบางนาคราช ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับถิ่นที่อยู่เดิม ชาวเมืองบางกลุ่มก็แยกย้ายกันอพยพไปยังที่อื่นๆ อีกมากมาย เช่น สทิงพระ เมื่อข้ามมายังฝั่งที่อยู่ใหม่ได้ ชาวบ้านจึงลงหลักปักฐานสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยอย่างถาวร ส่วนชื่อของหมู่บ้านมีตำนานเล่าขานจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนสืบทอดต่อกันมาว่า

“... มีพญานาคเลื้อยมาจากทางทิศใต้ เดินทางไปทางทิศเหนือ ตามลำคลองที่ผ่านหมู่บ้านลงสู่ทะเล จุดมุ่งหมายในการเดินทางของพญานาคคือมุ่งไปทางทิศเหนือ เมื่อเดินทางมาสักพักหนึ่งพญานาคจึงชูคอขึ้นดูทิศทางเส้นทางการเดินทาง จึงเรียกพื้นที่ที่พญานาคชูคอขึ้นครั้งที่ 1 ว่า

“บางวัด” จากนั้นพญานาคก็เดินทางมุ่งหน้าไปทางทิศเหนือต่อไป แล้ววกขึ้นอีกครั้งเป็นครั้งที่ 2 (ยกวัดเป็นภาษาถิ่นได้หมายถึงอาการยกตัวซुकของสัตว์ เลื้อยคลานประเภทงู เช่น การแผ่แม่เบี้ยของงูเห่า) จึงให้ชื่อหมู่บ้านที่อยู่ใหม่ว่า “บางวัดนอก” (จากเรื่องราวสมัยพุทธกาล ตำนาน นิทาน ปริ๊มปรา หลาย ๆ เรื่อง เรื่องราวของพญานาคกับพญาครุฑมักจะเป็นปรีภยต์ต่อกัน เรื่องพญานาคตนนี้ก็เช่นกัน ระหว่างการเดินทางนั้นมีพญาครุฑตนหนึ่งกำลังบินร่อนอยู่บนท้องฟ้าเพื่อหาอาหารกิน อาหารที่พญาครุฑชอบจับมากินก็คือพญานาคนั่นเอง) พญาครุฑบินผ่านมาเหลือวแลเห็นพญานาคตนดังกล่าว จึงเกิดการต่อสู้กันระหว่างพญานาคกับพญาครุฑ ในการสู้รบพญานาคเป็นฝ่ายพ่ายแพ้แก่พญาครุฑ พญานาคถูกพญาครุฑจับกินเป็นอาหารอันโอช จากการต่อสู้ตายของพญานาคได้กระเด็น ไปอยู่ในภูเขาแล้วเกิดเป็นบ่อน้ำเล็ก ๆ บริเวณหมู่ที่ 2 บ้านช่องพิน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง บ่อน้ำนี้ชาวบ้านเกาะหมากเรียกกันว่า “บ่อทวด” ส่วนพญาครุฑผู้ได้รับชัยชนะจากการต่อสู้ได้บินขึ้นไปบนภูเขาแล้วถ้ำยมูลเอาไว้บนภูเขา หลังจากนั้นพญาครุฑก็ตาย ชาวบ้านจึงเรียกเขาดังกล่าวนี้ว่า “เขาศีครุฑ” ซึ่งตั้งอยู่ที่ บ้านที่สัง หมู่ที่ 9 ตำบลเกาะนางคำ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ปัจจุบันเขาศีครุฑมีชื่อเรียกว่า “บ่อน้อน” ส่วนหมู่บ้านพื้นที่ที่เป็นสมรภูมิรบของพญานาคกับพญาครุฑ ชาวบ้านเรียกว่า “บ้านปากบางนาคราช” มาจนถึงปัจจุบัน ”

นอกจากนี้ยังมีการบอกกล่าวกันว่า ในอดีตคลองปากบางนาคราชมีจะเข้าศัยอยู่มาก เพราะระดับน้ำในคลองค่อนข้างลึก ปัจจุบันเป็นทางเดินเรือของชาวบ้านที่ทำประมง และในต้นปี พ.ศ. 2545 ได้มีการขุดพบเรือโบราณ แต่ยังไม่ได้มีการพิสูจน์หลักฐานว่ามีอายุกี่ปี

หมู่ที่ 6 บ้านเกาะหมาก

นายเจ๊ะหวัง แหละหมัน ให้ข้อมูลไว้เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 สรุปว่า

หมู่บ้านเกาะหมากมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “บ้านท่าดิน” บ้านท่าดินเป็นชื่อเรียกที่คนหมู่ที่ 1 บ้านท่าวา เรียกคนหมู่ที่ 6 ว่าบ้านท่าดิน อันเนื่องมาจากอยู่คนละฝั่งเขา โดยใช้แนวสันเขาเป็นแนวแบ่งเขต (“ท่าดิน” ภาษาถิ่นได้หมายถึง ทิศเหนือ) ดังนั้นหมู่ที่ 6 บ้านเกาะหมากจึงตั้งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่ที่ 1 หมู่บ้านเกาะหมากเป็นหมู่บ้านที่เกิดมาจากการอพยพย้ายถิ่นฐานของกลุ่มคนเมื่อประมาณ 70 – 80 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านที่อพยพย้ายถิ่นมาคาดว่าจะเป็นมาจากตำบลชรัค อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง สาเหตุของการอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวตำบลชรัค น่าจะมีสาเหตุมาจากปัญหาการเกิดโรคระบาดซึ่งก็คือโรคฝัดคายที่มีการระบาดไปทั่วหมู่บ้านในตำบลชรัค การระบาดของโรคฝัดคายทำให้คนในตำบลชรัคเสียชีวิตล้มตายไปเป็นจำนวนมาก โดยสาเหตุของความเป็คนในการเอาตัวรอดของมนุษย์ ผู้ที่ยังไม่เป็โรคจึงเกิดความหวาดกลัวเพราะไม่มียาที่จะป้องกันรักษา จึงจำเป็นจะต้องอพยพออกจากถิ่นที่อยู่อาศัยเดิมคือ ตำบลชรัค เพื่อหาถิ่นที่อยู่อาศัย

ใหม่ให้ปลอดภัยจากโรคฝีดาษ ในการอพยพพาที่อยู่ใหม่ชาวบ้านจะเดินทางโดยการล่องแพไปตามทะเลสาบสงขลามารเรื่อย ๆ จนถึงเกาะแห่งหนึ่ง จากการสำรวจก็พบว่า เกาะที่พบนี้เป็นเกาะที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ในทางภูมิศาสตร์ทั่วไป ผู้คนสามารถที่จะทำมาหากินได้อย่างไม่ขัดสน ชาวบ้านจึงปักหลักตั้งถิ่นฐานปลูกบ้านเรือนที่อยู่อาศัยในทางทิศตะวันออกของเกาะ และทำการประกอบอาชีพคือการทำไร่เลื่อนลอย ปลูกหมาก ปลูกพลูเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการปลูกหมากซึ่งชาวบ้านจะปลูกไว้กินเป็นจำนวนมาก จนมีการปลูกหมากค้าขายกันเป็นอาชีพ หมู่บ้านแห่งนี้จึงมีชื่อเรียกตามลักษณะสภาพทางด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพว่า “เกาะหมาก” ปัจจุบันการประกอบอาชีพของหมู่บ้านเกาะหมากได้หันมาปลูกยางพาราและทุเรียนแทนการปลูกหมาก ทำให้อาชีพการปลูกหมาก ปลูกพลูสูญหายและเลิกไป อันเนื่องมาจากในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันคนไม่นิยมกินหมากกันแล้ว

หมู่ที่ 7 บ้านเขาชัน

นายบรรพต พรหมมา เล่าให้ผู้วิจัยฟังเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 สรุปว่า หมู่บ้านเขาชันมีตำนานเล่าขานสืบทอดต่อกันมาว่า มีการต่อสู้กันระหว่างพญาครุฑกับพญานาค โดยการต่อสู้เริ่มขึ้นมาจากหมู่บ้านปากบางนาคราช การต่อสู้ดำเนินไปเรื่อยไปจนถึงภูเขา ลูกหนึ่งที่เขาถูกนี้การต่อสู้ดำเนินไปยาวนานมากจนเป็นเหตุให้ภูเขาพังทลายลงมา และทำให้ภูเขาเกิดความชันมากขึ้น การเดินทางขึ้นไปบนเขาชัน หากใครจะปีนขึ้นไปบนเขาจะต้องปีนขึ้นไปทางด้านหลังของภูเขาจึงจะสามารถขึ้นไปบนเขาได้ เพราะภูเขามีความชันมาก หมู่บ้านเขาชันจึงมีชื่อหมู่บ้านเรียกตามลักษณะเด่นทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน ปัจจุบันยังเรียกหมู่บ้านว่าหมู่บ้านเขาชัน ถึงแม้ว่าเรื่องเล่าเกี่ยวกับตำนานจะมีขึ้นตั้งแต่ 80-90 ปีที่แล้วก็ตาม

นอกจากนี้เขาชันยังมีเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับชื่อเขาชันอีกเรื่อง คือในสมัยก่อนหมู่บ้านเขาชันจะมีต้นตะเคียนอยู่มาก ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บนเกาะจะเดินทางมาหาชันที่เขาชันเพื่อนำไปทำไม้ไว้ใช้ “ชัน” ในความหมายของเรื่องเล่านี้หมายถึงยางไม้ที่เกิดจากต้นไม้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น นำไปอุดรอยรั่วของเรือ, ทำไม้ เป็นต้น เหตุนี้เองจึงทำให้หมู่บ้านนี้มีชื่อว่าหมู่บ้านเขาชัน

เรื่องราวของเขาชันยังไม่จบเพียงแค่นี้ ยังมีเรื่องราวเกี่ยวกับเขาชันทางสภาพภูมิศาสตร์ หมู่บ้านเขาชันมีพื้นที่ของภูเขาที่ติดกับทะเล เมื่อเวลาผ่านไป ภูเขาถูกน้ำทะเลกัดเซาะจนเกิดความชัน ดังนั้น จึงเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่า หมู่บ้านเขาชัน

ประวัติความเป็นมาของหมู่ที่ 7 มีที่มาจากข้อสันนิษฐานและการคาดเดา 3 กรณี ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น กรณีใดน่าเชื่อถือกว่ากันยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ในขณะนี้

หมู่ที่ 8 บ้านเกาะเสือ

ประวัติของหมู่บ้านเกาะเสือเป็นเพียงเรื่องของการบอกเล่าโดยเรื่องมีอยู่ว่า เดิมทีหมู่บ้านเกาะเสือนั้นมีชื่อว่าหมู่บ้านธารน้ำ ต่อมาได้มีชาย 2 คน เดินทางมาจากอำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา มีจุดประสงค์เพื่อเข้าทำสวน ทำไร่ที่หมู่บ้านธารน้ำ โดยเดินทางมาทางเรือแล้วมาขึ้นฝั่งในบริเวณที่ตั้งของโรงเรียนบ้านเกาะเสือในปัจจุบัน ในอดีตที่ตั้งของโรงเรียนบ้านเกาะเสือเป็นที่รกร้างเต็มไปด้วยป่าหญ้าคา สามารถเป็นที่หลบซ่อนตัวของเสือได้ (คล้ายคอกเสือ) จึงเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่าหมู่บ้าน เกาะเสือ (สัมภาษณ์ นายสินवल สุวรรณพงศ์, 13 กุมภาพันธ์, 2552)

หมู่ที่ 9 บ้านน้ำบ่อหมาก

นายปรุง จันทรสว่าง ให้ข้อมูล เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 เกี่ยวกับหมู่ 9 สรุปได้ว่า หมู่บ้านน้ำบ่อหมากเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่ตั้งชื่อบ้านตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ โดยเมื่อประมาณ 80 – 90 ปีในอดีต มีการเล่าต่อกันมาว่ามีบ่อน้ำอยู่ตรงกลางสวนในหมู่บ้าน สวนที่ว่านั้นเป็นสวนหมาก รอบ ๆ บ่อน้ำมีการปลูกหมากเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจะใช้บ่อน้ำกลางสวนนี้เพื่อการอุปโภคบริโภค กล่าวกันว่า น้ำในบ่อมีมากจนสามารถเลี้ยงชีวิตคนทั้งหมู่บ้านได้อย่างเพียงพอ

หมู่ที่ 10 บ้านหัวหิน

นายอัมพล หนูคำสวน เล่าไว้เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 สรุปว่าหมู่ที่ 10 บ้านหัวหิน เป็นหมู่บ้านที่แยกออกมาใหม่จากบ้านแหลมกรวด ประวัติของบ้านหัวหินมีหลายกระแสที่ได้รับฟังจากคนเฒ่าคนแก่และชาวบ้านในหมู่บ้าน ประวัติแรกก็คือ เดิมที่บ้านหัวหินจะเรียกกันว่าบ้านป่าแก่ ซึ่งหมายถึงป่าดงดิบ อยู่มาวันหนึ่งมีตายาย 2 คน เดินทางมายังป่าดังกล่าวเพื่อถางป่าเอาที่ดินไปทำไร่ไถนา เมื่อเห็นว่าได้เนื้อที่พอสมควรแล้ว ตายายก็เริ่มไถนา การไถนาในอดีตยังไม่มีการใช้แรงงานสัตว์ แต่จะใช้แรงงานคนไถนา ตามกับยายทั้งสองใช้เวลาไถนาไถแปรอยู่ประมาณ 1 ปี ก็ได้ที่นาประมาณ 2 ไร่ (ประมาณ 2 ไร่) แต่หลังจากที่ตากับยายไถนาได้ประมาณ 2 ไร่แล้วก็บังเกิดเหตุการณ์พิสดารขึ้นคือ ในขณะที่ไถนานั้นด้านหน้าของยายแก่พลิกกลับไปอยู่ด้านหลัง ส่วนด้านหน้าของตาแก่พลิกกลับไปอยู่ด้านหลัง ทั้งสองตายายจึงเสียชีวิตลงอยู่ภายในกระท่อมที่ปลูกไว้อาศัยที่ป่าดงดิบเพื่อทำนา ตำนานเล่าขานดังกล่าวจึงทำให้ป่าดงดิบตรงนั้นมีชื่อว่าป่าแก่ ปัจจุบันพื้นที่ที่ว่ากันว่าเป็นที่นาของสองตายายนั้นในช่วงที่เปิดให้จับจองสิทธิ พ่อตาเอียดและคุณยายใหม่ก็ได้ไปจับจองที่ดินบริเวณพื้นที่ดินดังกล่าว และสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานของพ่อตาเอียดและคุณยายใหม่สืบมาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากที่เราเข้าใจประวัติความเป็นมาในอดีตซึ่งสะท้อนภาพรากเหง้าของปัจจุบันแล้ว ต่อไปเราจะศึกษาสภาพประชากร เศรษฐกิจ สังคมในปัจจุบันของชุมชนเพื่อให้เป็นภาพที่สมบูรณ์มากขึ้น รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

3) ประชากร

จากข้อมูลทะเบียนราษฎร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก ณ เดือนมกราคม (ทะเบียนราษฎร์องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก. มกราคม 2552) พบว่ามีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,035 คน แยกเป็น ชาย 3,436 คน หญิง 3,599 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 60 คน / ตารางกิโลเมตร รวม 1,885 ครัวเรือน

ตาราง 4 แสดงจำนวนประชากร หลังคาเรือนแยกเป็นรายหมู่บ้าน

หมู่ที่ / บ้าน	จำนวน หลังคาเรือน	ชาย	หญิง	รวม
หมู่ที่ 1 บ้านท่าวา	246	521	517	1,038
หมู่ที่ 2 บ้านช่องพิน	247	447	452	899
หมู่ที่ 3 บ้านแหลมกรวด	172	304	306	610
หมู่ที่ 4 บ้านเกาะโคบ	154	295	297	592
หมู่ที่ 5 บ้านปากบางนาคราช	166	333	353	686
หมู่ที่ 6 บ้านเกาะหมาก	175	242	262	504
หมู่ที่ 7 บ้านเขาชัน	84	116	101	217
หมู่ที่ 8 บ้านเกาะเสื่อ	168	323	345	668
หมู่ที่ 9 บ้านน้ำบ่อหมาก	103	191	186	337
หมู่ที่ 10 บ้านหัวหิน	186	282	332	614
หมู่ที่ 11 บ้านเกาะหมากเมืองใหม่	184	382	448	830
รวม	1,885	3,436	3,599	7,035

ข้อมูล : ทะเบียนราษฎร์องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก เดือน มกราคม 2552.

สำหรับข้อมูลการศึกษาของประชากร พบว่าในปัจจุบันมีจำนวนนักเรียนที่กำลังอยู่ในระบบโรงเรียน แยกในแต่ละระดับได้ดังนี้

1. ประถมศึกษา นักเรียน 763 คน
2. มัธยมศึกษา นักเรียน 140/93 คน
3. ศูนย์เด็กเล็ก นักเรียน 208 คน

(องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก. 2553. สืบค้นจาก <http://www.khomak.go.th/vistion.php>)

ส่วนข้อมูลการศึกษาของประชากรยังไม่พบข้อมูลการสำรวจจากแหล่งเอกสาร แต่จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนพบว่าส่วนใหญ่ประชากรมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา พออ่านออกเขียนได้ มีประชากรประมาณร้อยละ 20 ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่ไม่ได้เรียนหนังสือ

4) สภาพสังคม

4.1 ลักษณะสังคมและความสัมพันธ์ของประชากร

การอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์ย่อมมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นธรรมชาติของสังคมมนุษย์ (Human Social Nature) เพราะมนุษย์มีความต้องการด้านปัจจัย 4 อัน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค อันเป็นสิ่งจำเป็นในการแสวงหาสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่นเดียวกันกับประชากรบนตำบลเกาะหมากมีความเป็น Human Social Nature and Needs คนคนเดียวไม่อาจทำให้ตนเองและครอบครัวเกิดความรู้สึกปลอดภัยและอยู่รอดได้ จึงจำเป็นต้องรวมกลุ่มกันเป็นชุมชน (common) มีการแบ่งงานกันทำตามภาระหน้าที่ อาชีพ บทบาท สถานภาพของตนเอง ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Creature) จะมีความแตกต่างกันในเรื่องของประเพณีและธรรมเนียมปฏิบัติของหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านในตำบลเกาะหมากแต่ประชากรยังดำรงชีวิตร่วมกันได้แสดงให้เห็นเป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้น ประชาชนในตำบลเกาะหมากยังมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เก็บสะสมเอาวัฒนธรรมอันดีอย่างผสมกลมกลืน มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีจากชนรุ่นหนึ่งสืบทอดไปยังรุ่นหลัง ๆ ดังความเชื่อเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ว่า “ไม่มีวัฒนธรรมไม่มีกลุ่ม” (no culture, no group) ความสัมพันธ์ของประชากรในตำบลเกาะหมากมีแรงจูงใจที่ทำให้มีการติดต่อสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ความใกล้ชิดหรือความใกล้ชิดของหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน (Location and Proximity) เนื่องจากบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและแหล่งประกอบอาชีพประมง (ทะเลสาบ) อยู่ใกล้กันเป็นแหล่งประกอบอาชีพเดียวกันของคนในเกาะหมาก บุคคลหรือหมู่บ้านใดที่ปฏิบัติงานร่วมกัน ใกล้กัน โอกาสที่จะมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เกี่ยวข้อง ติดต่อสื่อสารระหว่างกันย่อมจะเกิดขึ้นไม่ว่าผลที่เกิดขึ้นจะเป็นไปในทางบวกหรือทางลบ ก็ถือได้ว่าหมู่บ้านนั้น คนคนนั้น ได้มีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กันแล้ว โอกาสของการติดต่อสัมพันธ์กัน (contact) ย่อมมีมากขึ้นกว่าเดิม อาจมีเงื่อนไขเกี่ยวกับการเจรจาต่อรองหาข้อตกลง หรือประสานความร่วมมือขอความช่วยเหลือสนับสนุน นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ของประชากรในตำบลเกาะหมากยังมีเหตุผลทางเศรษฐกิจ (Economic Reasons) เพิ่มขึ้นอีก กล่าวคือ การรวบรวมกลุ่มทางการประกอบอาชีพเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประมง กลุ่มเลี้ยงปลา ความสัมพันธ์ของประชากรตำบลเกาะหมากมีตัวแปรสำคัญ คือ ตัวประชากรเอง ในเรื่องของเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ

4.2 ระบบโครงสร้างความสัมพันธ์ของประชากร

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าตำบลเกาะหมากมีประชากรสองกลุ่มใหญ่ ๆ โดยแบ่งตามระบบวัฒนธรรม ประเพณีพิธีกรรม ศาสนา คือ

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มชนผู้นับถือศาสนาอิสลาม มีมัสยิดเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มชุมชนผู้นับถือศาสนาพุทธ มีวัดเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

และเป็นที่น่าพอใจว่าวัฒนธรรมประเพณีของประชาชนทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างในเรื่องของพิธีกรรม การปฏิบัติตน แต่กลุ่มคนทั้งสองกลุ่มจะมีสิ่งเชื่อมโยงที่สำคัญอยู่ที่สถาบันทางการศึกษา คือ โรงเรียน เพราะโรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่รวมเอาประชาชนทั้งสองกลุ่มมาร่วมกันทำกิจกรรม โรงเรียนจึงเป็นตัวหล่อหลอมวัฒนธรรมของเยาวชนทั้งสองกลุ่มศาสนาเกิดการเรียนรู้ร่วมกันทางวัฒนธรรมของกันและกัน ทำให้ชุมชนเกิดการผสมกลมกลืนกันทางวัฒนธรรมกันได้อย่างไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางศาสนา รวมถึงการอยู่ร่วมกันในละแวกบ้าน การทำงานร่วมกันเพื่อชุมชนการปฏิบัติตนทางสังคมต่อกัน

5) **สภาพเศรษฐกิจ** ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นอาชีพ พืชเศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของตำบลเกาะหมาก รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

5.1 **อาชีพ** สภาพเศรษฐกิจของประชากรในตำบลเกาะหมากในปัจจุบันยังคงขึ้นอยู่กับภาคการเกษตร ได้แก่ การประกอบอาชีพทำการประมง เลี้ยงสัตว์ เกษตรกรรมเช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ ส่วนอาชีพอื่น ๆ เช่น รับจ้าง ค้าขายมีเพียงสัดส่วนน้อย ซึ่งการประกอบอาชีพของประชาชนตำบลเกาะหมาก สามารถแบ่งกลุ่มการประกอบอาชีพได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. การประกอบอาชีพทำการประมง
2. การประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์
3. การประกอบอาชีพทำการเกษตรกรรม
4. การประกอบอาชีพอื่น ๆ

การประกอบอาชีพการทำประมง

การประกอบอาชีพการทำประมงของชาวบ้านในตำบลเกาะหมากนับเป็นอาชีพที่มีการทำสืบต่อกันมานานตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย โดยเฉพาะการประกอบอาชีพการทำประมงชายฝั่ง การดำรงชีวิตและวิถีชีวิตของชาวตำบลเกาะหมากจึงผูกพันอยู่กับชายฝั่งกลุ่มน้ำทะเลสาบสำหรับ การประกอบอาชีพทำการประมงชายฝั่งของชาวบ้านตำบลเกาะหมากก็คือ การล่องเรือจับสัตว์น้ำจำพวกกุ้ง หอย ปู ปลา และสัตว์ทะเลสาบชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแหล่งน้ำธรรมชาติทะเลสาบสงขลา

ซึ่งเดิมทีในอดีตสัตว์น้ำในทะเลสาบมีอยู่มากและมากพอสำหรับการเลี้ยงชีพของชาวบ้านชาวตำบลเกาะหมาก เครื่องมือที่ใช้ในการทำประมงในอดีตเป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำขนาดเล็ก และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา เครื่องมือทำประมงที่สำคัญ ๆ ในอดีต เช่น อวน โม่ระ คอกยก ไซ ฯลฯ ปัจจุบันในการทำประมงของชาวประมงตำบลเกาะหมากเครื่องมือในการประกอบการจับสัตว์น้ำได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก กล่าวคือการใช้เครื่องมือประมงที่ไม่เหมาะสมในการจับสัตว์น้ำ เช่น อวนตาถี่ การช้อนปลาด้วยไฟฟ้า ฯลฯ นอกจากนี้ในเรื่องของการใช้เครื่องมือในการประกอบการแล้วที่ทำให้สัตว์น้ำในทะเลสาบลดลง ยังมีเรื่องของสภาพน้ำในทะเลสาบที่เสื่อมโทรมและเน่าเสีย จนทำให้สัตว์น้ำในทะเลสาบลดลงไปมากจนสัตว์น้ำบางชนิดสูญพันธุ์ไปแล้ว การประกอบอาชีพการทำประมงของชาวบ้านตำบลเกาะหมาก มีการกระจายอยู่ทั่วไปตลอดแนวชายฝั่งทะเลสาบบริเวณตำบลเกาะหมาก และในเรื่องของการประกอบการทำอาชีพประมงจึงได้มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มชาวประมงตำบลเกาะหมากขึ้น ซึ่งกลุ่มดังกล่าวมีบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพน้ำทะเลสาบสงขลาและอนุรักษ์สัตว์น้ำ รวมถึงสภาพแวดล้อมในทะเลสาบ ซึ่งมีการดำเนินการจัดการร่วมกับเครือข่ายกลุ่มประมงกลุ่มอื่น ๆ ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในการประกอบอาชีพการทำประมงในพื้นที่ตำบลเกาะหมาก ได้มีการชบเซาลงเรื่อย ๆ จนปัจจุบันลดลงไปมาก โดยเริ่มตั้งแต่สภาพน้ำในทะเลสาบสงขลาเริ่มเสื่อมสภาพ จนเป็นเหตุให้สัตว์น้ำในทะเลสาบลดลง ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพการทำประมงไม่สามารถจับสัตว์ได้เพียงพอสำหรับการครองชีพในแต่ละวันของครอบครัว ชาวบ้านตำบลเกาะหมากจึงหันมาประกอบอาชีพอื่นกันเป็นอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว เช่น อาชีพการทำสวนยาง จนในที่สุดบางครั้งเรือนอาชีพการทำสวนยางกลายเป็นอาชีพหลัก ส่วนอาชีพการทำประมงเป็นอาชีพรองหรือบางรายอาจเลิกอาชีพการทำประมงมาประกอบอาชีพการทำสวนยางแทน ในการประกอบอาชีพการทำประมงของชาวบ้านตำบลเกาะหมาก ปัจจุบันการจับปลาไม่จิ้มฟันจะเข้กำลังเป็นที่นิยมในการสร้างรายได้กันเป็นอย่างมาก เพราะปลาไม่จิ้มฟันจะเข้จะมีราคาขายค่อนข้างสูง ซึ่งปลาไม่จิ้มฟันจะเข้จะมีอยู่ที่บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่พบได้มาก ราคาซื้อขายกันตามท้องตลาดของปลาไม่จิ้มฟันจะเข้จะอยู่ที่ประมาณกิโลกรัมละ 80 บาท กรณีที่เป็นปลาไม่จิ้มฟันจะเข้สด แต่ถ้าหากเป็นปลาไม่จิ้มฟันจะเข้แห้งก็จะมีราคาซื้อขายกันอยู่ค่อนข้างสูงถึงประมาณกิโลกรัมละ 350 บาท

การประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์

การประกอบอาชีพการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ตำบลเกาะหมาก นับว่าเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่มีในตำบลเกาะหมากซึ่งพบได้ทั่วไปในพื้นที่ตำบลเกาะหมาก เช่น

1. การประกอบอาชีพการเลี้ยงกึ่งกุลาคำหรือการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม
2. การประกอบอาชีพการเลี้ยงสุกร

3. การประกอบอาชีพการเลี้ยงแพะ
4. การประกอบอาชีพการเลี้ยงปลา
5. การประกอบอาชีพการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่น ๆ

อาชีพการเลี้ยงกึ่งกุลาค่าจะพบเห็นได้ในบริเวณริมฝั่งทะเลสาบ ส่วนอาชีพการเลี้ยงแพะจะพบเห็นได้ในเขตพื้นที่ชุมชนมุสลิม อาชีพการเลี้ยงปลาพบในเขตพื้นที่การทำไร่นาสวนผสมบริเวณ ริมฝั่งทะเลสาบเช่นกัน ส่วนอาชีพการเลี้ยงสุกรนิยมเลี้ยงกันในเขตชุมชนคนไทยพุทธทั่วไปในตำบลเกาะหมาก อย่างไรก็ตามการประกอบอาชีพการเลี้ยงสัตว์ของประชาชนในพื้นที่ตำบลเกาะหมากจะมีความแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ถ้าเป็นชุมชนมุสลิมก็จะมีเลี้ยงแพะกันเป็นสัตว์เลี้ยงทั่วไปในเขตชุมชน เนื่องจากแพะมีความเกี่ยวเนื่องทางวัฒนธรรมประเพณีหลายอย่างของชาวไทยมุสลิม เช่น หากมีงานบุญหรืองานประเพณีทางวัฒนธรรมแพะก็จะถูกนำมาเป็นเครื่องเซ่น เป็นอาหารในงานพิธีกรรม ส่วนการเลี้ยงสุกรในชุมชนคนไทยก็เช่นเดียวกัน นอกจากเลี้ยงไว้เพื่อใช้ในการพิธีกรรมแล้ว ทั้งแพะและหมูยังถูกเลี้ยงไว้เป็นสัตว์เลี้ยงลูกิจเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าขายกันภายในตำบลเกาะหมากและขายออกสู่ตลาดภายนอกชุมชน ส่วนการเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เลี้ยงกึ่ง ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงเพื่อจำหน่าย แต่ผู้ประกอบการที่ทำอาชีพการเลี้ยงกึ่งมักไม่ใช่คนในตำบลเกาะหมาก แต่จะเป็นพ่อค้านายทุนที่เข้ามาในพื้นที่ตำบลเกาะหมากแล้วเช่าที่ดินของคนในพื้นที่ตำบลเกาะหมากเพื่อประกอบกิจการ การเลี้ยงกึ่งเมื่อถึงกำหนดการจับกึ่งเพื่อจำหน่ายก็จะมีบริษัทที่รับซื้อกึ่งมารับซื้อถึงบ่อกึ่งที่ทำการเลี้ยงกึ่ง

การประกอบอาชีพทำการเกษตรกรรม

การประกอบอาชีพทำการเกษตรกรรมในพื้นที่ตำบลเกาะหมากที่เห็นเด่น ๆ และเป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ก็คือ อาชีพการทำสวนยางพารา ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 50 ของประชาชนทั้งหมดในพื้นที่ตำบลเกาะหมากจะประกอบอาชีพหลักเป็นอาชีพทำการเกษตร โดยเฉพาะอาชีพการประกอบการทำสวนยางพารา การทำสวนยางพาราจึงเป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพรองของคนในตำบลเกาะหมาก ส่วนการทำการเกษตรเกี่ยวกับการปลูกพืชอย่างอื่นก็มีการปลูกพืชสวน เช่น สวนกระถั่ว สวนสะตอ สวนมังคุด สวนจำปา – ขนุน สวนมะพร้าว ซึ่งมีการปลูกกันอยู่อย่างกระจัดกระจายในพื้นที่ของตำบลเกาะหมาก ในการทำอาชีพการปลูกยางพารานั้นมีการทำกันมากก็เพราะว่า ลักษณะทางภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การทำสวนยางแต่ไม่เหมาะกับการปลูกพืชชนิดอื่น การประกอบกิจการเกี่ยวกับการปลูกยางพาราชาวสวนยางพาราบางรายจะมีการเก็บน้ำยางและทำยางแผ่นเอง แต่บางรายก็จะขายน้ำยางแทนที่จะขายยางแผ่น โดยจะมีคนเข้ามารับซื้อน้ำยางขั้วรถมารับซื้อน้ำยางถึงสวนยางพารา ผู้ประกอบการทำสวนยางพารามีหน้าที่เก็บน้ำยางมาจากสวนแล้วรอขายให้กับผู้ที่เข้ามารับซื้อน้ำยางอย่างเดียว ราคา

ยางพาราก็จะขึ้น ๆ ลง ๆ เป็นไปตามราคาในตลาด ส่วนชาวสวนยางที่ไม่ขายน้ำยางพาราก็จะนำน้ำยางไปทำยางแผ่นแล้วนำยางแผ่นไปขาย การขายยางแผ่นก็จะนำไปขายกันตามตลาดนัดซื้อขายยางพาราในตอนเช้ามีด ซึ่งแหล่งการซื้อขายยางพาราจะอยู่ใกล้กับเชิงสะพานปากพะยูนเกาะหมาก นอกจากการประกอบการอาชีพการทำสวนยางพาราแล้วยังมีการทำสวนมะม่วงหิมพานต์ ซึ่งเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับประชาชนตำบลเกาะหมากได้ดีทีเดียวเพราะเมื่อมะม่วงหิมพานต์มีราคาสูง

การประกอบการทำอาชีพอื่น ๆ

การประกอบการทำอาชีพอื่น ๆ ในพื้นที่ตำบลเกาะหมากอาจหมายถึงอาชีพการรับจ้าง อาชีพการค้าขาย ฯลฯ ในส่วนของอาชีพเหล่านี้มีอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก

5.2 พืชเศรษฐกิจ

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของเกาะหมากได้แก่ ยางพารา มะม่วงหิมพานต์ซึ่งมี 2 สายพันธุ์ คือ พันธุ์เหลือง และพันธุ์ครึ่ง สะตอมีสองสายพันธุ์เช่นกัน คือ สะตอข้าวและสะตอดาน นอกจากนั้นยังมีมะพร้าว ขนุนและจำปาและสมุนไพรมากมาย ซึ่งชาวบ้านนิยมปลูกเพื่อจำหน่ายในพื้นที่แทบทุกหมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่ก็นำผลผลิตที่ได้ไปจำหน่ายที่ตลาดปากพะยูน

5.3 ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

เกาะหมากมีความได้เปรียบทางด้านทรัพยากรธรรมชาติเนื่องจากมีทั้ง ป่าพรุ พันธุ์พืชพันธุ์ไม้ ซึ่งมีทั้งไม้พื้นเมืองและสมุนไพรมากมาย พันธุ์สัตว์หลากหลายชนิด โดยเฉพาะนกก็แอ่นซึ่งเป็นที่มาของรายได้หลักขององค์การบริหารส่วนตำบล มีทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชน มีภูเขาหินปูน มีกรวดล้าง ทรายละเอียดโดยข้อมัดนี้

5.3.1 ป่าพรุ

ปัจจุบันป่าพรุได้ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก ป่าพรุที่ตำบลเกาะหมากก็เช่นกัน จากป่าพรุที่เคยอุดมสมบูรณ์ ตอนนี้ถูกบุกรุกและทำลายอย่างรวดเร็ว มีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อประกอบอาชีพ ป่าพรุในประเทศไทยส่วนใหญ่พบกระจุกกระจายอยู่ในบริเวณภาคใต้ พื้นที่พรุเกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่บริเวณริมฝั่งทะเลสาบ เมื่อคลื่นทะเลพัดพาทรายมาทับถมจนเกิดสันทรายแนวกว้างปิดกั้นพื้นที่บริเวณฝั่งด้านในไว้ มีลักษณะเป็นแอ่งคล้ายกระทะขนาดใหญ่รับน้ำจืด ประกอบกับพื้นที่ดังกล่าวมีฝนตกมาก พื้นที่นั้นจึงกลายเป็นทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ ต่อมาพืชน้ำชนิดต่าง ๆ ได้เกิดขึ้น เมื่อนานเข้าก็ล้มตายและสะสมกันอยู่ใต้ท้องน้ำ ทำให้ดินแข็ง ไม้พุ่ม ไม้ยืนต้นและพืชล้มลุกอื่น ๆ ก็กระจายพันธุ์เข้ามาในพื้นที่แล้วพัฒนาจนเป็นป่าพรุ จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า พื้นที่ป่าพรุของตำบลเกาะหมาก มีลักษณะเป็นป่าพรุที่เสื่อมสภาพหรือป่าพรุที่เปลี่ยนสภาพ (Secondary peat swamp forest) หมายถึง ป่าพรุที่ถูกบุกรุกแผ้วถางหรือป่าพรุที่ถูกไฟไหม้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนพันธุ์ไม้ดั้งเดิมของป่าไม่สามารถขึ้นมาทดแทนได้ พื้นที่ดินมี

สภาพเป็นกรดอย่างรุนแรง พืชพันธุ์ไม้ที่ขึ้นส่วนใหญ่เป็นไม้เสม็ดจึงมักเรียกป่าพรุ ชนิดนี้ว่า “ป่าเสม็ด” (Melaleuca forest) ป่าพรุชนิดนี้ในจังหวัดพัทลุงมีอยู่ประมาณ 17,296.88 ไร่ ในพื้นที่เขตอำเภอ 2 อำเภอ คือ ควนขนุนและปากพะยูน ในพื้นที่อำเภอปากพะยูน ตำบลเกาะหมากก็เป็นอีกตำบลหนึ่งที่มีพื้นที่เป็นป่าพรุ จากพื้นที่ป่าพรุของอำเภอปากพะยูนทั้งหมด 16,875 ไร่

ป่าพรุ (Peat Swamp forest) เป็นสังคมพืชป่าไม้ที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มต่ำหรือพื้นที่ที่มีสภาพเป็นแอ่งน้ำจืดติดต่อกันมานาน ประกอบด้วยการสะสมของชั้นอินทรีย์วัตถุหรือดินอินทรีย์ที่หนาமாகอยู่เหนือชั้นดินแท้ ๆ ป่าพรุมีดินที่เกิดจากการสะสมของซากพืชและอินทรีย์วัตถุ จะเกิดขึ้นต่อเนื่องกันในสภาวะน้ำท่วมขัง พืชพันธุ์ในป่าพรุโดยมากจึงมีโครงสร้างพิเศษ เพื่อจะได้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในสภาพแวดล้อมของป่าพรุ ป่าพรุเป็นพื้นที่แอ่งรูปกระทะที่มีการสะสมอย่างถาวรของซากพืชหรืออินทรีย์วัตถุที่ไม่ค่อยสลาย แอ่งอยู่ในน้ำจืดที่ได้รับจากน้ำฝนเป็นส่วนใหญ่ เมื่อถึงฤดูน้ำหลากปริมาณน้ำส่วนเกินในพรุจะเอ่อล้นไหลลงสู่ทะเลหรือแม่น้ำลำคลอง โดยที่ชั้นอินทรีย์วัตถุยังคงสภาพเช่นเดิม ไม่ได้รับความกระทบกระเทือนใด ๆ ทั้งสิ้น

องค์ประกอบของป่าพรุ

1. ดินพรุ จัดอยู่ในจำพวกดินอินทรีย์ (Organic soil) คือ ดินที่มีอินทรีย์วัตถุสะสมอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นชั้นหนา มีสภาพเป็นกรดสูงหรืออินทรีย์คาร์บอน (Organic carbon)
2. น้ำในป่าพรุ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของป่าพรุเป็นที่ลุ่มต่ำใกล้ชายฝั่งทะเลและมีปริมาณน้ำฝนตกลงมามาก จึงทำให้เกิดน้ำท่วมขังตลอดทั้งปี อีกทั้งการไหลเวียนของน้ำที่ท่วมขังนั้นก็เป็นไปอย่างช้า ๆ จากการสลายตัวของซากพืชและอินทรีย์วัตถุ อิทธิพลอย่างหนึ่งที่สำคัญเป็นเหตุให้น้ำในป่าพรุมีสภาพเป็นกรด ได้แก่ อิทธิพลของดินอนินทรีย์ชั้นล่าง (Mineral soils) เช่น สารประกอบกำมะถันในดินเลนทะเล (Mud Clay) ชั้นล่างแทรกซึมขึ้นสู่ดินชั้นบน

ความสำคัญและประโยชน์ของป่าพรุ

1. เป็นแหล่งอาหาร ป่าพรุจะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธรรมชาติ โดยเฉพาะพืชที่เป็นอาหารของมนุษย์และสัตว์ รวมไปถึงสัตว์น้ำซึ่งนอกจากจะเป็นแหล่งอาหารของมนุษย์แล้วยังเป็นแหล่งอาหารของสัตว์อีกด้วย
2. เป็นแหล่งสมุนไพรและยารักษาโรค มีพืชจำนวนมากไม่น้อยที่มีสรรพคุณทางด้านรักษาโรคต่างๆ ในป่าพรุเราจะสามารถพบเห็นพืชสมุนไพรนานาชนิด ได้แก่ ดินเป็ด น้ำผึ้ง ปลาไหลเผือก
3. เป็นแหล่งวัตถุดิบที่นำไปใช้ในการก่อสร้างและเป็นต้นตอในการสร้างสวนผลไม้ พืชที่ใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือนและทำเครื่องเรือน ได้แก่ ไม้เสม็ด

4. เป็นแหล่งไม้ประดับที่สำคัญและมีราคาแพง ไม้ประดับดังกล่าวที่มีอยู่ในพื้นที่ป่าพรุ ได้แก่ หมากแดง พ้อ เป็นต้น

5. เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ทั้งสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบก สัตว์น้ำและนก

6. เป็นแหล่งข้อมูลด้านการวิวัฒนาการของสังคมพืช การเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยาและการเปลี่ยนแปลงสภาพดินฟ้าอากาศของท้องถิ่นตั้งแต่อดีตกาล ข้อมูลเหล่านี้ได้จากการวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ที่มีการคงสภาพไว้ปะปนอยู่ในดินแดนตะกอนและชั้นอินทรีย์วัตถุ

พื้นที่ป่าพรุของตำบลเกาะหมากเป็นป่าพรุเสม็ด ซึ่งเกิดจากการที่ป่าพรุดั้งเดิมหรือป่าพรุดั้งเดิมหรือป่าพรุสมบูรณ์ถูกรบกวนจนพื้นที่ป่าถูกเปิดโล่งหรือมีช่องว่างเกิดขึ้น ซึ่งอาจเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า ต้นไม้ล้มตายหรือถูกรบกวนโดยไฟป่า หลังจากป่าพรุมีช่องว่างไม่ว่าจะนานเท่าใด แต่ยังมีชั้นอินทรีย์วัตถุอยู่ค่อนข้างหนา พันธุ์ไม้เบิกนำ (Pioneer Species) ยืนต้นจะเข้ามาแพร่พันธุ์แทนที่ ตามป่าพรุมักพบพืชชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ดินเป็ดขาว (*Alstonia angustiloba*) ดินเป็ดพรุ (*Alstonia pneu - matophora*) หากพืชในป่าพรุถูกทำลาย อินทรีย์วัตถุสูญเสียไปหมดจนเกือบถึงชั้นดินแท้ ๆ ที่มีสภาพเป็นกรดอย่างรุนแรง “เสม็ด” (*Melaleuca cajuputi*) จะมีการเจริญเติบโตได้ดี โดยพบขึ้นหนาแน่นเป็นกลุ่มเดี่ยวล้วน ๆ อาจมีเสม็ดแฉง (*Syzygium gratum*) ขึ้นแทรก การที่ป่าพรุเต็มไปด้วยเสม็ดจัดได้ว่าป่าพรุนั้นเป็นป่าพรุที่เสื่อมสภาพและนิยมเรียกป่าพรุนั้นว่า “ป่าเสม็ด”

ปัญหาการทำลายทรัพยากร

ป่าพรุประกอบด้วยต้นไม้เพียงไม่กี่ชนิด หากถูกทำลายลงโอกาสที่จะฟื้นอยู่ในสภาพเดิมน้อยมาก หรืออาจใช้เวลานาน ปัญหาที่เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่

1. การบุกรุกป่าเสม็ดเพื่อเปลี่ยนสภาพเป็นนาข้าว บ่อปลา นากุ้ง
2. การตัดต้นไม้ (ต้นเสม็ด) เพื่อเผาถ่าน
3. การบุกรุกป่า เพื่อสร้างบ้านเรือน
4. การบุกรุกเพื่อทำคอกสัตว์
5. การบุกรุกป่าบริเวณแหล่งอาหารหรือแหล่งวางไข่ของนกน้ำ
6. การเผาป่าพรุ

เกาะหมากมีป่าพรุซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์นานาชนิด เช่น นก ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ เช่น นกพริก นกเป็ดน้ำ นกกาบบัว ป่าพรุประกอบไปด้วย พรุหญ้า พรุเสม็ด บึงน้ำจืด ทำให้เกิดความแตกต่างกันของแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งนกน้ำ ซึ่งสามารถที่จะเข้ามาอยู่อาศัยเพื่อทำรัง วางไข่และเพิ่มจำนวน ภูมิภาคเกาะหมากบริเวณหมู่ที่ 4

บ้านเกาะโคบ มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มหรือมีลักษณะเป็นป่าพรุ มีน้ำท่วมขังเกือบตลอดปี มีหนองบึงทางน้ำ ทุ่งนา ทุ่งหญ้า ดงราโพ ดงกก ดงกระจุค ดงกระจุคหนู ป่าไม้เสม็ดขาว อยู่ในป่าพรุ บริเวณป่าพรุที่เป็นทุ่งนาและทุ่งหญ้าจะเรียกรวมว่าที่ราบน้ำท่วมถึง (Tidal flat) บริเวณ ป่าพรุของเกาะหมากเป็นบริเวณที่มีน้ำท่วมขัง มีพันธุ์ไม้เด่น ได้แก่ต้นเสม็ดหรือป่าเสม็ดซึ่งเป็นแหล่งทำรังของนกมีพืชล้มลุกในวงศ์กก (Cyperaceae) และวงศ์หญ้า (Poaceae) ซึ่งเจริญเติบโตได้ทั้งในที่ที่มีน้ำขังและพื้นที่ริมฝั่งที่มีน้ำท่วมถึงหรือในบริเวณที่เป็นที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึงบางฤดูกาล พืชที่เด่น ๆ มาก ได้แก่ กระจุคหนู (*Eleocharis ochrostachys*) เสม็ด (*Melaleuca cajuputi*) เสม็ดขาว (*M. leucadendia*) เสม็ดชุน (*Syzygium gratum*) ซึ่งพืชเหล่านี้ล้วนเป็นไม้ยืนต้นและมีค่าทางเศรษฐกิจรวมถึงการนำไปใช้ประโยชน์ของคนในชุมชน นอกจากนี้ ป่าพรุยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกในทะเล เช่น ป่าจุคป่าเสม็ด ป่าลำพู

5.3.2 รังนกที่เกาะสี – เกาะห้า

เป็นเวลานับร้อยปีหลายชั่วอายุคนของคนในพื้นที่ภาคใต้เขตจังหวัดพัทลุง บริเวณทะเลสาบรังนกนับเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สร้างรายได้อย่างมหาศาลให้กับจังหวัดพัทลุง ในพื้นที่เกาะสี – เกาะห้า ซึ่งอยู่ในเขตรับผิดชอบดูแลรักษาของตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง หมู่เกาะสี – เกาะห้าเป็นถิ่นฐานที่ตั้งของเกาะรังนก (เกาะรังนก ในความหมายของชาวตำบลเกาะหมาก หมายถึงเกาะสี – เกาะห้า) ชาวบ้านในตำบลเกาะหมากมีการดำรงชีวิตด้วยการประกอบอาชีพทำการประมงด้วยการจับสัตว์น้ำในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา บริเวณหมู่เกาะสี – เกาะห้า หรือเกาะรังนก มาเป็นระยะเวลาช้านับร้อยปี และมีเรื่องเล่าขานต่อ ๆ กันมาต่าง ๆ นานาว่าบริเวณหมู่เกาะสี – เกาะห้า หรือเกาะรังนกมีปลาชุกชุมมาก แต่ไม่มีชาวประมงใดสามารถเข้าไปจับปลาในเขตพื้นที่หมู่เกาะดังกล่าวได้ เนื่องจากเป็นเขตสัมปทาน หนึ่งยามที่เฝ้ารังนกออยู่บนเกาะรังนกกล่าวว่าชาวประมงหรือชาวบ้านจะขึ้นไปบนเกาะแล้วไปแอบเก็บรังนกในถ้ำ ทั้งที่จริงแล้วชาวประมงหรือชาวบ้านเหล่านั้นมิได้มีจุดประสงค์ที่จะเข้าไปขโมยรังนกแต่อย่างใด เพราะสมัยนั้น ชาวบ้านยังไม่รู้จักและยังไม่รู้ซึ่งถึงคุณค่าของรังนกว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่หายากและมีน้อยรวมไปถึงคุณค่าประโยชน์ของรังนก การขายรังนกในสมัยก่อนจึงไม่มีความสำคัญแก่ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำการประมงที่ทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการจับสัตว์น้ำเลย นอกจากนี้ขึ้นและจีค่างคาวที่อยู่ในถ้ำรังนกเท่านั้นที่ชาวบ้านเห็นว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ทำปุ๋ย ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยใช้ใส่ในนาข้าวและสวนผลไม้

ปัจจุบัน เมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านในพื้นที่ หมู่เกาะสี – เกาะห้า เริ่มมองเห็นคุณค่าของรังนกแล้ว ชาวบ้านที่เคยประกอบอาชีพทำการประมงเริ่มผันตัวเองไปเป็นโจรสลัดขโมยรังนกนางแอ่นจากเกาะรังนกมากขึ้น ถึงแม้จะรู้ว่าการเข้าไปขโมยรังนกจะเสี่ยงต่อ

การถูกจับกุมหรือตกลงมาจากถ้ำจนอาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ก็ยังไม่ยอมท้อเมื่อเทียบกับราคารังนกที่ขโมยมาได้ ทั้งนี้เพราะราคาเริ่มต้นของรังนกนางแอ่น ตั้งแต่ราคาที่เขาขยันขันเหน็ดเหนื่อยรังขาราคาประมาณกิโลกรัมละ 40,000 บาท แต่ถ้าเป็นรังดำราคาประมาณกิโลกรัมละ 4,000–12,000 บาท หากรังนกเข้าสู่ตลาดเมื่อใดราคาจะเพิ่มสูงขึ้นเกือบเท่าตัว อาจได้ราคาเพิ่มขึ้นถึงกิโลกรัมละ 60,000–80,000 บาท ส่วน รังดำอาจได้ราคาประมาณกิโลกรัมละ 8,000-20,000 บาท ด้วยเหตุนี้ราคาของรังนกนางแอ่นจึงทำให้ชาวบ้านและชาวประมงส่วนหนึ่งผันตัวเองจากการทำประมง ทำสวน ทำไร่ ไปขโมยรังนกนางแอ่นกันมากขึ้น

การจับสัตว์น้ำในพื้นที่ทะเลสาบปัจจุบันนี้ ไม่คุ้มค่ากับค่าน้ำมันที่ต้องจ่ายไปเพื่อการออกเรือแต่ละครั้ง เนื่องจากสัตว์น้ำนานาชนิดที่เคยมีชุกชุม มีความอุดม สมบูรณ์ของทรัพยากร ก็ลดน้อยลงแทบสูญพันธุ์จนไม่มีให้จับหรือบางชนิดก็สูญพันธุ์ไปแล้ว ปัญหาเรื่องการลดจำนวนของสัตว์น้ำในพื้นที่ทะเลสาบ สาเหตุหนึ่งที่สำคัญจากการศึกษาข้อมูลโดยผู้วิจัย คือ เรื่องการดำเนินงานของภาครัฐที่ได้ทำการปิดกั้นทางไหลเข้าออกของพันธุ์ปลาจนเสียระบบนิเวศวิทยา โดยการสร้างเขื่อนปิดกั้นน้ำเค็มที่ปากกระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของทะเลสาบสงขลาเป็นอย่างมาก รวมถึงการประกอบอาชีพประมงซึ่งเป็นอาชีพที่หาเช้ากินค่ำอยู่กับทะเลสาบมาหลายชั่วอายุคน ในเมื่ออาชีพดั้งเดิมที่ทำกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายไม่สามารถช่วยให้พวกเขาดำรงชีวิตโดยการทำการประมงได้อีกต่อไป ชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ประกอบอาชีพประมง เป็นโจรสลัดขโมยรังนกนางแอ่น เรือหางยาวที่เคยออกหาสัตว์น้ำจึงออกหารังนกแทน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ก็จะทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาเป็นลูกโซ่ เกิดความเดือดร้อนแก่หลายฝ่าย

ขณะที่ปัจจุบันนี้รังนกนางแอ่นมีราคาสูง เป็นเหตุให้ผู้มีอำนาจในบ้านเมือง รวมถึงนายทุน พ่อค้า พยายามหาหนทางเพื่อให้ได้เข้าไปมีผลประโยชน์ มีส่วนได้ส่วนเสียในหมู่เกาะรังนก จนมีการแก่งแย่งชิงผลประโยชน์บนเกาะรังนก เกิดความขัดแย้งกันบ่อย ๆ ในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา จำนวนรังของนกนางแอ่นกินรังมีจำนวนลดลง ถ้าไม่มีการแก้ไขปัญหาระบบนี้อย่างจริงจัง ทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่ามหาศาลของจังหวัดพัทลุงอาจสูญพันธุ์ไป

ภาพ 5 รังนกอีแอ่น

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์, 2552

จังหวัดพัทลุงได้ชื่อว่าเป็นท้องถื่นรังนกโดยเฉพาะในตำบลเกาะหมาก แต่จากการศึกษาข้อมูลพบว่า คนส่วนมากในจังหวัดพัทลุงเองยังไม่เคยเห็นหน้าตาของรังนกนางแอ่น วิธีชีวิตการเป็นอยู่ที่แท้จริงของนกนางแอ่นกินรัง ตลอดจนรายได้ที่ได้จากการจัดเก็บรังนกนางแอ่น ในการสัมปทานรังนก ได้มีพระราชบัญญัติรังนกอีแอ่น ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2540 อายุสัมปทานแต่ละครั้ง 5 ปี รังนกนางแอ่นนับเป็นทรัพยากรที่โดดเด่นและมีชื่อเป็นอย่างมากของตำบลเกาะหมาก รังนกนางแอ่นของเกาะหมากเป็นรังนกที่ได้รับการยอมรับคุณภาพจากพ่อค้ารังนกว่าเป็นรังนกที่มีคุณภาพสูงที่กล่าวกันเช่นนี้ก็เพราะว่ารังนกนางแอ่นเกิดจากนกนางแอ่นกินรังที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่เกาะสี่ – เกาะห้า ซึ่งตั้งอยู่ในทะเลสาบสงขลา เป็นทะเลสาบน้ำกร่อย น้ำจืด และน้ำเค็ม หมุนเวียนเปลี่ยนไปตามฤดูกาล ทำให้มีแหล่งอาหารของนกที่อุดมสมบูรณ์ นอกจากแหล่งอาหารแล้ว ยังมีแหล่งที่อยู่อาศัย คือ ถ้ำต่าง ๆ บนหมู่เกาะสี่ เกาะห้า ที่เหมาะแก่การสร้างรังโดยไม่มีสิ่งใดรบกวนหรือมลภาวะที่จะทำให้คุณภาพของรังนกลดลงเหมือนกับรังนกจากแหล่งอื่นสำหรับนกนางแอ่นกินรังที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่เกาะสี่ – เกาะห้า จากการศึกษาดูงานของผู้วิจัยในการสอบถามว่านกนางแอ่นกินรังกินอะไรเป็นอาหาร ผู้ประกอบการเก็บรังนกจึงให้คำตอบ สันนิษฐานว่าน่าจะกินแมลงเป็นอาหาร เพราะเวลาที่ฝนใกล้จะตกจะมีแมลงบินออกมาจากกอหญ้า ดงกระจุย ดงราโพ ก็จะสังเกตเห็นนกนางแอ่นบินออกมาโฉบเฉี่ยวไปมาเหนือดงกระจุย ดงราโพ สำหรับรังนกนางแอ่นมี 2 ชนิดดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คือ รังดำและรังขาว นกนางแอ่นกินรังที่ให้รังสีดำจะตัวใหญ่มากกว่านกนางแอ่นกินรังที่ให้รังสีขาว ขนาดตัวของนกนางแอ่นกินรังสีขาวจากการสอบถาม ทราบว่าจริง ๆ แล้วมีขนาดเล็กกว่านกกระจอกเสียอีก ผู้วิจัยก็ได้สังเกตเห็นในขณะที่นั่งเรือไปเยี่ยมชมหมู่เกาะสี่ – เกาะห้า ลักษณะของนกนางแอ่นกินรัง ลำตัวจะมีขนสีน้ำตาล หน้าอกมีขนสีขาว ปีก หัวและหางเป็นสีดำ การทำรังจะทำรังตามผนังถ้ำที่แห้ง หากผนังถ้ำเปียกรังนกจะไม่

สามารถยึดเกาะอยู่ได้โดยเฉพาะหน้าฝนหรือเวลาที่ฝนตก ปริมาณรังนกจะลดลง ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะรังนกไม่สามารถยึดเกาะผนังถ้ำได้นั่นเอง เมื่อถึงช่วงการเก็บรังนกนางแอ่น ที่หมู่เกาะสี่ เกาะห้า บริษัทที่ได้รับสัมปทานแบ่งการเก็บรังนกเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ระหว่างปลายเดือนมีนาคม จนถึง ต้นเดือนเมษายน

ช่วงที่ 2 ระหว่างปลายเดือนเมษายน จนถึง ต้นเดือนพฤษภาคม

ช่วงที่ 3 ระหว่างปลายเดือนสิงหาคม จนถึง ต้นเดือนกันยายน

ในช่วงที่ผู้วิจัยเดินทางมาศึกษาดูงานและได้ไปเยี่ยมชมหมู่เกาะสี่ เกาะห้า เพื่อศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรรังนกนางแอ่นนั้น ไม่มีโอกาสได้เข้ารับไปภายในถ้ำ เพราะอยู่ในช่วงของระยะพักตัวของลูกนกที่อยู่ในรังกำลังเจริญเติบโตจึงไม่มีการเก็บรังนก ระยะนี้อยู่ในช่วงรอยต่อของช่วงที่ 2 กับช่วงที่ 3 คือ กลางเดือนพฤษภาคมจนถึงกลางเดือนสิงหาคมเป็นช่วงที่มีลูกนกอยู่ในรังจึงงดเก็บรังนก ธรรมเนียมการเก็บรังนก ก่อนที่การเก็บรังนกจะเริ่มขึ้นจะมีพิธีไหว้เจ้าเพื่อความสงบเรียบร้อย บริเวณที่ประกอบพิธีคือหน้าถ้ำด้านหลังพระบรมรูป พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่โต๊ะไหว้เจ้ามีรูปปั้นเทพเจ้าและหัวกะโหลกจระเข้ จากการสอบถามทราบว่า ในอดีตบริเวณนี้เคยมีจระเข้มาอาศัยอยู่ สังเกตได้ว่าจระเข้คงมีขนาดใหญ่มากเพราะเฉพาะหัวกะโหลกก็ถือว่าใหญ่มากแล้ว และการไหว้เจ้านี้มีการนำรังนกที่ปรุงแล้วมาถวายด้วย ซึ่งมีวิธีการปรุงดังนี้ คือ นำรังนกที่ตากแห้งแล้วมาแช่ในน้ำให้นิ่ม ใช้เวลาประมาณ 3 วัน แล้วจึงนำมาล้างทำความสะอาดเอาขนนกและสิ่งสกปรกออกให้หมดจากนั้นจึงนำมาต้มในน้ำตาลเพื่อปรุงรสก็จะได้รังนกที่ปรุงสด ๆ เพื่อไหว้เจ้า หลังจากเสร็จพิธีไหว้เจ้าแล้วจึงลงมือเก็บ รังนกตามระยะเวลาที่กำหนด การเก็บรังนกนางแอ่นในอดีตนั้นจะเก็บเอาแต่รังนกสีขาวและขึ้นกเอาไปขาย ส่วนรังนกสีดำเอาไปทำปุ๋ย แต่ปัจจุบันเก็บไปขายทั้งรังสีขาวและสีดำ ส่วนขึ้นกเอาไปทำปุ๋ย นกนางแอ่นกินรังจะเริ่มทำรังตั้งแต่ขนาดความยาวของปีกประมาณ 1 – 1.5 นิ้ว ดังที่กล่าวมาแล้วว่านกนางแอ่นกินรังเป็นนกขนาดเล็กแต่มีลักษณะพิเศษคือมีปีกยาวกว่านกชนิดอื่นเมื่อเทียบกับขนาดตัว ในการเก็บรังนกแต่ละครั้งใช้คนงานหลายสิบคน มาพักอาศัยอยู่ที่บ้านพักคนงาน บริเวณหน้าถ้ำเทวดา ทางขวาพระหัตถ์ของพระบรมรูปฯ ส่วนครัวจะอยู่ได้เพียงหิน เป็นโพรงหินปูๆ ถูกรน้ำกักเซาะ สามารถเดินผ่านไปมาได้ การใช้ไฟฟ้าได้จากเครื่องปั่นไฟ ในช่วงของการเก็บรังนกแต่ละวัน คนงานจะกินข้าวกันตั้งแต่ยังไม่ 6 โมง เพื่อจะได้ใช้เวลากลางวันเก็บรังนกให้ได้มากที่สุด โดยจะหุงข้าวคราวละเป็นกระทะใหญ่ ๆ ด้วยไม้ฟืน คาดว่าคงหามาได้จากบริเวณรอบๆ เกาะ ส่วนน้ำกินน้ำใช้จะต้องเอาเรือไปขนมาจากฝั่งอำเภอเขาชัยสน ครั้งละเป็นพันๆ ลิตรทีเดียว ยังเป็นช่วงการเก็บรังนกความต้องการใช้น้ำก็มากขึ้นด้วย นอกจากคนงานและพนักงานของบริษัทที่อาศัยอยู่บนเกาะ ยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความสำคัญ คือ เวย์ยามประจำจุดต่าง ๆ บริเวณปากถ้ำที่มีรังนก ซึ่งมีมากมายนับสิบถ้ำ เวย์ยาม

เหล่านี้จะสร้างที่ปักฝังเป็นเพิงหรือกระท่อมเล็ก ๆ แต่ละจุดจะมีเวรยามประมาณ 2 คน หรือมากกว่า นั้น ซึ่งอาจเป็นครอบครัวที่มาพักอยู่ด้วยเพื่อช่วยกันหุงหาอาหารทำมาหากิน หน้าที่ของเวรยามคือ ป้องกันผู้บุกรุกที่จะขึ้นมาขโมยรังนก มาตรการขั้นเด็ดขาดที่จัดการกับผู้บุกรุกคือถึงแก่ความตาย สถานเดียว แต่ก็ยังมีพวกไม่กลัวตายเข้ามาขโมยรังนกอยู่เรื่อย ๆ นอกจากนี้คนงานเก็บรังนกก็นับว่าเป็นผู้ที่ต้องอาศัยความชำนาญเป็นอย่างมาก ทั้งการปีนป่าย การเลือก และการเก็บรังนก เครื่องมือสำคัญในการเก็บรังนกมีดังนี้

1. ไม้ไผ่ ยาวประมาณ 10 – 15 เมตร ที่ปลายไม้มีแผ่นเหล็กลักษณะ คล้ายกับเหล็กกระต่ายชุมมะพร้าว น้ำหนักเบาให้หลุดออกจากผนังถ้ำ ไม้ไผ่ที่นำมาใช้เก็บรังนกควรมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก น้ำหนักเบาเพื่อความสะดวกแก่ผู้เก็บเพราะต้องถือ ไม้ไผ่ด้วยมือเพียงข้างเดียวลักษณะดังภาพ

ภาพ 6 ไม้ไผ่เซะรังนก

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์, 2552

ภาพ 7 ปลายเหล็กไม้ไผ่เซะรังนก

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์, 2552

2. เชือก ใช้เชือกมนิลา เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5 นิ้ว ความยาวเชือกประมาณ 200 – 300 เมตร ใช้โรยตัวลงไปในพื้นที่ที่ขุดได้ไม่สามารถลงไปได้

3. บันไดไม้ไผ่ กว้างประมาณ 1 ฟุต สูงประมาณ 20 – 30 เมตร

อย่างไรก็ตาม ในการเก็บรังนกจะต้องอาศัยความชำนาญเป็นอย่างมาก เพราะหากพลาดพลั้งอาจถึงแก่ชีวิตได้ รังนกที่เก็บได้มาจะได้ถูกนำมารวมกันไว้ที่คลังรังนก อยู่ใกล้กับอาคารสำนักงานของบริษัททางเข้ามีประตูปิดกั้นอย่างแน่นหนา ด้านในมีโรงเรือนสำหรับตากรังนก ก่อนที่จะชั่งน้ำหนักแล้วจึงบรรจุใส่ลัง เครื่องชั่งรังนกใช้ตาชั่ง ขนาดใหญ่แบบตาชั่งข้าวสารในโรงสี รังนกที่ชั่งแล้วจะถูกบรรจุใส่ลังไม้ ขนาด 50 x 80 เซนติเมตรโดยประมาณ ในช่วงที่มีการชั่งรังนก จะต้องมีเจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก จากอำเภอ จากจังหวัดเข้ามาเป็นสักขีพยานในการชั่งรังนก หลังจากนั้นจะนำลังที่บรรจุรังนกลงเรือไปขึ้นที่ท่าเรือปากพะยูน แล้วจึงขนส่งโดยรถยนต์ไปยังอำเภอหาดใหญ่ จากหาดใหญ่จะขนส่งโดยรถไฟไปยังบริษัทที่กรุงเทพฯ เป็นอันสิ้นสุดกระบวนการเก็บรังนกของผู้ประกอบการ

จากการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรายได้ของสัมปทานการจัดเก็บรังนกของชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่องรังนกนางแอ่นในตำบลเกาะหมากสรุปได้ว่า ชาวบ้านตำบลเกาะหมากต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในฐานะเจ้าของพื้นที่ทรัพยากร หรือถ้าหากชาวบ้านตำบลเกาะหมากไม่มีโอกาสจะดำเนินการจัดการตนเองในฐานะเจ้าของพื้นที่ทรัพยากรก็อยากจะให้บริษัทที่มีการสัมปทานเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ได้เข้าไปทำงานเป็นลูกจ้างเก็บรังนกนางแอ่นมากขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีมุมมองเกี่ยวกับการชี้แจงเกี่ยวกับระบบการจัดการดำเนินงานของบริษัทผู้สัมปทานว่าควรแจ้งข้อมูลบางอย่างเพื่อผลประโยชน์ของชาวบ้านและเพื่อเป็นการอนุรักษ์รังนกนางแอ่นเอาไว้บ้าง กล่าวคือ มีชาวบ้านเล่าให้ฟังถึงวิธีการเก็บรังนกนางแอ่นของบริษัทที่ได้รับสัมปทานว่า บางครั้งการเก็บรังนกยังมีการเก็บรังนกก่อนที่ลูกนกจะโตและแข็งแรงพอ ยังมีลูกนกอยู่ในรังติดรังมาด้วย ทำให้แต่ละครั้งที่มีการเก็บรังนกมีลูกนกตายเป็นร้อยเป็นพันตัวทีเดียว เจ้าหน้าที่ที่เข้าไปควบคุมดูแลก็จะอยู่เฉพาะบริเวณสำนักงาน ไม่ได้ไปดูตอนชั่งรังนกและไม่ได้ไปดูหลังเกาะว่ามีลูกนกที่ต้องตายไปเป็นจำนวนเท่าไร

5.3.3 ภูเขาหินปูน

ภูเขาหินในตำบลเกาะหมากเป็นลักษณะชั้นหินภาคใต้ที่มีลักษณะและการกำเนิดในช่วงเวลาต่าง ๆ กัน หินชั้นและหินแปรในมหายุคพาลีโอโซอิก มีโซโซอิก และซีโนโซอิก มีหมู่หินตะนาวศรี ยุคไซลูเรียน ดีโวเนียน ถึงคาร์บอนิฟอรัส ตำบลเกาะหมากมีภูเขาหินปูนอยู่ในหน่วยหินกาญจนบุรี ยุคไซลูเรียน – ดีโวเนียน ประกอบด้วยชั้นหินแปรเป็นส่วนใหญ่

เช่น หินควอร์ตไซต์ หินดินดาน หินทราย และชั้นหินปูน นอกจากนี้ตำบลเกาะหมากยังมีภูเขาหินปูนที่อยู่ในหน่วยหินราชบุรี ยุคเพอร์เมียน ประกอบด้วยชั้นหินปูนเป็นลักษณะเด่นและมีหินชนิดอื่นประกอบอยู่ด้วย เช่น หินทราย หินดินดาน หินกรวดมน หินปูนเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่าของตำบลเกาะหมาก มีความสำคัญต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านเศรษฐกิจและด้านอื่น ๆ

หินปูนเป็นหินชั้นหรือหินตะกอนชนิดหนึ่ง ที่เกิดจากการตกตะกอนทับถมของอนุภาคน้ำต่าง ๆ ตามบริเวณที่ลุ่มต่ำ แอ่งน้ำ ทะเล ทะเลสาบ ด้วยกระบวนการธรณีสัณฐาน แหล่งหินปูนในจังหวัดพัทลุง รวมถึงภูเขาหินปูนในตำบลเกาะหมาก มีลักษณะเป็นหินอ่อนสีเทา-สีชมพู เนื้อหยาบ และมักมีแหล่งสะสมของหินฟอสเฟตอยู่ทั่วไป กรมทรัพยากรธรณีได้รายงานถึงแหล่งหินปูนในภาคใต้ มีกำเนิดตั้งแต่ยุคออร์โดวิเซียนถึงเทอร์เชียรี หินปูนเป็นทรัพยากร-ธรรมชาติที่มีคุณประโยชน์มากมายต่อมนุษย์ เช่น ทำปูนขาว หรืออุตสาหกรรมเคมี โรงงานปูนซีเมนต์ ตัวอย่างการใช้ประโยชน์จากหินปูนที่พบในตำบลเกาะหมาก ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากหินปูนที่ผ่านการแปรสภาพโดยคนเกาะหมากก็ไม่รู้ว่าบางที่อาจกำลังใช้ประโยชน์จากหินปูนอยู่ กล่าวคือ

1. ใช้ประโยชน์ในการก่อสร้าง เช่น ปูนซีเมนต์ ปูนขาว หินประดับ
หินย่อยใช้ปูผิวถนน

2. ใช้ในการแก้ดินเปรี้ยว หรือกรดจัด

3. ใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่อยู่อาศัยของสัตว์ ก่อสร้างถนนลูกรัง

4. ใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าวิจัยที่สำคัญของหลายสาขาวิชา ได้แก่

ธรณีวิทยา ภูมิศาสตร์ ธรณีสัณฐานวิทยา สิ่งแวดล้อม วิศวกรรมศาสตร์ ชีววิทยา ปฐพีวิทยา

นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งพืชพรรณธรรมชาติและสัตว์ป่าที่สำคัญของประเทศ หินปูนจึงเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์ ทั้งด้านอุตสาหกรรม การก่อสร้าง สิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว การศึกษาหินปูนเป็นหินที่มีคุณสมบัติมีความแข็งความอ่อนที่เหมาะสม มีการใช้ผลผลิตจากหินปูนเพื่อปรับสภาพความเป็นกรดหรือด่าง (ph) ของดินและน้ำให้สูงขึ้นจากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า ตำบลเกาะหมากมีดินเปรี้ยวอยู่หลายหมู่บ้าน (กรดจัด) อาจนำประโยชน์จากหินปูนในเรื่องนี้มาปรับสภาพดิน การท่องเที่ยวเยี่ยมชมส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรหินปูนอย่างแน่นอน หินปูนถือเป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป ดังนั้นในการนำทรัพยากรหินปูนขึ้นมาใช้ประโยชน์ จึงควรมีการศึกษาถึงผลดีผลเสียอย่างชัดเจน โดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสม ไม่ทำลายสภาพธรรมชาติ ยึดหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หินปูนในภูเขาของตำบลเกาะหมากมีลักษณะหินปูนที่มีสีเทาอ่อนถึง สีเทาเข้ม สีเทาแกมน้ำตาลถึงเทาแกมแดง ซึ่งจัดอยู่ในลักษณะและขนาดของหินปูนยุคเพอร์เมียน นอกจากนี้ บริเวณหมู่เกาะสี่ – เกาะห้า ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ยังมีหินปูน มีสีเทาดำ ชมพู ลักษณะตกผลึกใหม่ มีหินปูนปนดินและหินดินดานแทรกสลับในช่วงล่าง ซึ่งเป็น แหล่งหินปูนยุคออร์โดวิเซียน มีลักษณะจุดเด่นเป็นเกาะกลางน้ำในทะเลหรือทะเลสาบ จากข้อมูล ทางธรณีวิทยา เรื่องการกระจายตัวของแหล่งหินปูนในจังหวัดพัทลุง แบ่งตามยุคธรณีวิทยาได้ คือ ยุคเพอร์เมียน บริเวณหมู่เกาะสี่ เกาะห้า เป็นแนวแหล่งหินปูนขนาดเล็ก วางตัวในแนวเหนือ – ใต้ อยู่ในทะเลหลวง ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน

5.3.4 ทะเลสาบ

ทะเลสาบสงขลา เป็นส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตั้งอยู่บน ชายฝั่งตะวันออกของภาคใต้ อยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ สงขลา (12 อำเภอ), พัทลุง (ทั้งจังหวัด) และ นครศรีธรรมราช (2 อำเภอ) แบ่งออกเป็น 3 ส่วนด้วย คือ ทะเลน้อย ทะเลหลวงหรือทะเลสาบ ตอนกลาง และทะเลสาบตอนล่างหรือทะเลสาบสงขลา

พื้นที่ของตำบลเกาะหมากตั้งอยู่ในทะเลสาบสงขลา ส่วนที่เรียกว่า ทะเลหลวงหรือทะเลสาบตอนกลาง ส่วนนี้มีพื้นที่ 485,000 ไร่ ความลึกเฉลี่ย 1.3 – 2.4 เมตร แบ่ง ออกเป็น 2 ตอน คือ ทะเลหลวงและทะเลสาบ สภาพเป็นน้ำจืดจากบริเวณตอนบนแล้วค่อย ๆ เป็น น้ำกร่อยลงมาด้านล่าง

ในทะเลสาบมีพันธุ์พืชน้ำ ได้แก่ สาหร่ายต่าง ๆ กระจูด บัว ซึ่งเป็น แหล่งอาหารของสัตว์ชนิดต่าง ๆ สำหรับชนิดพันธุ์พืชเด่นที่พบทั่วไปในทะเลสาบ ได้แก่ สาหร่าย หางกระรอก สาหร่ายพุงชะโด สาหร่ายเส้นด้าย บัวสาบ นอกจากนี้ ทะเลสาบสงขลา ยังเป็นพื้นที่ รับน้ำจืดขนาดใหญ่จากต้นน้ำลำธารของกลุ่มน้ำด้วย ดังนั้น ทะเลสาบสงขลาจึงมีสภาพเป็นน้ำจืด น้ำกร่อยและน้ำเค็ม หมุนเวียนไปแต่ละฤดูกาล ลักษณะเช่นนี้ทำให้ทะเลสาบเป็นแหล่งน้ำที่อุดม สมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งนกน้ำ พืชน้ำ อุดมไปด้วยป่าพรุ ป่าชายเลน และสัตว์น้ำนานาชนิด

นอกจากจะมีความสำคัญในเชิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายในตัวเองแล้ว ลักษณะดังกล่าวเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญโดยเฉพาะทรัพยากรสัตว์น้ำ ได้หล่อ เลี้ยงชาวประมงที่ทำมาหากินในทะเลสาบด้วยเครื่องมือประมงที่หลากหลายและแตกต่างกันมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ผลกระทบของทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อทะเลสาบสงขลา

ความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบสงขลาที่มีมาในอดีต ได้เริ่มเสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ พร้อมกับการขยายตัวของชุมชนประมง เพิ่มการใช้เครื่องมือประมงมากขึ้น มีการก่อสร้างสาธารณูปโภค การดำเนินโครงการต่าง ๆ เช่น การจัดการน้ำจืด การขยายการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณทะเลสาบ การทำลายป่าต้นน้ำและอื่น ๆ อีกมากมายที่ส่งผลกระทบต่อสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาจนก่อให้เกิดปัญหาดังต่อไปนี้

- 1) ปิดป่ากระวะ โดยกรมชลประทาน ตั้งแต่ปี 2493 ทำให้วงจรการหมุนเวียนของน้ำทะเลและสัตว์น้ำจากทะเลอ่าวไทยที่เข้ามาในทะเลสาบถูกตัดขาด สัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว น้ำในทะเลน้อยจืดอย่างถาวร มีวัชพืชมาก และทำให้ทะเลสาบตื้นเขินอย่างรวดเร็ว
- 2) การตื้นเขินของทะเลสาบสงขลา เกิดจากการชะลอตะกอนดินจากแหล่งต้นน้ำ เนื่องจากการทำลายป่าต้นน้ำ การไหลเวียนของน้ำทะเลลดน้อยลง การขยายพื้นที่นาทุ่งรอบทะเลสาบ และทำลายป่าชายเลน รวมถึงการฉีดน้ำเลนจากนาทุ่ง เพิ่มตะกอนดิน ทำให้ความตื้นเขินของทะเลสาบยิ่งมากขึ้น
- 3) มลพิษทางน้ำ เกิดจากการขยายตัวของชุมชนและชุมชนเมืองขนาดใหญ่ โรงงานอุตสาหกรรมรอบ ๆ ทะเลสาบสงขลา แล้วปล่อยน้ำทิ้งผ่านสายน้ำ ถ้าคลอง คูทะเลสาบสงขลา รวมถึงการปล่อยน้ำเสียจากนาทุ่ง ฟาร์มเลี้ยงหมู และน้ำเสียจากสารเคมีที่ใช้ในการทำลายเกษตรบริเวณใกล้เคียงด้วย
- 4) การใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายและทำลายล้างถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายห้ามทำการประมงบางชนิด แต่ก็ยังคงมีการทำการประมงแบบทำลายล้าง เช่น อวนรุน ในบริเวณทะเลสาบตอนล่าง โพงพาง นอกจากนั้นมีการจับสัตว์น้ำโดยใช้ไฟฟ้าช็อตและการวางยาเบื่อ ซึ่งมีมากในทะเลน้อยและทะเลสาบตอนกลาง

นอกจากปัญหาและสาเหตุดังกล่าวแล้ว มีความพยายามที่จะจัดการน้ำจืดจากทะเลสาบและบริเวณใกล้เคียง เช่น โครงการสร้างเขื่อนอ่างเก็บน้ำเพื่อการเกษตร อุตสาหกรรม การป้องกันน้ำท่วม รวมถึงการรื้อพื้นที่ทะเลสาบและพื้นที่ชุ่มน้ำโดยการถมที่ของเอกชน และหน่วยราชการ คาดว่ากิจกรรมดังกล่าวก็จะส่งผลกระทบต่อทะเลสาบในอนาคตอย่างแน่นอน

ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง รุนแรงและรวดเร็วที่สุด ได้แก่ ชาวประมงรอบทะเลสาบที่หาเลี้ยงชีพจากการทำประมงต้องอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบ เมื่อปัญหาสถานการณ์ดังกล่าวรุนแรงมากขึ้น สัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็วไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพของชาวประมงในแต่ละวัน จำเป็นต้องออกไปห้กร้างางพงเพื่อเปลี่ยนอาชีพอพยพออกนอกชุมชนเพื่อไปรับจ้างเป็น

แรงงานราคาถูกในเมือง พร้อมกับกว้านซื้อที่ดินและการเข้าไปอยู่ของคนนอก วัฒนธรรมบ้านเมือง เข้ามาในชุมชน ปัญหาความแตกแยกของชุมชน การลักขโมย การพนัน ยาเสพติด รุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ความเป็นชุมชนเดิมของชุมชนประมงรอบทะเลสาบสงขลา ซึ่งได้เรียนรู้ สังคมภูมิปัญญา การดำรงชีพมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ถึงแม้ว่าสภาพสิ่งแวดล้อมและสังคมจะเปลี่ยนไป แต่คนกลุ่มดังกล่าวยังคงต้องอยู่กับฐานทรัพยากรดังกล่าวต่อไป และมีความมุ่งมั่นที่จะต้องทำให้ ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวคลี่คลาย และชุมชนชาวประมงก็ต้องอยู่ต่อไปให้ได้ จึงเป็นที่มาของการ รวมกลุ่มของชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลาเพื่อร่วมกันกู้วิกฤติช่วยกันฟื้นฟูทะเลสาบขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่งถึงแม้ว่าจะยากสักเพียงใดก็ตาม

5.3.5 กรวดล้าง

กรวดล้าง นับเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติอีกชนิดหนึ่งที่สำคัญของ ตำบลเกาะหมากซึ่งพบว่ามีอยู่มากในตำบลเกาะหมาก

กรวดล้างเป็นแร่หินใต้พื้นดิน มีลักษณะและขนาดที่แตกต่างกันไป ตามลักษณะโครงสร้างของพื้นที่ กรวดล้างเป็นเม็ดหินที่มีอยู่ในธรรมชาติโดยไม่ต้องมีการบดหรือ ตกแต่งแต่อย่างใด ขนาดของกรวดล้างมีขนาดตั้งแต่เล็กจนถึงขนาดใหญ่

ภาพ 8 กรวดล้าง

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์, 2552

5.3.6 แหล่งที่พบ

แหล่งที่พบกรวดล้างมีอยู่หลายพื้นที่ในตำบลเกาะหมากซึ่งล้วนแต่มีการจัดการ โดยเจ้าของพื้นที่เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับตนเองได้ดีทีเดียวแหล่งที่พบกรวดล้างเห็นได้ชัดคือ

1. บ้านแหลมกรวด หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน
จังหวัดพัทลุง

2. บ้านปากบางนาคราช หมู่ที่ 5 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน
จังหวัดพัทลุง

ประเภทของกรวดล้าง

กรวดล้างสามารถจำแนกได้ 3 ประเภทใหญ่ คือ

1. การจำแนกกรวดล้างตามกลุ่มสี ซึ่งได้แก่

1.1 สีขาว กรวดล้างสีขาวจะมีลักษณะเป็นเม็ดหินสีขาว บางครั้ง
อาจจะปะปนอยู่กับกรวดล้างสีอื่นด้วย เช่น ขาว – เทา ขาว – ดำ ขาว – เหลือง ขาว – แดง เรียก
ตามระดับสีของ กรวดล้าง

1.2 สีแดง กรวดล้างสีแดง มีลักษณะเป็นเม็ดหินสีส้มน้ำตาล
หรือสีส้มอมเหลือง กรวดล้างสีแดงมักจะไม่น้อยปะปนอยู่กับกรวดล้างสีอื่น จะแยกออกเป็นกลุ่มสีที่
แยกจากสีอื่นอาจมีบ้างที่ปะปนอยู่กับสีขาวและสีเหลือง

1.3 สีดำ กรวดล้างสีดำมีลักษณะเป็นเม็ดหินสีดำหม่นหรือสีดำ
ออกกรมท่า กรวดล้างสีดำ มักจะมีเป็นเม็ดเล็ก ๆ ปะปนอยู่กับสีอื่น ๆ กรวดล้างสีดำมีน้อยเมื่อเทียบกับ
กับกรวดล้างสีอื่น

2. การจำแนกตามขนาดของเม็ดหินหรือเม็ดกรวดล้าง การจำแนกตาม
ขนาดสามารถจำแนกได้ทั้งหมด 4 ขนาด ด้วยกันคือ

2.1 กรวดล้างเบอร์บาดาล เป็นเม็ดกรวดขนาดใหญ่ที่สุด ขนาดของ
เม็ดกรวดมีขนาดตั้งแต่เท่าหัวแม่มือจนถึงขนาดเท่ากับกำหมัด

2.2 กรวดล้างเบอร์ 3 เป็นเม็ดกรวดที่มีขนาดเล็กจากเบอร์บาดาลแต่
แตกต่างกันตรงที่กรวดล้างเบอร์ 3 จะมีขนาดของเม็ดกรวดที่ใกล้เคียงกันหรือเท่าๆ กัน ไม่เหมือน
กรวดล้างเบอร์บาดาลที่มีขนาดของเม็ดกรวดแต่ละเม็ดไม่เท่ากันบางเม็ดใหญ่มาก บางเม็ดก็เล็กมาก
ดังนั้น กรวดล้างเบอร์ 3 จึงถือได้ว่าเป็นเม็ดกรวดที่ค่อนข้างจะมีความหนาแน่นอยู่มากเมื่อเทียบกับ
เบอร์ 4 และเบอร์ 5

2.3 กรวดล้างเบอร์ 4 เป็นเม็ดกรวดที่มีขนาดของเม็ดหินหรือเม็ดกรวด
ล้างเล็กกรองลงมาจากเบอร์ 3 แต่มีขนาดโตกว่าเม็ดกรวดล้างเบอร์ 5 กรวดล้างเบอร์ 4 ค่อนข้างจะมี
ความละเอียดของเม็ดหินอยู่ระดับดีทีเดียว

2.4 กรวดล้างเบอร์ 5 เป็นเม็ดกรวดล้างที่มีขนาดเม็ดหินที่มีขนาด
เล็กที่สุด ละเอียดที่สุดของเม็ดหินแต่ละเม็ดเกือบที่จะเป็นทราย กรวดล้างแต่ละเม็ดค่อนข้างจะมี

ขนาดเท่า ๆ กันหมดเกือบทุกเม็ด หากเปรียบเทียบระหว่างกรวดล้างเบอร์ 4 กับกรวดล้างเบอร์ 5 มีขนาดค่อนข้างใกล้เคียงกัน

แหล่งพื้นที่อาณาเขตที่มีกรวดล้าง

ในการศึกษาดูงานครั้งนี้ผู้วิจัยทราบได้ว่ากรวดล้างสามารถแบ่งการกำเนิดหรือแหล่งที่พบออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับเหนือผิวดิน
2. ระดับพื้นผิวดิน
3. ระดับใต้ผิวดิน

กรวดล้างที่พบบริเวณเหนือพื้นผิวดินมักเป็นกรวดล้างชนิดสีแดง ส่วนเบอร์กรวดล้าง สีแดงมักจะเป็นกรวดล้างเบอร์ 4 หรือกรวดล้างเบอร์ 3 ส่วนกรวดล้างที่พบอยู่ในระดับพื้นผิวดินมักเป็นกรวดล้างชนิดสีขาว ซึ่งปะปนอยู่กับกรวดล้างสีแดงบ้างสีดำบ้าง เพราะเป็นกรวดล้างที่อยู่ระหว่างกรวดล้างสีแดงและสีดำ กรวดล้างสีดำเป็นกรวดล้างระดับพื้นดิน หรือบริเวณพื้นที่ลุ่ม บริเวณป่าพรุ กรวดล้างสีดำมักพบว่ามีอยู่น้อยเมื่อเทียบกับกรวดล้างสีอื่น

การดำเนินการจัดการกรวดล้าง

การดำเนินการจัดการกรวดล้างมีขั้นตอนหรือกรรมวิธีในการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรกรวดล้าง ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน คล้ายกับการประกอบการทำธุรกิจเหมืองแร่ เพียงแต่การจัดการกรวดล้างเป็นเพียงธุรกิจชุมชนที่มาต้องมีการสัมปทานเหมือนกับการทำเหมืองแร่ กรวดล้างที่ตำบลเกาะหมากเมื่อพบว่ามิได้อยู่บริเวณใดแหล่งใดแล้วก็จะมิใช่เป็นอาณาเขตบริเวณกว้างและลึกในการตัดกรวดล้างขึ้นมาดำเนินการจัดการแยกขนาดแยกประเภทนั้นจะใช้รถแม็คโคร ตักมาจากพื้นที่บริเวณดังกล่าวเกิดเป็นหลุมลึก การใช้รถแม็คโคร กรวดล้างนั้นจะมีการตักกันจนรถแม็คโครไม่สามารถตักขึ้นมาได้อีกก็ยังมีกรวดล้างอยู่อีกจนต้องใช้วิธีการดูดกรวดล้างขึ้นมาโดยใช้เครื่องดูดทราย ในสมัยอดีตการจัดการกรวดล้างยังไม่มีการใช้เครื่องแยกกรวดเวลาขายก็จะมีการปนขนาดปนสีกรวดกันไปเป็นกระสอบ ปัจจุบันในการจัดการทรัพยากรกรวดล้างจะมีเครื่องดูดและแยกกรวดล้างเป็นเบอร์เป็นขนาดไปตามประเภท ลักษณะของเครื่องแยกขนาดกรวดล้าง จะมีลักษณะเป็นตะแกรงเหล็กรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนความกว้าง ความยาว ความสูง ตามแต่ผู้เป็นเจ้าของจะกำหนด ถ้าบ่อกรวดมีขนาดใหญ่ก็จะมีเครื่องแยกกรวดขนาดใหญ่ ถ้าบ่อกรวดมีขนาดเล็กก็จะมีเครื่องแยกกรวดขนาดเล็ก ซึ่งบ่อกรวดของตำบลเกาะหมากก็จำแนกออกได้ 3 ขนาด คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เครื่องแยกขนาดกรวดล้างแต่ละเครื่องจะแบ่งออกเป็น 4 ชั้น โดยชั้นบนสุดจะเป็นกรวดล้างเบอร์บาดาล กรวดล้างเบอร์ 3 กรวดล้างเบอร์ 4 กรวดล้างเบอร์ 5 ขนาดจะเล็กลงมาตามลำดับ

เมื่อกรวดล้างแผ่นเครื่องแยกขนาดและทำความสะอาดล้างเศษดินและล้างขยะที่ติดมากับกรวดล้างออกแล้ว ก็จะทำการบรรจุกระสอบ ในการบรรจุกระสอบกระสอบละประมาณ 26 กิโลกรัม คิดเป็นราคาส่งซื้อขายกันที่บ่อกรวดล้างจะมีการดำเนินการจัดการอยู่ในพื้นที่ตำบลเกาะหมากเป็นธุรกิจของเจ้าของพื้นที่เองดำเนินการประกอบการจัดการกันเองโดยตรง ไม่มีการสัมปทานหรือซื้อขายบ่อหรือขายที่ดินกัน ในการประกอบการการทำกรวดล้างแต่ละบ่อจะรับคนงานในการทำงานแค่บ่อละ 6 คน อัตราค่าจ้างจะคิดเป็นกระสอบละ 5 บาท ในแต่ละวันคนงานบ่อกรวดล้างจะทำงานจะทำงานร่วมกันจะได้ทั้งหมดวันละประมาณ 600 กระสอบ คนงานที่ทำงานก็จะเป็ชชาวบ้านในตำบลเกาะหมากทั้งสิ้น

ตลาดในการรับซื้อ ส่วนมากจะมาจากจังหวัดชลบุรี อำเภอตำบลดูกา จังหวัดปทุมธานี ในการซื้อขายกรวดล้างลูกค้าอาจจะเดินทางมาซื้อเองที่บ่อกรวดก็ได้หรือโทรศัพท์มาสั่งซื้อ โดยระบุขนาดและสีของกรวดล้าง ทางผู้ประกอบการจะมีรถนำไปส่งให้ ตลาดกรวดล้างทางภาคใต้ ก็มีมาจากจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดพังงา ประโยชน์ของกรวดล้าง ส่วนใหญ่นำไปใช้ใน งานก่อสร้าง เช่น หินประดับตกแต่ง หินขัด จัดสวน โยธาทางเดิน

แนวทางการจัดการปัญหาอุปสรรคที่เป็นผลกระทบจากการดำเนินงาน

การจัดการเกี่ยวกับกรวดล้างปัจจุบันเป็นการดำเนินงานที่มีความถูกต้อง อยู่แล้วในระดับหนึ่ง กล่าวคือ เป็นธุรกิจชุมชน ที่คนในพื้นที่ตนเองเป็นเจ้าของกิจการมีการดำเนินงาน จัดการแบ่งงานกันเอง มักมีการจ้างงานในพื้นที่ก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนและกระจายอยู่ในชุมชน แต่การดูดทรายขึ้นมา มาก ๆ อาจก่อให้เกิดปัญหาหาหน้าดินทรุดตัวหรืออาจเกิดปัญหาและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่น

1) เส้นทางคมนาคม

เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ของตำบลเกาะหมากเป็นเกาะและมี ทะเลสาบล้อมรอบ การคมนาคมระหว่างเกาะหมากกับพื้นที่ภายนอกจึงอาศัยการคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก ปัจจุบันการคมนาคมสะดวกมากขึ้น สามารถเดินทางไปยังเกาะหมากได้ทั้งทางบกและทางน้ำ โดย ทางบกที่ถือว่าสะดวกและเป็นที่ยอมรับมาก

การเดินทางไปยังเกาะหมาก สามารถเลือกเดินทางโดยรถยนต์ ส่วนตัวหรือใช้บริการรถโดยสารประจำทาง รถแท็กซี่ รถไฟ รถตู้ ก่อนที่จะต่อรถจักรยานยนต์ ที่ให้บริการประชาชนระหว่างพื้นที่อื่นกับอำเภอปากพะยูน ซึ่งเป็นเส้นทางเข้าสู่เกาะหมากได้ ส่วน การคมนาคมภายในเกาะหมาก มีถนนสายหลัก 1 สาย เป็นถนนลาดยางจากปากพะยูน – เกาะโคบ ถนนสายนี้มีระยะทางจริง 23 กิโลเมตร แต่ได้รับการลาดยาง 10 กิโลเมตร ส่วนถนนภายในหมู่บ้าน เป็นถนนลูกรังและถนนคอนกรีตเสริมเหล็กถนนลูกรังมักจะเป็นอุปสรรคต่อการคมนาคมในฤดูฝน

เนื่องจากบางพื้นที่รถไม่สามารถวิ่งผ่านได้ส่วนการให้บริการรถโดยสารประจำทางรถแท็กซี่ รถไฟ รถจักรยานยนต์ รถตู้มีดังนี้

1. รถโดยสารประจำทาง สายหาดใหญ่ – ปากพะยูน แบ่งการเดินทางออกเป็น 2 สายการเดินทาง คือ สายเก่าเป็นเส้นทางการเดินทางหาดใหญ่ – ปากพะยูน สายใหม่เป็นการเดินทางเส้นทางเกาะยอ – ปากพะยูน
2. รถแท็กซี่ สายหาดใหญ่ – ปากพะยูน
3. รถไฟ สายหาดใหญ่ – ปากพะยูน
4. รถตู้ สายหาดใหญ่ – ปากพะยูน
5. รถสองแถว สายหาดใหญ่- ปากพะยูน (จุดจอดที่หาดใหญ่คือบริเวณหน้าห้างสรรพสินค้า Big C)

หลังจากนั้นท่านสามารถต่อรถจักรยานยนต์รับจ้าง สายเกาะหมาก – ปากพะยูนหรือใช้บริการรถสองแถวโดยสารประจำทางวิ่งระหว่างปากพะยูน- เกาะ โkob ซึ่งให้บริการตลอดทั้งวันตั้งแต่ 6.00 - 17.00 น.

5.1.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากการให้สัมภาษณ์ เอกสาร การจัดทำเวทีประชาคม การสังเกตและลงพื้นที่สำรวจของผู้วิจัย ที่เด่นและสำคัญที่ได้นำมาเสนอในที่นี้มี 11 แหล่งใหญ่ ๆ คือ เขานางฟ้า หมู่เกาะสี่เกาะห้า เกาะกระ อ่าวท่ายาง แหลมหลา เขาพระที่บ้านเกาะโคบ เขาทวด เขาชัน แหลมเจียงพร้าว อ่าวบ้านเก่า และควนเขาวัด โดยจะนำเสนอทั้งประวัติความเป็นมา ที่ตั้ง อาณาเขต แนวทางการจัดการ และวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของแต่ละสถานที่เพื่อให้เห็นภาพรายละเอียดชัดเจน ก่อนที่จะนำเสนอการวิเคราะห์ SWOT ของตำบลเกาะหมากโดยภาพรวมในหัวข้อต่อไป ซึ่งข้อมูลรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่รวบรวมได้มีดังต่อไปนี้

1. เขานางฟ้า

เขานางฟ้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญของเกาะหมากอีกแห่งหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจดังนี้

2. ประวัตินามเป็นมา

พระอาจารย์น้อม อายุ 77 ปี และนายเฉลียว บัวผิน ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552 สรุปได้ว่า เดิมทีเขานางฟ้าเป็นพื้นที่ผืนป่าที่มีขนาดกว้างใหญ่มากเมื่อเทียบกับบรรดาภูเขาอื่น ๆ ที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงซึ่งอยู่ในพื้นที่ของตำบลเกาะหมากปัจจุบันในสมัยอดีตบรรพชนรุ่นปู่ย่าตายายได้เล่าให้ฟังสืบต่อกันมาว่า “เกาะ โkob” ที่เป็นที่ตั้งของเขา

นางฟ้าไม่มีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่เลยแม้แต่คนเดียว เนื่องจากอาณาบริเวณพื้นที่ดังกล่าวมีสัตว์ร้ายชุกชุมมาก เช่น เสือ แรด หมูป่า ควายป่าที่อยู่รวมกันเป็นฝูง ๆ ในพื้นที่ของเกาะโคบ บนเขานางฟ้า ต้นไม้แต่ละแห่งมีขนาดสูงใหญ่มาก ต้องใช้คนโอบสองคนโอบรอบต้นไม้ ตำบลเกาะหมากมีบรรพบุรุษที่เดินทางเข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานเป็นรุ่นแรกอยู่บนเกาะ มีอาชีพหลักในการทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่สามอาชีพ คือ การประมง และถางป่าทำไร่เลื่อนลอยปลูกข้าว บรรพบุรุษในยุคแรกๆ ที่มาตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่ที่ “บ้านเก่า” ซึ่งก็คือ ชุมชนเก่าแก่ของตำบลเกาะหมาก ห่างจากเขานางฟ้าไปประมาณ 2 กิโลเมตร ก็จะมีเขาอยู่อีกหนึ่งลูก ซึ่งที่ภูเขานั้นจะมีวัดเก่าแก่ตั้งอยู่บนเขานอกจากวัดแล้วยังมีพระพุทธรูปปูนปั้นที่ทำด้วยปูนขาวติดอยู่ที่ฝาผนังวัด ในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นที่มีการสร้างด้วยปูนขาวสันนิษฐานได้ว่าเพราะในสมัยนั้นยังไม่มีปูนซีเมนต์ประกอบกับคนในตำบลเกาะหมากมีการประกอบอาชีพเผาปูน ก็จะมีภูเขาอีกหนึ่งลูกบนภูเขาจะมีพระเจดีย์ 1 องค์ ปัจจุบันนี้ได้ผุพัง สูญหายไปหมดแล้วตามกาลเวลาประกอบกับมีผู้คนขึ้นมาทำลายทรัพย์สินสมบัติที่มีคุณค่าเหล่านั้นจนแทบจะไม่เหลือซากไว้ให้อนุชนลูกหลานรุ่นหลังได้เห็น ได้ศึกษา ได้รู้จักกันต่อไป

สำหรับที่มาของชื่อชุมชนในบริเวณนี้และบริเวณใกล้เคียงนั้น ชาวบ้านได้เล่าให้ฟังว่าในอดีตนานมาแล้ว มีปลาตัวหนึ่งได้ขึ้นมาเกยหาด ปลาชนิดนั้นไม่ทราบว่าเป็นปลาอะไร รู้แต่เพียงว่าเป็นปลาที่มีขนาดใหญ่มาก

คุณปู่ของตาหลวงน้อมเล่าให้พ่อของท่านฟัง และพ่อของท่านได้เล่าให้ฟังต่อว่า

“คนรุ่นเก่าที่เข้ามาอยู่ที่บ้านเก่าทั้งหมู่บ้านได้ช่วยกันลากปลาตัวนั้นขึ้นมาจากหาด แล้วแบ่งปันแจกจ่ายกันนำเอาส่วนต่างๆ ของปลาตัวใหญ่นั้นไปปรุงเป็นอาหารรับประทานกัน บริเวณที่ชาวบ้านเอาปลาขึ้นมาจากหาด จึงเรียกกันว่า “ท่าลากปลา” ปัจจุบันเพี้ยนมาเป็น “ท่าล้างปลา” เมื่อชาวบ้านนำปลาตัวนั้นมาปรุงเป็นอาหารและรับประทานเนื้อปลากันเข้าไปทั้งหมู่บ้านจึงเกิดเป็นโรคอหิวาต์กันทั้งหมู่บ้าน ชาวบ้านในอดีตเรียกโรคนี้ว่า “โรคห้า” ผู้คนล้มตายกันหมดเกือบทั้งหมู่บ้าน ส่วนคนที่รอดชีวิตก็คือคนที่ไม่ได้รับประทานเนื้อปลาตัวนั้นเข้าไป บ้านเก่าทั้งหมู่บ้านจึงเต็มไปด้วยศพที่ฝังกันไม่หมด ฝังไว้อย่างระระเนระนาด ที่ฝังศพและที่ตั้งศพตรงนั้นชาวบ้านจึงเรียกกันว่า “ท่าฝังศพโหลง” ปัจจุบันท่าฝังศพโหลงดังกล่าวเป็นที่ติดกับชายฝั่งทะเลสาบด้านตะวันตกของเกาะซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับชุมชนบ้านเก่านั่นเอง”

คนที่รอดชีวิตจากโรคห่าก็ได้อพยพไปอยู่ที่อื่นกันจนกระทั่งเวลาผ่านไปนับเป็นร้อย ๆ ปี ก็ได้อพยพย้ายถิ่นกลับมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านเก่ากันอีก เนื่องจากคนรุ่นต่อ ๆ มาได้

ลืมนำเรื่องราวนี้ออกดีดกันเกือบหมด ว่าเคยมีโรคระบาดเคลื่อนกลาไปด้วยศพ เมื่อคนเหล่านั้นกลับมาอยู่ที่บ้านก็ได้ทำอาชีพเช่นเดียวกับบรรพบุรุษรุ่นแรก ๆ คือ การโค่นไม้ทำลายป่าหรือทำไร่เลื่อนลอย ไม้ที่ตัดไปนำมาทำอาชีพเช่นเดียวกับบรรพบุรุษรุ่นแรก ๆ คือ การโค่นทำลายป่าหรือทำไร่เลื่อนลอย ไม้ที่ตัดไปนำมาทำฟืนเผาปูนขาวเพื่อนำไปขาย อาชีพการเผาปูนมีการทำเผาปูนกันทั่วทั้งเกาะ รวมแล้วนับได้เป็นร้อยๆ เตาลายที่เดียว เตาลายที่ทำขึ้นมีหลายขนาดทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ทุกวันนี้อาชีพการเผาปูนได้เลือนหายไปหมดแล้วตามกาลเวลา ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป จากเรื่องเล่าในตอนต้น ความว่า มีสัตว์ร้ายชุกชุมนั้น ตาหลวงน้อมได้กล่าวและยืนยันว่าเป็นเรื่องจริง เหตุผลก็เพราะว่า แหล่งที่แรดลงปลักในอดีต ปัจจุบันยังมีพื้นที่บริเวณนั้นอยู่ ซึ่งเรียกที่ตรงนั้นว่า “หนองปลักแรด” นอกจากปลักแรดแล้ว ท่านยังเล่าให้ฟังอีกว่า

“สมัยก่อนเขานางฟ้าจะมีต้นตะเคียนทรายอยู่มากเต็มไปหมดทั้งพื้นที่ ซึ่งมีหลักฐานการใช้ไม้ตะเคียนปรากฏอยู่ที่เสาโรงธรรมวัดศรีไชย ซึ่งบิดาของตาหลวงน้อมได้บวชเป็นพระภิกษุอยู่ที่วัดศรีไชยตอนสมัยที่เป็นหนุ่ม ๆ และท่านได้มรณภาพไปแล้ว ตาหลวงน้อมกล่าวกับผู้วิจัยว่าพ่อของท่านเล่าให้ท่านฟังหลายต่อหลายเรื่อง ซึ่งแต่ละเรื่องมักเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเกาะโคบ คำบลเกาะหมาก” ตาหลวงน้อมได้เขียนเอาไว้ว่า “สมัยที่ท่านยังเป็นเด็กอยู่นั้นท่านยังเคยเห็นมีลิงอาศัยอยู่เป็นฝูง ๆ นอกจากลิงแล้วค้างหางยาวตัวใหญ่ รอบดวงตาของมันเป็นวงเหมือนใส่แว่นซึ่งเด็ก ๆ ในสมัยนั้นก็กลัวกันมาก มีชะนีที่ร้องก้องทั่วป่า หมูป่า ควายนกก็มีให้เห็นกัน แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีเหลือให้เห็นกันอีกแล้ว...”

ตาหลวงน้อม ได้เล่าเรื่องการพัฒนาเขานางฟ้าของท่านว่า ท่านได้รู้จักที่นี่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 โดยได้เดินทางขึ้นมาบนเขานางฟ้าและเป็นผู้พัฒนาเขานางฟ้าเป็นคนแรก ตามมุขปาฐะเล่าว่าในสมัยก่อนที่ทะเลหลวงยังไม่ได้เป็นทะเลสาบเหมือนเช่นทุกวันนี้ มีการเดินเรือติดต่อคมนาคมขนส่งมีการเดินทางเข้าออกระหว่างช่องทางของทะเลหลวงกับทะเลสาบ อำเภอหัวไทร ที่จุดโดยมีคลองเชื่อมต่อขึ้นไปจนถึงจะทิ้งพระ (สทิงพระ) เป็นต้น เดิมทีที่เขาลองดกรูดนั้นเป็นคลองที่ไม่มีชื่อ เพียงแต่เป็นคลองที่กั้นระหว่างเกาะโคบกับเกาะแหลมกรวด และหากย้อนอดีตไปนับร้อย ๆ ปี ก็จะทำว่าเกาะโคบกับเกาะแหลมกรวดนั้นเคยเป็นทะเลที่กั้นกลางระหว่างเกาะ ต่อมาเกิดเป็นตะกอนทับถมจนดินเงินกลายเป็นพรุที่กั้นอยู่ระหว่างเกาะโคบกับเกาะแหลมกรวดและมีคลองที่น้ำจะไหลผ่านตลอดเชื่อมต่อยุ่ระหว่างพรุกับทะเลสาบ ในคลองเขากรูดนั้นในอดีตมีทะเลสาบอยู่ชุกชุมเป็นจำนวนมาก มีคนเล่ากันว่า บางครั้งก็เห็นนางฟ้า 3 องค์ บางครั้งก็เห็นมืออยู่หลายองค์ ซึ่งไม่เป็นที่ปรากฏแน่ชัดว่ามีกี่องค์

คาดคะเนว่าอายุของเขานางฟ้า น่าจะประมาณเท่ากับอายุของพระชาตุนครศรีธรรมราช เพราะนางกำนัลของพระชนกุมากับพระเหมชลาที่ได้สร้างพระธาตุไว้ เป็นผู้ขวนขวายสละเงินทองขึ้นมาฝังไว้ที่ยอดเขานางฟ้า เพราะไปร่วมสร้างพระธาตุที่นครศรีธรรมราชไม่ทัน รวมทั้งได้ปลุกต้นมะกรูดเงินมะกรูดทองที่ได้นำมาไว้ด้วย เขาที่ปลุกต้นมะกรูดเงินมะกรูดทองไว้ จึงได้ชื่อว่า “เขาคลองกรูด” เมื่อนางกำนัลเหล่านั้นตายก็ไปเกิดเป็นนางฟ้าเพื่อเฝ้าทรัพย์สมบัติอยู่ที่เขานางฟ้านั่นเอง โดยมีลายแทงบอกที่ตั้งของขุมทรัพย์ไว้ด้วย กล่าวว่

“คลองกรูดมีกรูดสองต้น ไปก็พินมากก็พินไม่ตกกันสักคำ ถ้าจะขุดให้ขุดที่ลุ่มอย่าขุดที่ต่ำ ผู้ใดคิดแม่นยำกินไม่รู้สิ้นเลย”

ในอดีตพ่อของตาหลวงน้อมได้เล่าให้ท่านฟังว่า

“พอถึงวัน โคนหรือวันพระ นางฟ้าเหล่านั้นจะทอผ้าด้วยกี่ที่เรียกว่าทอหูกทำให้เกิดเสียงดังไปทั่วและเมื่อทอผ้าเหนื่อยก็ได้ลงไปอาบน้ำอยู่ที่ปากคลองกรูดทางด้านเหนือซึ่งจะมีแท่นหินวางอยู่แท่นหนึ่ง ชาวบ้าน จึงพากันเรียกแท่นหินนั้นว่า “แท่นนางอาบน้ำ” มาจนถึงทุกวันนี้ เมื่อก่อนมีคนเดินหลงป่าขึ้นไปบนเขานางฟ้า เป็นเวลา 3 วัน ไม่สามารถเดินทางกลับได้ และเดินทางหลงทางเจอกับต้นมะกรูดเงินมะกรูดทองมีเทพคนธรรพ์ดูแลซึ่งก็คือเหล่านางฟ้า นางฟ้าจึงได้ให้มะกรูดกับขมิ้นแก่คนหลงทางคนนั้นกลับมาจำนวนมาก แต่เพราะการเดินทางอยู่บนเขาซึ่งกำลังหลงทางอยู่ มะกรูดและขมิ้นทำให้รู้สึกหนักมากลำบากแก่การนำติดตัว จึงได้ทิ้งมะกรูดและขมิ้นที่นางฟ้าให้มาจนหมดเหลือแต่เพียงขมิ้นชิ้นอย่างเดียว เมื่อมาเจอบ่อน้ำก็แวะดื่มกินและรดท่อน (อาบน้ำเพียงท่อนบนของร่างกาย) นั่งลดปลดห่อผ้าออกมาจากตัวจะกินหมาก จึงทำให้ได้รู้ว่าขมิ้นชิ้นที่ได้มานั้นแท้จริงเป็นทองคำ ทำให้เกิดความลังใจหันรีหันขวางว่าจะกลับไปเก็บมะกรูดและขมิ้นที่ทิ้งไปดีหรือไม่ (บ่อน้ำนั้นจึงมีชื่อเรียกว่า “น้ำบ่อหัน”) ครั้นจะกลับขึ้นไปก็ไม่ได้เพราะจำทางไม่ได้ไปไม่ถูก ส่วนนางฟ้าที่เฝ้าสมบัติได้หายไปจากเขานางฟ้าก็เพราะว่า มีอยู่วันหนึ่งนางฟ้าทั้งหลายได้เหาะลงไปอาบน้ำตามเส้นทางเดิมคือ เหาะผ่านน้ำตาล บังเอิญว่าวันนั้นเป็นวันที่ นายไกร ซึ่งอาศัยอยู่ที่ หมู่บ้านแหลมกรวด กำลังปาดตาลทำน้ำตาลหาว (น้ำตาลเมา) อยู่บนต้นตาล ในขณะที่นางฟ้าเหาะผ่านช่วงที่นายไกรกำลังยกกระบอกลงมาขึ้นมาดื่มพอดี นายไกรจึงได้เห็นนางฟ้าเหาะลงมาจากยอดเขาเพื่อลงไปที่แท่นหินอาบน้ำ นายไกรจึงได้ตะโกนให้ผู้คนมาดูนางฟ้าเหล่านั้น โดยร้อง ตะโกนไปว่า

“เฮ้ยมาดูนางฟ้ากัน เฮ้ยมนางฟ้าสวยจังเลย”

ที่นายไกรตะโกนเช่นนั้นก็เพราะว่า ปกตินางฟ้าจะใช้เพียงสไบเฉียงเพียง
 ผืนเดียว หรือไม่ใช่เพื่อการลงไปอาบน้ำเพราะคิดว่าคงไม่มีใครเห็น เมื่อนายไกรตะโกนเช่นนั้น
 นางฟ้าก็เกิดความโกรธและสาปแช่งนายไกรให้ตกต้นไม้ตาย เวลานั้นผ่านไป 3 วัน นายไกรก็ตก
 ต้นไม้ตายตามคำสาปแช่ง และเรียกสถานที่ที่นายไกรตกต้นไม้ว่า “นาตาไกร” หลังจากเหตุการณ์
 นั้นเป็นต้นมา นางฟ้าก็ได้หายไปจากเขานางฟ้าโดยไม่เคยแสดงตัวให้ใครเห็นอีกเลยครบเท่าทุกวันนี้

ภาพ 9 ตาหลวงน้อม

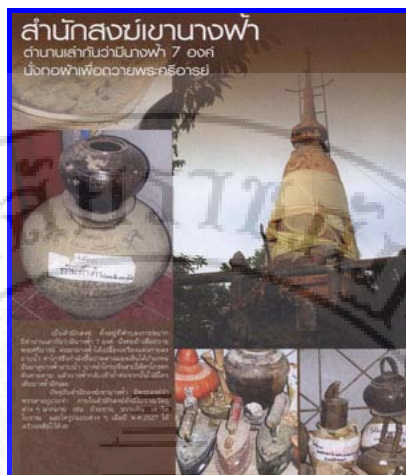
ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์, 2552

เมื่อปี พ.ศ. 2527 ตาหลวงน้อมได้อุปสมบทที่วัดแหลมกรวดและได้รับการใน
 การตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดแหลมกรวด ในช่วงพรรษาที่ผ่านวันออกพรรษาแล้วจะต้องมีการรับ
 กฐินและอุปโลกน์เพราะตาหลวงน้อมเป็นหัวหน้าสงฆ์ในวัดแหลมกรวด จะเรียนหนังสืออุปโลกน์
 และกรานกฐินก็เรียนไม่จำเพราะมีอายุ 51 ปีแล้ว กล่าวคือ บวชเป็นพระภิกษุตอนอายุมากแล้วอยู่
 ที่วัดเรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง จึงเดินทางมีที่เขานางฟ้า เพื่อเรียนหนังสือซึ่งท่องจำและเรียนรู้เรื่องดี
 มาก จิตใจสงบมีอารมณ์แจ่มใส และไม่คิดที่จะสึกจากพระ

วันหนึ่งขณะที่ตาหลวงน้อมได้มานอนเรียนหนังสือได้ตื่นไม่ทันผลกลับไปข้าง
 อยู่มาวันหนึ่งนอนหลับและฝันไปว่าเคยสร้างเจดีย์แต่ไม่สำเร็จ ถ้าอยากจะสร้างก็ให้สร้างแล้วจะเสร็จ
 ภายใน 6 ปี ตื่นขึ้นมาจากความฝันก็แปลกใจมากจึงได้เดินสำรวจ เดินดูจนทั่วเขาคลองกรูดและเขา
 ยอดกลาง ที่เขาคลองกรูดนั้นมีระยะทางที่กว้าง ยาวมาก หลายกิโลเมตร จึงกลัวบารมีจะมีไม่ถึงจะ
 ทำสำเร็จ เพราะตาหลวงน้อมจะบวชเป็นพระใหม่

หลวงตาจึงเดินทางสำรวจเขาออกกลาง ซึ่งก็คือยอดเขาที่อยู่ถัดไปจากเขานางฟ้า ชื่อว่า เขาวัง ที่มีชื่อว่าเขาวังก็เพราะว่าเป็นยอดเขาที่มีวังของนางฟ้าตั้งอยู่นั่นเอง เขาวังตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเขานางฟ้า สมัยโบราณเรียกกันว่าทางท่าเขาวัง ปัจจุบันนี้ก็ยังเรียกกันอยู่ที่ว่าท่าเขาวังก็เพราะว่ามีทางเดินอยู่ข้างเขาและเมื่อถึงฤดูฝนก็จะมีน้ำไหลทะลักลงมาทางดังกล่าว น้ำจะไหลอยู่เป็นเวลาหลายเดือน ปัจจุบันน้ำนี้ไม่ไหลเลยเพราะไม่มีป่าไม้ที่คอยอุ้มน้ำให้ความชุ่มชื้นกับภูเขา ตาหลวงน้อมได้เดินทางสำรวจที่สร้างเจดีย์จนที่สุดก็มาสร้างพระธาตุเจดีย์ที่เขานางฟ้า เพราะภูเขาไม่สูงเกินไปมีภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม แต่ก่อนที่ตาหลวงน้อมจะได้ดำเนินการสร้างเจดีย์นั้นก็ได้อาศัยฐานโดยหักไม้ที่เป็นตะขอมากิ่งหนึ่งแล้วปักลงที่ตั่งเจดีย์ เพราะเป็นลานเตียนอยู่และตั้งจิตอธิษฐานว่า ถ้าที่ตรงนี้นางฟ้าจะให้ตั่งเจดีย์เสร็จภายใน 6 ปี ก็ได้ออกธุดงค์และอธิษฐานอีกครั้งว่า ถ้ามีบุญบารมีก็ขอให้มีคนถวายพระธาตุ ตาหลวงน้อมออกธุดงค์อยู่ 3 ปี ได้มีโอกาสเดินทางไปอยุธยา ไปพักอยู่ที่วัดกลางทุ่งน ซึ่งเป็นสาขาการศึกษาของวิทยาลัยวังน้อย มีพระมหาขอบอยู่ที่วัดแห่งนั้น นอกจากนี้ยังมีสารเณรที่เดินทางมาจากบ้านแหลมกรวดไปเรียนอยู่ที่วัดแห่งนี้ด้วยหลายรูป อาจารย์ที่สอนพระภิกษุสามเณรอยู่ที่วัดแห่งนั้นได้นำพระธาตุมาถวายเพราะรู้ถึงความประสงค์ของตาหลวงน้อมเรื่องการสร้างเจดีย์ เมื่อได้พระธาตุก็ได้นำกลับมาบรรจุที่เจดีย์เขานางฟ้า พระธาตุมีอยู่ 7 องค์ กับของพระโทคลีสลาสารีบุตร 2 องค์ รวมเป็น 9 องค์ โดยนายอำเภอบัญชาถาวรารักษ์ เป็นคนวางศิลาฤกษ์ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นนายอำเภอปากพะยูน พร้อมพระสงฆ์สวดมนต์พระยันโต 9 รูปต่อมาได้บรรจุพระบรมธาตุโดยเจ้าคณะอำเภอ (พระครูอาคม) เมื่อวันที่ 12 มกราคม ขึ้น 10 ค่ำ เดือนยี่ พ.ศ. 2531

เขานางฟ้าตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 10 บ้านหัวหิน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง อาณาเขตทิศเหนือ ติดกับ อ. กระแสสินธุ์ จ. สงขลา ทิศใต้มีอาณาเขตติดกับ ม. 9 บ้านน้ำบ่อหมาก ทิศตะวันออกมีอาณาเขตติดกับ ม. 4 บ้านเกาะโคบและทิศตะวันตกมีอาณาเขตติดกับ ม.3 บ้านแหลมกรวด

ภาพ 10 ไปสการ์ดภาพถ่ายสำนักสงฆ์เขานางฟ้า

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก

เขานางฟ้า เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งในอนาคตของตำบลเกาะหมาก ในการเดินทางไปเขานางฟ้า ค่อนข้างยากลำบากและทุรกันดาร ถ้าเริ่มต้นการเดินทางจากที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลไปยังเขานางฟ้า มีรูปแบบการเดินทางให้เลือก ได้แก่ การเดินทางโดยรถยนต์ รถจักรยานยนต์ และการเดินเท้า สภาพอากาศที่เขานางฟ้าและเส้นทางการเดินทางไปเขานางฟ้า มีสภาพอากาศค่อนข้างร้อนอบอ้าว แสงแดดจ้า เส้นทางขึ้นเขาสังเกตเห็นได้ชัดเจนว่าค่อนข้างมีความชันมากพอสมควร หากนักท่องเที่ยวหรือผู้นำทางขาดความชำนาญและไม่ระมัดระวังอาจทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ง่าย ๆ การเดินทางขึ้นไปท่องเที่ยวบนเขานางฟ้ามีความท้าทายนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการเดินทางนิเวศ สัตว์เป็นอย่างมาก ยิ่งการเดินทางไกลจะถึงจุดหมายปลายทางมากขึ้นเท่าใด เส้นทางการเดินทางก็ยิ่งมีความสูงชันมากขึ้นเท่านั้น สภาพเส้นทางปัจจุบันนี้ มีลักษณะเป็นถนนที่ถูกสร้างและตัดแปลงขึ้นใหม่ให้มีความกว้างโยยขยายเส้นทางเท้าเล็ก ๆ พื้นถนนเป็นหินลูกรังและดินภูเขา ตลอดเส้นทางสองข้างทางเต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่น้อยมากมาย แต่บางช่วงต้นไม้ใหญ่ถูกตัดออกไปทำให้ดูแห้งแล้ง ขาดความชุ่มชื้นช่วงที่ผู้วิจัยใช้เวลาอยู่ในพื้นที่ตำบลเกาะหมากและตรงกับฤดูร้อนของตำบลเกาะหมาก จึงเห็นสภาพอากาศของเขานางฟ้าเพียงช่วงเดียว คือ สภาพแห้งแล้ง ในทางกลับกันหากผู้วิจัยใช้เวลาอยู่ในพื้นที่ซึ่งตรงกับฤดูฝน สภาพอากาศมีความชุ่มชื้น อาจได้เห็นเขานางฟ้าในอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าเดินทางมาเยี่ยมชมอีกแห่งหนึ่งของตำบลเกาะหมาก เขานางฟ้ามีพันธุ์ไม้ที่น่าสนใจหลากหลายชนิด ทั้งไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้เลื้อยและไม่ยืนต้น ได้แก่ ต้นขี้กวาง ต้นกอก ต้นเสม็ดชุน ต้นพลับพล่า ต้นยูคาลิปตัส ต้นสาบเสือ ต้นนีออน ต้นข่อย ต้นกระท้อน รวมถึงพืชสมุนไพรชนิดต่าง ๆ นอกจากนี้ยังสามารถพบเห็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ ได้ เช่น ไก่ป่า นกเขา นกกรง

หน้าवल นกบินหลา นกเอี้ยง นกปลีกกล้วย นกฟ้าย (นกเสียบไส้) นกตบยุง นกกะปูด เหยี่ยว นกเค็ด หัวแดง นกกรงดอกแดง นกกดตาแดง กิ้งก่า งู ตะกวด กระจอก

ด้านการให้บริการแก่นักเดินทางหรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางขึ้นไปบนเขานางฟ้า ปัจจุบันได้มีการตั้งจุดบริการบ่อน้ำอยู่ข้างทางเป็นระยะเพื่อให้ชาวบ้านหรือผู้ที่เดินทางมาเที่ยวชมเขานางฟ้าได้พักเหนื่อยล้างหน้าล้างตาจะได้สดชื่นแล้วเดินทางชมธรรมชาติสองข้างทางกันไป เขานางฟ้ามีพระสงฆ์ประจำอยู่ 1 องค์ คือ พระบุศย์ ฌมน์นโท (ตาทหลวงน้อย) ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกเขานางฟ้าและสร้างเจดีย์เป็นหอรระฆังไม่ปรากฏศิลปะสถาปัตยกรรมในการสร้างสูงประมาณ 20 เมตร รวมฐานฐานล่างหอรระฆัง มีขนาดประมาณ 5x5 เมตร องค์ระฆังสูงประมาณ 50 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 30 เซนติเมตร สลักลวดลายไทยโบราณ เจดีย์ดังกล่าวได้มีการจัดงานสมโภช เมื่อปี พ.ศ. 2532 พระธาตุที่บรรจุอยู่ในเจดีย์ ลักษณะเป็นเม็ดข้าวสารหัก ถัดจากที่ตั้งเจดีย์ เป็นศาลาเล็ก ๆ กว้างประมาณ 5 เมตร สูงประมาณ 3 เมตร ภายในมีพระประธานปางสมาธิ สูงประมาณ 1 เมตร ความกว้างหน้าตักประมาณ 50 เซนติเมตร ไม่ปรากฏปีที่สร้าง ถวายโดย นายถ่อง วิริโยทัย ชาวบ้านวัดแหลมกรวด เมื่อหลายปีก่อน ถัดลงมาจากศาลาพระประธาน เป็นศาลาอเนกประสงค์อยู่ในระหว่างการก่อสร้าง ถัดจากศาลาอเนกประสงค์เป็นที่พัก 3 หลัง คือ ที่พักตาทหลวงน้อย 1 หลัง ที่พักสำหรับผู้มาเยือน 1 หลังและที่เก็บวัตถุโบราณ 1 หลัง ในส่วนห้องเก็บวัตถุโบราณตั้งอยู่ติดกับที่พักตาทหลวงน้อย ภายในมีวัตถุโบราณหลายชิ้น เช่น ไหสี่หู พบโดยชาวประมงบริเวณแท่นนางอาบนํ้า คาดว่าน่าจะเคยบรรจุทรัพย์สินเงินทองในช่วงที่ยังมีการ เดินเรือสำเภาผ่านทะเลสาบ นอกจากนี้ยังมีเตาเผาขวายขนาดใหญ่ที่ใช้ป่าในการออกเรือของชาวประมงหรือนักเดินเรือในสมัยก่อน

เขานางฟ้ามีจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายอย่าง แต่ที่ขาดไม่ได้สำหรับการเดินทางมาเยี่ยมชมเขานางฟ้าก็คือการได้เดินทางขึ้นไปบริเวณเขาวังซึ่งเป็นยอดเขาที่เชื่อมต่อไปอีกแต่อยู่ในเขานางฟ้า ทางขึ้นไปบนพื้นที่ดังกล่าวก็เพื่อการเดินทางไป ชื่นชมกับทัศนียภาพทางภูมิศาสตร์ของตำบลเกาะหมาก การเดินทางไปขึ้นไปจุดชมวิวต้องเดินขึ้นไป เส้นทางที่ขึ้นไปบนจุดชมวิวมียุคความชันมาก เส้นทางเป็นช่องทางเล็ก ๆ ขนาด 2 คนเดิน ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร การเดินทางขึ้นไปยังจุดชมวิวนี้นั้นเมื่อขึ้นไปถึง ภาพที่เห็นสามารถทำให้นักท่องเที่ยวที่ชอบการเดินทางแบบผจญภัยหรือผู้ที่รักธรรมชาติหายเหนื่อยได้เป็นปลิดทิ้ง ซึ่งเป็นทัศนียภาพอันสวยงามที่ธรรมชาติได้มอบให้กับตำบลเกาะหมากอย่างน่าอัศจรรย์ กล่าวคือ นักเดินทางจะสามารถมองเห็นพื้นที่ที่สวยงามของตำบลเกาะหมาก ทะเลสาบ เกาะใหญ่ หมู่เกาะสี่ - เกาะห้า แนวเทือกเขาพัทลุง ซึ่งเป็นภาพธรรมชาติแห่งความประทับใจที่คู่มากับการเดินทางขึ้นไปยังเขานางฟ้า

จุดเด่นของเขานางฟ้า

ในการดำเนินการจัดการเกี่ยวกับเขานางฟ้าเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ เขานางฟ้ามีจุดเด่นอยู่หลายประการ กล่าวคือ เขานางฟ้ามีดงเสม็ดขึ้นอยู่บนเขาจำนวนมาก เหมาะแก่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับพันธุ์พืชธรรมชาติที่หาได้ยากบนพื้นที่ราบ นอกจากนั้นเขานางฟ้ายังมีจุดชมวิวนยอดเขาวัดที่อยู่บนเขานางฟ้า จุดชมวิวนับเป็นจุดขายที่สำคัญที่สุดสำหรับการพัฒนาเขานางฟ้าให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็ว่าได้ เพราะจุดชมวิวดังกล่าวสามารถทำให้นักท่องเที่ยวที่รักในธรรมชาติได้ชื่นชมกับทัศนียภาพของตำบลเกาะหมากได้อย่างจุใจ ซึ่งนอกเหนือจากทัศนียภาพของตำบลเกาะหมากแล้ว นักท่องเที่ยวยังจะได้ชื่นชมกับบรรยากาศของทะเลสาบสงขลา มองเห็นแนวการวางตัวของหมู่เกาะสี่ เกาะห้า รวมถึงเขตผืนแผ่นดินจังหวัดสงขลาบริเวณเกาะใหญ่ได้อีกด้วย จุดเด่นอีกอย่างหนึ่งของเขานางฟ้าน่าจะเป็นองค์เจดีย์ที่มีความสำคัญคือภายในบรรจุพระธาตุเอาไว้ถึง 9 องค์ เหมาะแก่การเดินทางมาท่องเที่ยวเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวทั้งหลายรวมถึงการเดินทางมาเที่ยวชมและสักการบูชาองค์พระธาตุเจดีย์ของพุทธศาสนิกชนที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก

แนวทางการพัฒนาเขานางฟ้า

จากการศึกษาข้อมูลผู้วิจัยทำให้ทราบว่า การดำเนินการจัดการเกี่ยวกับเขานางฟ้านั้นเดิมที่เป็นเพียงการจัดการความความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของตาดหลวงน้อมที่มีความต้องการที่จะสร้างเจดีย์ตามนิมิตฝันบนเขานางฟ้าให้สำเร็จ โดยจะใช้ระยะเวลาในการก่อสร้างภายใน 6 ปี เพื่อดำเนินการให้เสร็จสิ้นตามความตั้งใจ ปัจจุบันเจดีย์ดังกล่าวได้สร้างเสร็จแล้ว ตาดหลวงน้อมเป็นพระสงฆ์ที่พักประจำอยู่ที่เขานางฟ้ามาเกือบ 20 ปีแล้ว ท่านเป็นผู้ทำการบุกเบิกเขานางฟ้า เพื่อปฏิบัติธรรมโดยสงบ ต่อมา มีชาวบ้านที่ศรัทธาในพระธาตุเจดีย์และตาดหลวงน้อม ขึ้นมาทำบุญและบริจาคทานกันอยู่เสมอ ท่านจึงเป็นผู้คอยดูแลความเรียบร้อยบริเวณเขานางฟ้าพร้อมๆ ไปด้วยกัน ตามแต่กำลังทรัพย์และกำลังกายที่จะทำให้ ตาดหลวงน้อมให้เหตุผลว่าการที่ท่านไม่พักอยู่ที่วัดแต่มาอยู่ในป่าบนเขานางฟ้าก็เพราะว่าท่านยังอยากจะรักษาเขานางฟ้าเอาไว้ให้อยู่ได้นานไปถึงชนรุ่นหลังให้ได้มากที่สุด รวมถึงจัดให้เป็นประโยชน์แก่คนในพื้นที่ทั้งทางด้านจิตใจและวิถีชีวิต ความและเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ชาวบ้านหรือพวกนายทุนรวมถึงกลุ่มผู้คนมีอิทธิพลในพื้นที่ขึ้นมาตัดต้นไม้บนเขานางฟ้าให้มากไปกว่านี้ กล่าวคือ ในช่วงที่ท่านไปประจำอยู่ที่เขาพระมีพวกนายทุนผู้ที่มีอิทธิพลขึ้นมาบนเขานางฟ้าแล้วตัดต้นไม้ใหญ่ไปเกือบหมด ซึ่งไม่ส่วนใหญ่เป็นไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ต้นสัก ต้นตะเคียน นอกจากนั้นไม้ใหญ่แล้วยังมีต้นไม้เล็กอีกจำนวนมากที่ถูกตัดถูก

ทางทั้งซึ่งเป็นที่น่าเสียดายมาก ปัจจุบันจึงมีไม้ยืนต้นที่เหลืออยู่บนเขานางฟ้าอยู่เพียงไม่กี่ต้น ส่วนใหญ่จะเป็นไม้ขนาดกลางและขนาดเล็ก เช่น ยูคาลิปตัส กระจินณรงค์ เสม็ดแดง เสม็ดชุน

ส่วนในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบนเขานางฟ้า เพื่อจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติเชิงอนุรักษ์นั้นท่านก็ได้ให้ความเห็นว่าท่านเองก็อยากเห็นเขานางฟ้าพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นและอยากจะให้คงรูปแบบเดิมของเขานางฟ้าเอาไว้ ลำพังท่านเพียงรูปเดียวก็คงทำอะไรได้ไม่มากแต่ควรทำให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ถูกกฎหมาย โดยหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบควรดำเนินการร่วมกับกรมป่าไม้ในการอนุรักษ์เขานางฟ้าเป็นพื้นที่ป่าที่สมบูรณ์ โดยหลวงตาน้อมให้ข้อเสนอแนะดังนี้

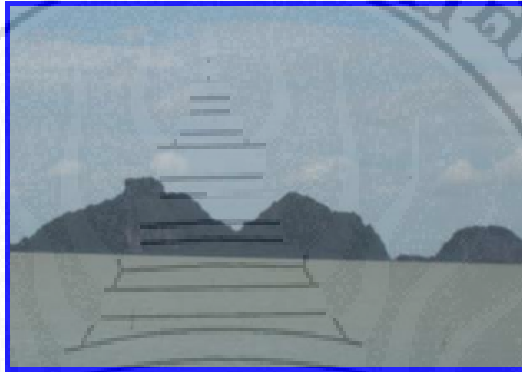
“...อยากจะทำให้มีหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบที่จะเข้ามาดูแลรักษาผืนป่าบนเขานางฟ้าอย่างจริงจังเพื่อจะได้มาช่วยพัฒนาอนุรักษ์เขานางฟ้าให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้นหรือคงเดิมตลอดไปให้คนรุ่นหลังได้ขึ้นมาศึกษาหาความรู้และรู้คุณค่าของธรรมชาติต่อไป...”

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวของเขานางฟ้าในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก จากการสัมภาษณ์ ปลัดกฤษฎา ภัคดีวานิช ให้ข้อมูลว่า

“...ขณะนี้อยู่ในขั้นของการดำเนินการปรับภูมิทัศน์และโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว กล่าวคือ กำลังดำเนินการจัดสร้างถนนเพื่อการคมนาคมรอบเขานางฟ้า ซึ่งประกอบด้วยภูเขา 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 เขานางฟ้า ชั้นที่ 2 เขาวัง และชั้นที่ 3 เขาลองกรูด ซึ่งภูเขาทั้ง 3 ลูก มีการเรียงตัวคั่นอยู่เป็นชั้น แผนการจัดการที่คาดว่าจะมีขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก ในเชิงการจัดการท่องเที่ยวที่ต่างจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าจะดำเนินการให้มีถนนเป็นเส้นทางชมธรรมชาติรอบภูเขา ในส่วนของเขานางฟ้าชั้นที่ 1 จะจัดให้มีที่พักไว้สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวตำบลเกาะหมาก แต่จะไม่มีร้านอาหารหรือร้านค้าบนเขานางฟ้าเพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมที่อาจจะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ในส่วนชั้นที่สอง คือ เขาวัง จะจัดให้เป็นเส้นทางเดินชมธรรมชาติเช่นกัน โดยจัดเป็นแบบเดียวกับเขาดังกวันจังหวัดสงขลา ส่วนชั้นที่สามบริเวณเขาลองกรูด ซึ่งเป็นชั้นเขาสูงสุดของเขานางฟ้าจะจัดให้เป็นจุดชมวิวโดยจะมี การติดตั้งกล้องส่องทางไกลไว้บริการนักท่องเที่ยว แล้วจัดเก็บค่าบริการตามความเหมาะสม เป็นต้น ...”

หมู่เกาะสี่ เกาะห้า

หมู่เกาะสี่ เกาะห้า เป็นสถานที่สำคัญของเกาะหมากทั้งทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเนื่องจากไม่เพียงเป็นที่อยู่ของนกกีแอ่นแล้ว ยังเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่รัชกาลที่ห้าเคยเสด็จประพาสเมื่อ ร.ศ. 108 จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยได้ข้อมูลสำคัญดังต่อไปนี้

ภาพ 11 เกาะสี่ เกาะห้า

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์, 2552

ประวัติที่เป็นเรื่องเล่าเชิงนิทานของเกาะสี่ เกาะห้า

เกาะสี่เกาะห้านี้มีตำนาน เป็นนิทานเล่ากันว่ากาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วที่บ้านคูซุด อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา มีตายเป็นสองฝั่งเมียกับบุตรสาวอีกหนึ่งคน อาศัยอยู่หนึ่งครอบครัว สามีชื่อ “ตาสา” ฝ่ายภรรยาชื่อ “ยายโส” ส่วนบุตรสาวคนเดียวมีชื่อว่า “นางห้วมว” อยู่มาวันหนึ่งมีพ่อค้าเรือสำเภาได้เดินทางผ่านมาพบนาง ห้วมว ก็เกิดรักใคร่ชอบพอ นายสำเภาจึงได้พานางห้วมวจากยายโส เมื่อต่างฝ่ายต่างตกลงกันเรียบร้อย นางห้วมวกับนายสำเภาก็ได้แต่งงานกันแล้วก็พากัน ไปอยู่บ้านนายสำเภาที่เมืองจีน เวลาผ่านไปหลายปี นางห้วมวเกิดคิดถึงบ้าน ทั้งสองจึงได้เดินทางโดยเรือสำเภาจากเมืองจีนมายังบ้านคูซุด ระหว่างการเดินทางนั้นเรือแล่นมาค้ำลงที่เกาะแห่งหนึ่ง จึงเรียกเกาะนั้นว่า “เกาะนางค้ำ” ต่อมาเพี้ยนมาเป็น “เกาะนางค้ำ” นางห้วมวและนายสำเภาได้นอนพักที่อยู่ที่เกาะแห่งหนึ่ง เรียกเกาะนั้นว่า “เกาะบรรทม” ต่อมาเพี้ยนเป็นเกาะทม (เกาะนางค้ำและเกาะทมทั้งสองเกาะตั้งอยู่ในทะเลสาบสงขลา) พอรุ่งขึ้น นายสำเภาก็ได้แล่นเรือต่อไป จนถึงสถานที่แห่งหนึ่ง จึงนำเรือเข้าไปจอดเทียบท่า เรียกสถานที่นั้นว่า “บ้านสำเภา” หรือ “บ้านท่าสำเภา” ฝ่าย ยายโสและตาสาเมื่อได้รับทราบข่าวว่าบุตรสาวและบุตรเขยจะเดินทางกลับมาเยี่ยมก็ได้ดำข้าวเม่า (เมล็ดข้าวที่ยังไม่แก่จัด ตำแล้วนำไปตากแดด) มาใส่กระสอบเตรียมไว้รับบุตรสาว แต่พอนาง ห้วมวบุตรสาวเดินทางมาถึงเห็นพ่อแม่แต่งตัวรุ่มร่าม ก็อายสามี จึงทำทีว่าไม่รู้จักพ่อแม่

ของตนและสั่งให้นายสำเภาออกเรือกำเภาจากท่าที่จอดเรือ ตาสาและยายโสทั้งสองคนมีความเสียใจและโศรกแค้นนางห้วมยบุตรสาวเป็นอย่างมาก จึงได้เทข้าวเม่าที่ตำไว้ให้นางห้วมยลงริมทะเลหน้าบ้านคูด ข้าวเม่าจึงกลายเป็นดิน เรียกว่า “ดินข้าวเม่า” หรือดินสอเม่า/เม่าดินสอ หลังจากนั้นตาสาและยายโสสองผู้เมียได้ตรอมใจตายกลายเป็นธาตุดิน คือ เกาะยายโส – ตาสา นั้นเอง แต่ก่อนจะตรอมใจตายตาสาและยายโสได้สาปแช่งเอาไว้ว่า ขอให้เรือสำเภาที่แล่นไปกลางทะเลพบกับพายุจมลง นายสำเภา กับนางห้วมยแล่นเรือสำเภาไปได้ไม่นานก็ถูกลมพายุพัดเรือสำเภาจมลงกลางทะเล นายสำเภา กับนางห้วมยถึงแก่ความตาย สมบัติข้าวของต่าง ๆ ได้จมน้ำกระจัดกระจายไปตามที่ต่าง ๆ จนกลายเป็นธาตุหินในหมู่เกาะสี่ เกาะห้า ดังนี้

นายสำเภา	กลายเป็น	เกาะหน้าเทวดา
นางห้วมย	กลายเป็น	เกาะท้ายถ้ำดำ
ก้นตั้ง	กลายเป็น	เกาะก้นตั้ง
เข็ม	กลายเป็น	เกาะเข็ม
เล่าไก่	กลายเป็น	เกาะร้านไก่
ป้อย	กลายเป็น	เกาะป้อย
แก้ว	กลายเป็น	เกาะแก้ว
กระ	กลายเป็น	เกาะกระ

ภาพ 12 นายเลื้อน จันทร์สว่าง (อดีตกำนันตำบลเกาะหมาก)

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์, 2552

ประวัติหมู่เกาะสี่ เกาะห้า

เกาะสี่ เกาะห้า เป็นหมู่เกาะที่มีอาณาเขตพื้นที่อยู่ในทะเลสาบบริเวณตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เรื่องราวของเกาะสี่ เกาะห้า ในอดีตยังไม่ปรากฏเป็นที่แน่ชัดได้

ว่าเป็นเกาะของจังหวัดสงขลาหรือเป็นของจังหวัดพัทลุง จนกลายเป็นเรื่องเล่าต่อ ๆ กันมาว่า ในสมัยพระยาวิเชียรคีรีเจ้าเมืองพัทลุงปกครองเมืองพัทลุงมีผู้สืบทอดวงศ์ตระกูลเป็นบุตรชาย ส่วนจังหวัดสงขลามีพระยาวิเชียรคีรีเมืองสงขลาเป็นผู้ปกครองเมืองสงขลาเช่นกันและมีธิดา 1 องค์ เจ้าเมืองพัทลุงต้องการคู่ของพระราชธิดาแห่งเมืองสงขลาให้กับโอรสของตน แต่เมืองสงขลาเป็นเมืองที่มีความเจริญร่ำรวยในด้านการค้า ฐานะความเป็นอยู่ ส่วนเมืองพัทลุงก็เป็นเพียงเมืองเล็กๆ ที่ขึ้นอยู่กับเมืองสงขลา เจ้าเมืองพัทลุงไม่มีทรัพย์สินเงินทองมากมายพอที่จะมาเป็นสินสอดทองหมั้นได้ แต่จะยกเกาะสี่ เกาะห้าให้เป็นสินสอดทองหมั้นแทน เกาะสี่ เกาะห้า ที่ยกให้นี้มีได้เป็นเพียงแคเกาะธรรมดา แต่เป็นเกาะที่มีนกนางแอ่นกินรังอาศัยอยู่ เจ้าเมืองจึงตกลงยกพระราชธิดาให้แก่โอรสเจ้าเมืองพัทลุง และรับมอบเกาะสี่ เกาะห้า เป็นกรรมสิทธิ์ของเมืองสงขลาตั้งแต่นั้นมา

ปัจจุบันเกาะสี่ เกาะห้า อยู่ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง นอกจากประวัติและเรื่องเล่าดังกล่าวแล้วยังมีหลักฐานจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติเกี่ยวกับการเสด็จประพาสเกาะสี่ เกาะห้า ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ ร.ศ. 108 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้บริเวณแหลมมลายู พ.ศ. 2413 และทรงแวะประพาสหัวเมืองสงขลา พ.ศ. 2432

ภาพ 13 รัชกาลที่ 5 พร้อมพระประยูรญาติ
ที่มา : หอจดหมายเหตุ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสไปยังหมู่เกาะสี่ เกาะห้า วันที่ 22 กรกฎาคม 2432 (จังหวัดพัทลุง, 2534: 29-41) ได้เดินทางออกจากจังหวัดสงขลา ผ่านปากจำ เกาะฉวนปากพะยูน เกาะปราบ จนถึงหมู่เกาะสี่ เกาะห้า ซึ่งเป็นหมู่เกาะรังนก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ประทับแรมบนเกาะมวย ซึ่งเป็นเกาะหนึ่งในหมู่เกาะสี่ เกาะห้า วันที่ 23 กรกฎาคม 2432 ประพาสหน้าพลับพลา ถ้ำใหญ่ ถ้ำพระ ถ้ำยูหี ถ้ำแรงวัว ถ้ำลูซิม ซึ่งตั้งอยู่บนเกาะดำในหมู่เกาะสี่

เกาะห้า แล้วเดินทางต่อไปยังถ้ำเสือ ถ้ำแรด เกาะเข็ม วันที่ 24 กรกฎาคม 2432 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจารึกอักษร จ.ป.ร. และศักราช 108 ไว้ที่บริเวณหน้าผาเทวดา แล้วเสด็จต่อไปยังเขาคันซึ่งเกาะชันเป็นเกาะที่มีขนาดใหญ่ตั้งอยู่บริเวณหลังเกาะสี่ เกาะห้า มีการไต่กระจงกันบนเกาะ แล้วเสด็จไปยังเมื่อพักหลุง ในวันที่ 25 – 26 กรกฎาคม 2432 แล้วกลับมายังเกาะสี่ เกาะห้า ในวันที่ 27 กรกฎาคม 2432 วันที่ 28 กรกฎาคม 2432 จึงเสด็จกลับเมืองสงขลา

ภาพ 14 รอยจารึกพระปรมาภิไธยของรัชกาลที่ 5 ที่หน้าผาเทวดา
ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์, 2552

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเกาะสี่ เกาะห้า อำเภอปากพะยูน
จังหวัดพัทลุง เมื่อ ร.ศ. 108 (พุทธศักราช 2432)

พุทธศักราช 2432 อันเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เสด็จประพาสหัวเมืองภาคใต้ และแหลมมลายูครั้งนั้น ได้เสด็จอำเภอปากพะยูนจังหวัดพัทลุง ระหว่างวันที่ 22 - 24 กรกฎาคม ดังที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์เอาไว้ในจดหมายเหตุเสด็จประพาสแหลมมลายู ร.ศ. 108 ความโดยย่อมีดังนี้ (จังหวัดพัทลุง, 2539: 15-23)

“...วันที่ 22 กรกฎาคม ออกจากเมืองสงขลา ผ่านปากพะยูน เกาะปราบ ถึงหมู่เกาะรังนก (เกาะสี่ เกาะห้า) ประทับแรมพลับพลาที่ประทับบนเกาะมวย

วันที่ 23 กรกฎาคม ประพาสหน้าพลับพลาและถ้ำใหญ่ เกาะพระ เที้ยวถ้ำยูหลี่ ถ้ำแรงวัว ถ้ำลูชิม บนเกาะดำ แล้วไปถ้ำเสือ ถ้ำแรด ท้ายเกาะมวย ทอดพระเนตรเกาะเข็ม

วันที่ 24 กรกฎาคม เสด็จเขาคันซึ่งเป็นเกาะใหญ่ อยู่หลังเกาะสี่ เกาะห้า มีการไต่กระจงรุ่งขึ้นจึงเสด็จไปพัทลุง

พระราชนิพนธ์ใน “จดหมายเหตุเสด็จประพาสแหลมมลายู ร.ศ. 108” ซึ่งกล่าวถึงสภาพหมู่เกาะสี่ เกาะห้า ไว้ดังนี้ (คัดลอกตามลายพระราชหัตถเลขา)

“วันที่ 25 เดิมคิดว่าจะไปเมืองพัทลุงในวันนี้ แต่ครั้นเมื่อเวลาวันขึ้นนี้ได้ความว่า ที่เมืองพัทลุงทำไว้แต่ปลับปลาประทับร้อน เมื่อวานนี้จึงได้ให้พระมหาดรรชนีกรมเดนต์ขึ้นไปตั้ง จึงพักอยู่ที่นี้ภอได้ทำการเวลาหนึ่ง ครั้นเวลาสาย พระยาพัทลุงมาแจ้งว่าได้ทำปลับปลาไว้ใหญ่โตแล้ว เปนแต่ยังสงไสยเล็กน้อยนำแผนที่มาให้แก้ไข

ได้จากอุกอักษร จ.ป.ร. แลศักราช 108 ไว้ที่น่าพิงศาลทเวศาแห่งหนึ่ง เป็นศิลาปูนระงาย แล้วลงเรือไปที่เขาชัน เปนเกาะใหญ่ของเมืองพัทลุง อยู่หลังเกาะสี่ เกาะห้า ระยะทางชั่วโมงหนึ่ง ตั้งข่ายไล่กระจง ในที่ที่ไล่นั้นเปนป่าคอกแหลม กว้างสักสี่สิบวาเท่านั้น ซึ่งข่ายสกัดได้เกือบตลอด ข้างหนึ่งเปนทุ่งข้างหนึ่งเปนทะเล ใช้คนประมาร 50 คน เข้าไปด้อนตีป่าไกล่ ๆ ในป่านี้ไม่มีสัตว์ อื่นเลยนอกจากกระจง เพราะเปนป่าปรังดินง่าย แลกระจงที่นี้ตัวเล็ก ๆ เล็กกว่ากระจงที่เคยเห็น ๆ กันอยู่สักครึ่งหนึ่ง สัตว์เหลือทองขาว ไม่โตกว่ากระต่าย ดูน่ารักมาก ด้อนมาเข้าข่ายแล้ว ก็ตะครุบจับเอาได้ง่าย ๆ กิริยาที่จะมาไม่เหมือนเนื้อ ไม่หนีคนไกล วิ่ง ๆ หยุด ๆ ไม่ใคร่ที่จะเข้าที่รอก วิ่งก็เข้าไม่เหมือนกระต่าย กิริยาที่วิ่งคล้ายหนูมากกว่าอย่างอื่นแต่ที่มาได้เห็นหลายสิบตัว วิ่งหกหลัง ขึ้นไปเสียมมา ไล่สี่เที่ยวจับได้สี่สิบตัว คราวหนึ่งคงจะได้เห็นอยู่ในสิบตัวขึ้นไปหาสิบห้าตัวการที่ไ้ได้น้อยเปนเพราะคนเราไปนั่งนำข่ายมาก ล้วนแต่เสื่อสี่สันต่าง ๆ เกือบจะเปนหีบน้ำยาเครื่องเขียน ถ้ากระจงไม่ไล่ง่ายที่สุด จนเกือบจะมานั่งตักได้ ก็เห็นจะไม่ไ้ตัว แต่เท่านี้ก็นับว่าเปนไ้ได้มากอยู่แล้ว คิดว่าจะภาเข้าไปเลี้ยงในกรุงเทพฯ ให้ไ้กระจงใหญ่มีบ้างแต่น้อย แต่ดูอยู่ข้างจะเชื่องกว่าที่เคยเห็นไปเสียสักหน่อยอีก เวลาเย็นกลับมาปลับปลา

วันที่ 25 เวลาเช้าโมงหนึ่งออกเรือไปพัทลุง น้ำลงขอเดรือไฟต้องเขนออกจากช่องเกาะภอพันแล้วไปไ้สะดวก น้ำในทะเลตอนเหนือเมืองพัทลุงลึกกว่าข้างนี้ ภอพันแหลมจงถนนออกไปแลเห็นแต่ฝั่งตะวันตกตรงเมืองพัทลุงข้างเหนือไม่แลเห็นฝั่ง ในทะเลนอกนี้ไม่มีเกาะ ถ้าแล่นตัดตรงไปไ้ก็จะไม่ช้าเลย แต่ต้องอ้อมหาร่อง 5 ชั่วโมงเต็มจึงไ้ถึงปลับปลา...”

หลักฐานภาพจากจดหมายเหตุแห่งชาติวันที่เสด็จถ้าเสื่อ (จังหวัดพัทลุง, 2539: 15-23) คือวันที่ 2ก กรกฎาคม พ.ศ. 2432 (ร.ศ. 108) ยังคงเป็นอนุสรณ์สำคัญให้ระลึกถึงเหตุการณ์ดังกล่าว เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงฉายกับพระบรมวงศานุวงศ์ และผู้ตามเสด็จที่ถ้าเสื่อ ในหมู่เกาะสี่ เกาะห้า ทะเลสาบสงขลา พ.ศ. 2432 ว่าครั้งนั้นมีเชื้อพระวงศ์ติดตามเสด็จด้วยอย่างน้อย 7 พระองค์คือ

1. สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมกลวงลพบุรีราเมศวร์
2. สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ

3. สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ
4. สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ
5. สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
6. กรมพระสมมตอมรพันธุ์
7. กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ได้ทรงอุทิศให้กับการกิจของบ้านเมืองทั้งด้านการเมือง การปกครอง การพัฒนาประเทศอย่างอเนกประการ พระองค์ได้ทรงเสด็จประพาสต้นและการเสด็จประพาสหัวเมืองอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะหัวเมืองปักษ์ใต้ตลอดแหลมมลายูครั้งแรก เมื่อคราวเสด็จเมืองสิงคโปร์และเกาะชวาในปีมะเมีย พ.ศ. 2413 ครั้งนั้นเมื่อเสด็จไปเมืองสิงคโปร์และประพาสหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตก คือเมืองภูเก็ต เมืองพังงา เมืองไทรบุรี แล้วเสด็จทางสถลมารคจากเมืองไทรบุรีข้ามแหลมมลายูลงเรือพระที่นั่งที่เมืองสงขลา กลับมากรุงเทพฯ แต่นั่นก็เว้นว่างการเสด็จจะวันออกและฝ่ายเหนือมาจนถึงปีชวด พ.ศ. 2431 จึงได้เสด็จประพาสหัวเมืองแหลมมลายูอีกครั้ง ตั้งแต่คราวนี้ต่อมาก็เสด็จประพาสเนื่อง ๆ จนตลอดรัชกาล

จังหวัดพัทลุง โดยการนำของนายประสิทธิ์ พรรณพิสุทธิ์ ผู้ว่าราชการจังหวัด ดำเนินการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐานไว้ที่หน้าถ้ำ เทวดา (ที่จารึกอักษร จ.ปร.) โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้(จังหวัดพัทลุง, 2534: 18-20)

1. พัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์แห่งนี้ให้เป็นอนุสรณ์สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการะของชาวพัทลุงทั้งหมดและนักท่องเที่ยวทั่วไป
2. พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทะเลสาบน้ำจืด ที่มีความสวยงามสมบูรณ์ของธรรมชาติและกว้างใหญ่ที่สุดในประเทศไทย
3. ส่งเสริมอาชีพราษฎร ให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น นอกเหนือจากการประกอบอาชีพประมงตามธรรมชาติและเพื่อแก้ไขปัญหาการขโมยรังนกให้หมดไป
4. เพื่อเป็นเครื่องแสดงออกถึงความจงรักภักดีและเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองราชย์ครบ 50 ปี

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นรูปหล่อเหมือนฉลองพระองค์ในชุดพลเรือน เสื้อราชปะแตน ขนาดความสูงยาว 180 ซม. ฐานและแท่นพระรูปมีขนาดความสูงรวม 3 เมตร พร้อมตกแต่งบริเวณ ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น ไม่ต่ำกว่า 2 ล้านบาท 2 แสนบาท ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อวันจันทร์ที่ 14 สิงหาคม 2538 ตรงกับวันแรม 4 ค่ำ เดือน 9 เวลา 10.30 น. (ราชฤกษ์) และประดิษฐานในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2538

เกาะสี เกาะห้า เป็นหมู่เกาะหินปูนที่ตั้งอยู่ในทะเลสาบสงขลาตอนใน อยู่ในเขตการปกครองของตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ห่างจากเกาะหมากไปทางทิศตะวันตกประมาณ 1.6 กิโลเมตร สาเหตุที่เรียกว่า “เกาะสี เกาะห้า” เพราะเมื่อมองจากทิศเหนือและทิศใต้จะเห็นเป็นเกาะสี่เกาะ แต่ถ้ามองจากทิศตะวันตกจะเห็นเป็นเกาะห้าเกาะ ด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่า เกาะสี เกาะห้า แต่ความจริงแล้วหมู่เกาะสี เกาะห้า ประกอบด้วยเกาะน้อยใหญ่มากมาย คือ เกาะกระ เกาะยายโย เกาะตาโส (ตาสา) เกาะกันตัง เกาะเข็ม เกาะหน้าเทวดา เกาะห้วมวย เกาะท้ายถ้ำดำ เกาะร้านไก่ เกาะป๊อย เกาะแก้ว

สภาพภูมิศาสตร์โดยทั่วไป(องค์การปกครองอำเภอปากพะยูน, 2547: 37-52) เป็นหมู่เกาะหินปูน มีเนินเขาและควนสูงอยู่ทั่วไป ที่ราบมีน้อยมาก เขาที่สำคัญ คือ เขาค้างลาวบนเกาะหน้าเทวดา ตามเกาะต่าง ๆ มีถ้ำงาม ๆ อยู่มากมาย ประมาณ 200 ถ้ำเศษ ถ้ำเหล่านี้เป็นที่อยู่อาศัยของนกนางแอ่นกินรังที่ทำรังได้ให้กับประเทศไทยปีละหลายล้านบาท เกาะสี เกาะห้า จึงเป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดพัทลุง และประเทศไทย

เกาะสี เกาะห้า เป็นหมู่เกาะหินปูนยุคเพอร์เมียน (อายุ 225 – 280 ล้านปีมาแล้ว) ตั้งเรียงรายอยู่ตามแนวเหนือ – ใต้ ในทะเลหลวงตอนใต้ อยู่ระหว่างแผ่นดินฝั่งตะวันตกของทะเลสาบกับเกาะหมาก โดยอยู่ห่างจากเกาะหมากไปทางทิศตะวันตกประมาณ 3.5 กิโลเมตรและอยู่ห่างจากชายฝั่งตะวันตกของทะเลสาบประมาณ 7 กิโลเมตร หมู่เกาะสี เกาะห้ามีพื้นที่รวมกันประมาณ 1.64 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยเกาะต่าง ๆ ได้แก่ เกาะท้ายถ้ำดำ เกาะร้านไก่ เกาะลูชิม เกาะหน้าเทวดา เกาะกันตัง เกาะเข็ม เกาะป๊อย เกาะตาโส เกาะยายโย เกาะกระ ตามเกาะดังกล่าวมีถ้ำกระจายอยู่มากกว่า 200 ถ้ำ ซึ่งถ้ำเหล่านี้เป็นที่อยู่อาศัยของนกนางแอ่นกินรัง หมู่เกาะสี เกาะห้า เป็นแหล่งผลประโยชน์ของเมืองสงขลามาดังแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ดังปรากฏหลักฐานในจดหมายเหตุของชาวฮอลันดา ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรี ปรากฏหลักฐานในพงศาวดารเมืองสงขลาว่า เมื่อ พ.ศ. 2312 หลังจากที่พระเจ้าตากสินยกกองทัพลงมาปราบเมืองนครศรีธรรมราชได้แล้ว ก็เสด็จไปประทับที่เมืองสงขลา ครั้งนั้นจีนเหยียงหรือตัวแปะได้ทำบัญชีทรัพย์สินบุตรภรรยา ข้าทาสกับยาแดง 50 หีบถวายพระเจ้าตากสิน โดยจีนเหยียงขอรับทำอากรรังนกเกาะสี เกาะห้า โดยถวายเงินปีละ 50 ชั่ง แต่พระเจ้าตากสินทรงคืนทรัพย์สินสิ่งของเหล่านั้นแก่จีนเหยียง ทรงรับไว้แต่ยาแดงแล้วตั้งให้เป็นหลวงอินทรีศรีสมบัตินายอากรรังนกเกาะสี เกาะห้า ต่อมา พ.ศ. 2316 หลวงอินทรีศรีสมบัติได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เป็นหลวงสุวรรณคีรี ผู้ว่าราชการเมืองสงขลา ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาเมืองสงขลาจึงได้รับทำอากรรังนกเกาะสี เกาะห้า ต่อมาเมื่อวันที่ 22 - 24 กรกฎาคม ร.ศ.108 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสเกาะสี เกาะห้า ได้ประทับแรมที่พลับพลาหน้าเกาะเทวดา และได้ทรงจารึกพระปรมาภิไธยย่อ จปร. ร.ศ. 108 ไว้บนหน้าผาของเกาะเทวดาเหนือที่ประทับ ปรากฏ

กอยู่จนถึงปัจจุบัน ดังนั้น เพื่อเป็นการรำลึกถึง พระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ท่าน ที่ได้เสด็จ
 ประพาสหมู่เกาะสี่ เกาะห้า ประชาชนชาวจังหวัดพัทลุง โดยการนำของผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง
 นายประสิทธิ์ พรรณพิสุทธิ์ ได้พร้อมใจกันสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ ประดิษฐานไว้บริเวณหน้า
 เกาะเทวดาด้านทิศเหนือ เกาะสี่ เกาะห้า นอกจากนี้จะมีถ้ำที่สวยงาม นกนางแอ่นกินรังและรังนก
 นางแอ่นจำนวนมากแล้ว ยังเป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางธรรมชาติของพืชพรรณ ที่สามารถ
 เติบโตโคบนหินปูนและสัตว์ป่าอีกหลายชนิด เช่น ลิงป่า งูเหลือม งูจงอาง นกเงือก เป็นต้น รวมทั้ง
 ยังมีนกน้ำอีกหลายชนิด ที่อาศัยอยู่บริเวณที่ราบลุ่มทางด้านทิศตะวันออกของเกาะหน้าเทวดาและ
 เกาะรุซิม ได้แก่ นกอีโก้ นกพริก นกกาบน้ำลึก นกแซงแซวหางปลา นกนางแอ่นบ้าน นกกระสา
 แดง นกกระสาขาว เป็ดแดง นกยางโทนน้อย เป็นต้น

หมู่เกาะสี่ เกาะห้า นับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อมากอีกแหล่งหนึ่งของจังหวัดพัทลุงเนื่องจาก
 หมู่เกาะดังกล่าวเป็นที่อยู่อาศัยของนกนางแอ่นกินรัง แต่ในส่วนของ การดำเนินการจัดการท่องเที่ยว
 นั้นมีอยู่เพียงไม่กี่เกาะเท่านั้นที่เปิดให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้ เกาะที่เปิดให้
 นักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นไปบนเกาะได้ก็มี เกาะกระและเกาะหน้าเทวดา การเดินทางไปท่องเที่ยว
 เดินทางโดยเรือ ผู้วิจัยเลือกการเดินทางไปเกาะหน้าเทวดาโดยการไปลงเรือที่เขาสันเพราะมีระยะทาง
 ใกล้กับหมู่เกาะสี่เกาะห้ามากที่สุด การเดินทางไปยังเกาะหน้าเทวดา และเกาะกระมีทัศนียภาพสวยงาม
 เช่นเดียวกับการเดินทางไปเกาะกระ ระหว่างการเดินทางไปยังเกาะเทวดาสามารถมองเห็นปลาชีวิตที่
 อยู่รวมกันเป็นฝูงใหญ่กระโดดขึ้นเหนือผิวน้ำเพราะตกใจเสียงเรือ นอกจากนี้ยังพบบัวสายที่เริ่มขึ้น
 เป็นหย่อม ๆ คาดว่าอีกไม่นานหากกระแสน้ำจืดเข้ามาแทนน้ำกร่อยก็คงเต็มไปด้วยทุ่งบัวสายเป็น
 แน่น เมื่อถึงด้านหน้าเกาะเทวดาเรือก็จอดเทียบท่าบริเวณหน้าถ้ำ สิ่งแรกที่นักท่องเที่ยวจะได้เห็น ก็
 คือ พระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 5 และอักษร จ.ป.ร. หน้าถ้ำเทวดา ฐานของพระบรมราชานุสาว
 รีย์ทำจากหินกรวดล้าง อันเป็นทรัพยากรในตำบลเกาะหมากได้อย่างมากอีกชนิดหนึ่ง และหาก
 นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้นั่งเรือรอบหมู่เกาะสี่ เกาะห้า ก็จะได้พบกับทัศนียภาพของภูเขาหินปูนที่
 สวยงามอันเนื่องมาจากจากน้ำกัดเซาะจนเกิดเป็นรูปร่างทรงแปลกตา ในอดีต บริเวณหน้าพระบรม
 ราชานุสาวรีย์ เคยมีการจัดแสดงมหรสพ ทั้งมโนห์รา หนังตะลุง เพื่อเป็นการสร้างความบันเทิงแก่ผู้
 อาศัยอยู่บนเกาะรวมทั้งพื้นที่ใกล้เคียงโดยจะจัดกันปีละครั้ง ผู้คนต่างหลั่งไหลกันมายังเกาะแห่งนี้
 มากมายเป็นร้อย ๆ คน ช่วงแรกความตั้งใจของผู้คนที่เข้ามา ก็หวังเพียงความบันเทิงจากการชม
 มหรสพเท่านั้น ระยะเวลาเมื่อจำนวนคนที่เข้ามาเพิ่มขึ้น ก็มีผู้ไม่หวังดีปะปนเข้ามาในกลุ่มคนเหล่านั้น
 ด้วยในที่สุดก็เกิดเหตุการณ์ขโมยรังนกในหมู่เกาะสี่ เกาะห้า จากบริษัทที่ได้รับสัมปทาน จึงต้อง
 ยกเลิกการจัดงานดังกล่าวโดยเด็ดขาด ไม่มีการแสดงหรือจัดงานใด ๆ ที่หน้าถ้ำเกาะเทวดาอีกเลย

แหล่งท่องเที่ยวอื่นที่เป็นถ้ำและเกาะในหมู่เกาะสี่ - เกาะห้าที่ชาวบ้านเสนอแนะเพิ่มเติม
ดังนี้

1. ถ้ำหน้าเทวดา (เกาะหน้าเทวดา)
2. เกาะพรุจันทร์
3. ถ้ำไอรอก (มีคลองกั้นระหว่างเกาะบริเวณท้ายถ้ำ เรียกว่า “คลองท้ายถ้ำ”)
4. ถ้ำน้ำ
5. ถ้ำไทร
6. ถ้ำดำ
7. ถ้ำลูซิม
8. ถ้ำลิ้น
9. ถ้ำมด
10. ถ้ำตุหรู ฯลฯ

จุดเด่นของหมู่เกาะสี่ เกาะห้า

จุดเด่นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในหมู่เกาะสี่ เกาะห้า สามารถจำแนกออกเป็นตำแหน่งต่าง ๆ คือ

1. บริเวณหน้าถ้ำเทวดา ที่พระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และจารึกอักษร จ.ป.ร. อันเป็นประวัติศาสตร์สำคัญของหมู่เกาะสี่ เกาะห้า
2. ถ้ำน้ำที่กัลลังจะมีการเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเยี่ยมชมวงจรชีวิตของนกนางแอ่นกินรังภายในถ้ำ โดยการนั่งเรือล่องไปตามลำน้ำในทะเลสาบ
3. การนั่งเรือชมทัศนียภาพของภูเขาหินปูนและธรรมชาติรอบหมู่เกาะสี่ เกาะห้า
4. เกาะกระ

แนวทางการพัฒนาหมู่เกาะสี่ เกาะห้า

แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวหมู่เกาะสี่ เกาะห้า ปัจจุบันกำลังอยู่ในขั้นของการเตรียมการเพื่อวางแผนการจัดการท่องเที่ยวในอนาคต โดยจะเริ่มดำเนินการตามแผนอย่างจริงจังในช่วงประมาณ ปี 2548 ในขั้นของการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในหมู่เกาะสี่ เกาะห้า จะมีจุดท่องเที่ยวที่สำคัญอยู่หน้าถ้ำเทวดา หรือเกาะหน้าเทวดาที่เปิดให้นักท่องเที่ยวได้หยุดเยี่ยมชมพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับอักษรจารึก จ.ป.ร. ที่จารึกไว้ที่หน้าถ้ำเกาะเทวดา จุดท่องเที่ยวในหมู่เกาะสี่ เกาะห้าที่คาดว่าจะเป็จุดท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้แวะชมวงจรชีวิตของนกนางแอ่นกินรังที่อาศัยอยู่ในถ้ำได้โดยไม่ต้องปีนเขาหรือคลานลอดถ้ำเหมือนถ้ำ

อื่น ๆ และ เพื่อความสะดวกปลอดภัยในการดูแลของเจ้าหน้าที่ที่จะต้องดูแลนักท่องเที่ยวด้วย จุดท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง คือ เกาะกระ (จะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป) นอกจากนี้ยังมีการนั่งเรือชมรอบหมู่เกาะสี่ เกาะห้าและในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอนาคต คาดว่า ประชาชนในพื้นที่จะมีโอกาสมีส่วนร่วมในการดำเนินการการท่องเที่ยวมากขึ้นด้วย

เกาะกระ

ภาพ 15 เกาะกระ

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์, 2552.

เกาะกระเป็นเกาะเล็ก ๆ เกาะหนึ่งที่อยู่ในหมู่เกาะสี่ เกาะห้า ซึ่งอยู่ห่างออกไปทางทิศใต้ของเกาะสี่ เกาะห้า การเดินทางไปเกาะกระสามารถเดินทางโดยเรือได้หลายเส้นทาง สำหรับผู้วิจัยได้เดินทางไปเกาะกระทางเรือโดยการอำนวยความสะดวกของคุณ โหด ซึ่งเล่าให้ฟังเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2552 ว่า

“...นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปเกาะกระสามารถติดต่อกับกลุ่มธุรกิจนำเที่ยวที่ตลาดปากพะยูนหรือติดต่อที่หน่วยพิทักษ์สัตว์ป่าทะเลสาบอ่าวท่ายางรวมถึงติดต่อผ่านชาวบ้านตำบลเกาะหมากก็ได้เช่นกัน อากาศที่ทะเลสาบตลอดทางที่ไปเกาะกระ สามารถรู้สึกได้ถึงความสะดวก และยังมีลมเย็น ๆ พัดเข้ามาตลอดเวลา น้ำในทะเลสาบช่วงนี้จะเป็นน้ำกร่อย จึงเต็มไปด้วยสาหร่ายไฟสาหร่าย หนามและสาหร่ายหางกระรอก น้ำค่อนข้างใสสามารถมองเห็นสาหร่ายใต้น้ำและปลาชนิดต่างได้ เช่น ปลากริม ปลากระดี่ ระหว่างการเดินทางไปเกาะกระ สามารถพบเห็นเครื่องมือประมงขนาดย่อมวางอยู่เป็นระยะ ๆ เช่น ไซ คอกยก เป็นต้น

การเดินทางไปเกาะกระโดยการนั่งเรือไปในทะเลสาบนี้ ทำให้เราได้สัมผัสกับธรรมชาติที่แท้จริงของทะเลสาบ ได้ใกล้ชิดและสัมผัสกับวิถีชีวิตของนกน้ำนานาชนิดที่อาศัยและ

หากินอยู่ในทะเลสาบ โดยเฉพาะนกเป็ดผี ซึ่งเป็นนกน้ำเจ้าถิ่นของทะเลสาบแถบบริเวณตำบลเกาะหมากกว่า ใต้นกเป็ดผีเป็นนกน้ำที่มีความพิเศษกว่านกน้ำชนิดอื่นๆ กล่าวคือ นกเป็ดผีเป็นนกน้ำที่สามารถ ดำน้ำได้และสร้างรังเพื่อวางไข่ในทะเลสาบ การสร้างรังของนกชนิดนี้จะไม่น่าเสียเมื่อโดนน้ำ ซึ่งต่างกับนกน้ำชนิดอื่นๆ ที่ดำน้ำไม่ได้และไม่วางไข่ในทะเลสาบแต่จะไปวางไข่บริเวณป่าพรุ ป่าราโพ ป่ากระจูด ฯลฯ บริเวณใกล้ๆ ทะเลสาบ นกเป็ดผี เป็นนกเป็ดน้ำขนาดกลาง น้ำหนักตัวเต็มวัยแต่ละตัวประมาณไม่เกินหนึ่งกิโลกรัม มีลักษณะคล้ายกับนกเพนกวิน บินไม่ได้ ตัวนกเป็ดผีสีดำขนเป็นมันวาวทั้งตัว ปีกสั้น การออกไข่แต่ละรังจะมีประมาณ 3 – 4 ฟอง มีขนาดเท่ากับไข่ นกกระทา ไข่ของนกเป็ดผีหากเป็นไข่ที่วางใหม่ๆ จะมีสีขาวนวล แต่ถ้ามีการฟักตัวแล้วเปลือกไข่จะเปลี่ยนไปเป็นสีน้ำตาลทรายแดง การหากินของนกเป็ดผีจะใช้ชีวิตอยู่ในทะเลสาบตั้งแต่เป็นไข่ ลูกนก ตัวเต็มวัย ตาย ลูกนกเป็ดผีที่ฟักตัวออกจากไข่และแข็งแรงพอจะเล่นน้ำได้ พ่อนกแม่นก จะพาวัยน้อออกมาหาอาหาร เช่นเดียวกับสัตว์ปีกจำพวกเป็ด ไก่ นอกจากนกเป็ดผีแล้ว ยังมีนกชนิดอื่นๆ อีก เช่น เหยี่ยวแดง นกเป็ดน้ำลาย นกค้ำแค นกนางแอ่นกินรัง นกนางแอ่นบ้าน นกกาน้ำเล็ก นกเป็ดแดง นกกระยางดำ นกกระยางโทนใหญ่ นกพริก...”

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เกาะกระอยู่ในหมู่เกาะสี่ เกาะห้า โดยตั้งอยู่ทางทิศใต้ของ เกาะสี่ เกาะห้า สภาพทั่วไป ลักษณะเป็นเกาะหินปูนหรือภูเขาหินปูนกลางทะเลสาบ ปัจจุบันมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติค่อนข้างน้อย เพราะกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ ในอดีตสภาพทางภูมิศาสตร์ทั่วไปของเกาะกระมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติอยู่มาก เพราะยังไม่มีสิ่งก่อสร้างปะปนอยู่ พืชพันธุ์ส่วนใหญ่ขึ้นปะปนกัน และมักเป็นพืชที่ทนต่อสภาพความแห้งแล้งได้ดี เช่น ต้นโพธิ์ ข่อย คุระ มะพร้าว เสม็ด สะตอ ยอ และเถาว์วัลย์ต่าง ๆ พืชพันธุ์เหล่านี้ต้องใช้รากในการยึดเกาะกับภูเขาหินทำให้มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก แต่ต้นไม้ที่มีขนาดกลางก็พอจะมีให้พบเห็นอยู่บ้างบริเวณพื้นดินด้านล่างที่อยู่หน้าเกาะ ยังมีความร่มรื่นเหมาะแก่การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ นอกจากพันธุ์พืชที่พบบนเกาะกระแล้วยังมีพืชน้ำอีกหลายชนิดที่พบอยู่รอบ ๆ เกาะ เช่น ต้นกก กระจูด สาหร่ายชนิดต่าง ๆ

เกาะกระนอกจากจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของตำบลเกาะหมาก จังหวัดพัทลุง สิ่งสำคัญที่มนุษย์มองข้ามไปอย่างสิ้นเชิง คือ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น เป็นที่อยู่อาศัยของนก (นกเหยี่ยว นกเอี้ยง นกกระยาง ฯลฯ) เป็นที่อยู่อาศัยของค้างคาว เพราะว่ามีโพรงมีโพรงอยู่มากประกอบกับเป็นถ้ำหินปูนจึงทำให้ ภายในโพรงหรือถ้ำเหล่านั้นมีความชื้นและความเย็นอยู่มากเหมาะแก่การเป็นที่อยู่อาศัยของค้างคาว บริเวณริมฝั่งเกาะกระเป็นที่อยู่อาศัยของปลาหลายชนิดเช่นกัน นอกจากสัตว์สามชนิดนี้แล้วยังมีสัตว์ปีกจำพวกแมลงและสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมอีกหลายชนิด โดยเฉพาะงู กิ้งก่า กบ เขียด

เกาะกระมีระยะทางรอบเกาะยาวประมาณ 3 กิโลเมตร ด้านหน้าเกาะมีสะพานคอนกรีตยื่นไปในทะเลสาบ สร้างขึ้นเพื่อเป็นท่าเทียบเรืออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เกาะกระมีบริษัทท่องเที่ยวของต่างชาติได้รับสัมปทานคือบริษัทอยู่ภายใต้การควบคุมของจังหวัดพัทลุง มีช่องการค้าบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักเป็นชาวจีน หรือชาวจีนที่อาศัยในประเทศมาเลเซียรวมถึงชาวไทยเชื้อสายจีน จุดมุ่งหมายในการเดินทางมาท่องเที่ยวคือได้มาสัมผัสการละเล่นศิลปวัฒนธรรมตามความเชื่อ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเกาะกระเป็นเกาะที่มีความสำคัญให้คุณค่าทางจิตใจในความสัมพันธ์ต่อพุทธนิกายเถรวาทและนิกายมหายานแต่จะเน้นที่นิกายมหายานมากกว่า เมื่อนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เดินทางมาศึกษาหาความรู้สนใจเกี่ยวกับเกาะกระเดินทางมาถึงเกาะกระสิ่งแรกที่จะได้พบเห็น คือศาลเจ้าแม่กวนอิมหรือถ้าเจ้าแม่กวนอิมที่มีผู้คนให้ความสนใจ และเดินทางกันเข้ามาเยี่ยมสักการบูชากันมากโดยเฉพาะในกลุ่มของนักท่องเที่ยวชาวจีน บริเวณหน้าถ้ำหรือหน้าเกาะจะมีเจ้าหน้าที่อยู่เพื่อคอยบริการและดูแลความปลอดภัย การเดินทางตามเส้นทางบนเกาะ มีทั้งทางเดินตามธรรมชาติที่เป็นชอกหินและเป็นทางเดินที่ลาดคอนกรีตเพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยว เมื่อเดินผ่านเส้นทางเหล่านี้สามารถรู้สึกได้ถึงความเย็นของหินซึ่งมีส่วนประกอบของหินปูนและซิลิกาที่สะท้อนแสงระยิบระยับ มีกลิ่นมูลค้างคาวโชยมาเป็นระยะ บ่งบอกให้เห็นว่ายังคงความเป็นธรรมชาติอยู่ได้ดีพอสมควร นอกจากนี้ยังมีสะพานคอนกรีตโค้งแบบสถาปัตยกรรมจีน กว้างประมาณ 1.50 เมตร ยาวประมาณ 5 เมตร บนราวสะพานมีรูปปั้นสัตว์ทั้ง 12 ราศี (ชวด ฉลู ขาล เถาะ มะโรง มะเส็ง มะเมีย มะแม วอก ระกา จอ กุน) วางเรียงกันอยู่เหนือรูปปั้นสัตว์แต่ละราศีมีระฆังทองเหลืองแขวนไว้พร้อมตั้งตู้รับเงินทำบุญตามความเชื่อ ความศรัทธาประจำราศีนั้น ๆ

จุดท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งได้แก่ต้นไม้เงินต้นไม้ทอง เป็นต้นโพธิ์สองต้นที่ขึ้นอยู่คู่กัน ลำต้นต้นหนึ่งเป็นสีทองส่วนอีกต้นเป็นสีเทาปนขาวเหมือนต้นโพธิ์ทั่วไปจุดท่องเที่ยวถัดไปได้แก่ รูปปั้นหลวงปู่ทวด ซึ่งเป็นเกจิอาจารย์ที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยให้ความเคารพนับถือและเป็นที่รู้จักกันทั่วไปมีเครื่องสักการบูชาอยู่ครบถ้วนทั้งดอกไม้ รูป เทียน ตะเกียงน้ำมัน จะขาดก็แต่เพียงแผ่นทองคำเปลวไว้บริการเท่านั้น เนื่องจากมีลูกกรงกั้นรูปปั้นไว้ไม่สามารถปิดทองได้สะดวกเมื่อถึงด้านหลังเกาะจะได้พบกับอีกบรรยากาศที่ยังคงความเป็นธรรมชาติไว้ได้มากกว่าบริเวณหน้าเกาะ ทางเดินล้วนแต่เป็นสภาพหินที่ไม่ผ่านการตัดแปลง มีหน้าผาซ้อนข้างสูงชันและอันตราย ต้องใช้ความระมัดระวังในการเดินทางอย่างมาก บริเวณหน้าผาดังกล่าวถือเป็นจุดชมวิวที่เหมาะสมจุดหนึ่ง สามารถมองเห็นทัศนียภาพทางธรรมชาติของทะเลสาบและบ้านเขาชันในตำบลเกาะหมากซึ่งมีความงดงามเป็นอย่างมาก นอกจากจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ เกาะกระยังมีการให้บริการในเรื่องห้องน้ำและสถานที่นั่งพักผ่อน ศาลาที่พักที่กำลังก่อสร้าง เป็นต้น แต่ยังไม่มีย่านน้ำดื่มไว้บริการนักท่องเที่ยวเรื่องอาหารและเครื่องดื่มนี้ จากการสัมภาษณ์ทราบว่า ในช่วงฤดูท่องเที่ยวจะมีผู้นำอาหารและ

เครื่องดื่มนำจำหน่ายบนเกาะ แต่นอกเหนือจากช่วงเวลาดังกล่าวนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยี่ยมชมต้องเตรียมสิ่งเหล่านั้นมาเอง การจัดการท่องเที่ยวของเกาะกระจะเป็นอย่างไรต่อไปในอนาคตเป็นจุดหนึ่งที่น่าจับตามองเป็นอย่างมาก

จุดเด่นของเกาะ

จุดเด่นจุดขายของเกาะกระในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปท่องเที่ยวที่นั่น ปัจจุบันน่าจะอยู่ที่การเดินทางไปเยี่ยมชม เคารพสักการะเจ้าแม่กวนอิมตามพุทธรูปของประชาชนผู้เลื่อมใสศรัทธาในองค์เจ้าแม่กวนอิม นอกจากนั้นก็มียืนโพธิ์เงิน โพธิ์ทอง ส่วนธรรมชาติ แวดล้อมอื่น ๆ ที่อยู่บนเกาะกระนั้นมีเหลืออยู่น้อยแต่ก็ยังคงมีความงดงามของไม้เลื้อยไม้ยืนต้นให้เห็นอยู่บ้าง ซึ่งสามารถนำมาเป็นจุดขายอย่างหนึ่งได้

แนวทางการพัฒนาเกาะกระ

การจัดการท่องเที่ยวของเกาะกระปัจจุบันดำเนินการโดยบริษัทชาวจีนที่ได้รับสัมปทานจากจังหวัดพังงา ซึ่งอยู่นอกเหนือการควบคุมขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก รวมทั้งชาวบ้านในตำบลเกาะหมากซึ่งขัดต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ให้ประชาชนในพื้นที่ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการรวมถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ ผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อเกาะกระ การจัดการท่องเที่ยวของบริษัทชาวจีนในปัจจุบันทำลายสภาพแวดล้อมของเกาะกระให้เสื่อมโทรมลงไปมาก มีการตัดแปลงสภาพธรรมชาติ ตัดแต่ง ต่อเติม จนเกือบไม่เหลือสภาพตามธรรมชาติที่แท้จริง เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นหลายจุด มีขยะทิ้งกระป๋องอลูมิเนียม ขวดพลาสติกเคลื่อนกลาดไปทั่วไป โดยไม่มีการจัดการด้านการรักษาความสะอาด

ดังนั้น การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของเกาะกระ ชาวบ้านหรือองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก น่าจะได้มีส่วนดำเนินการ โดยเฉพาะในเรื่องของการควบคุมดูแลในเรื่องของสภาพแวดล้อม และการสร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่ดำเนินการบนเกาะ

หน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายาง

ภาพ 16 หน่วยพิทักษ์สัตว์ป่าอ่าวท่ายาง

ที่มา : นายกริณรงค์ ชาตรีเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2552

ประวัติความเป็นมา

จากการสัมภาษณ์นายมูสอ ขุนลิ่ง และนายหิมน มัชฌมเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552 ได้เล่าประวัติความเป็นมาให้ฟังโดยสรุปคือหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายาง แต่เดิมนั้นเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มอาสาสมัครที่จัดตั้งขึ้นในพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านช่องพิน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ต่อมาได้มีโอกาสทำงานร่วมกับ NGO เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดูแลสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ดังกล่าว กลุ่ม NGO ได้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือและร่วมมือกับกลุ่มอาสาสมัครในการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนขึ้นร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ช่องพิน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ หลังการทำงานร่วมกับ NGO แล้ว กลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ป่ากลุ่มนี้ก็ได้ร่วมประชุมกับหัวหน้าเขตสัตว์ป่าทะเลสาบแล้วก็ได้เปลี่ยนกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ป่ามาเป็นหน่วยพิทักษ์ป่า ในการจัดตั้งหน่วยพิทักษ์ป่าขึ้นมาได้นั้นหัวหน้าหน่วยพิทักษ์ป่าได้กล่าวว่าจะต้องมีเงื่อนไขในการจัดตั้งเป็นหน่วยพิทักษ์ป่าอยู่ 2 ประการ ประการแรก จะต้องเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างจากหน่วยพิทักษ์ป่าอื่นประมาณ 10 กิโลเมตร ประการที่สองจะต้องมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมแก่การจัดตั้งเป็นหน่วยพิทักษ์ป่า กรณีของหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายาง (บ้านช่องพิน) มีเหตุผลในการจัดตั้งที่สำคัญ คือ มีเขตพื้นที่ติดกับบริเวณอ่าวท่ายางและมีทำเลที่ตั้งเหมาะสมแก่การท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเดินทางไปเกาะรังนก

ต่อมา ในปี พ.ศ. 2538 หน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายางได้รับบริจาคที่ดินจากนายอะหมัน มัชฌม ให้ก่อสร้างและจัดตั้งที่ทำการหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายางในพื้นที่หน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายางมีศาลา ริมน้ำ (ศาลามีลักษณะแบบเดียวกับที่ทำเทียบเรืออำเภอปากพะยูน) ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อน

หย่อนใจ เป็นจุดชมวิวดูนกของหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่าขาว มีความสำคัญกับการจัดการของตำบลเกาะหมาก ในอนาคตเป็นอย่างมากเพราะเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่จะนำมาจัดทำแผนงานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลเกาะหมาก

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวยืนยันว่า

“... จุดนี้เป็นจุดท่องเที่ยวที่มีทัศนียภาพสวยงามมากอีกที่หนึ่งของตำบลเกาะหมาก ที่ศาลานี้นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นอ่าวท่าทางเกือบทั้งหมดคิดเป็นพื้นที่หลายตารางกิโลเมตรและยังมองเห็นพื้นที่หมู่ที่ 7 บ้านเขาชันที่บริเวณแหลมเฉียงพร้าวที่เต็มไปด้วยต้นมะพร้าวเรียงตัวกันเป็นแนวยาวตามชายฝั่ง หากยืนที่หน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่าขาวยังสามารถมองเห็นหมู่เกาะรังนกโดยเฉพาะ เกาะสี่ เกาะห้าได้อย่างชัดเจนรวมถึงเกาะกระด้าง นอกจากนี้ทัศนียภาพที่สวยงามของหมู่เกาะต่างๆ แล้ว นักท่องเที่ยวยังมีโอกาสได้ดูนก สังเกตพฤติกรรม ลีลาอันสวยงามของนก การดำเนินชีวิตของนก เช่น การดำน้ำของนกเป็ดผี การบินโฉบเฉี่ยวตัวของนกนางแอ่นบ้าน เป็นต้น”

บริเวณอ่าวท่าทาง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก ช่วงเกาะหมากต่อกับเกาะสี่ อยู่ห่างจากสะพานปากพะยูนไปทางทิศเหนือประมาณ 7 กิโลเมตรปากอ่าวกว้างประมาณ 750 เมตร ภายในอ่าวกว้างประมาณ 1,700 เมตร และเป็นอ่าวที่ลึกเข้ามาประมาณ 1,500 เมตร ในอ่าวท่าทางจะมีพีชีน้ำพวก ลำพู เสม็ด จาด บัวสาย สาหร่ายและนกน้ำหลายชนิดโดยเฉพาะนกเป็ดน้ำมีจำนวนมากที่สุด หน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่าทางยังมีที่พักไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยวด้วย

ภาพ 17 สถานที่ล่องแพอ่าวท่าทาง
ที่มา : นายกริณรงค์ ชาตรีเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2552

บ้านอ่าวท่าทาง มีซากพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ 1องค์หน้าตักกว้างประมาณ 2 เมตร องค์พระถูกทำลายเหลือแต่พระเศียร บริเวณริมอ่าวได้พบเศษเครื่องปั้นดินเผาสมัยราชวงศ์แขง

กระจายอยู่เป็นจำนวนมากและยังได้ขุดพบไหสังคโลก 4 หู จำนวน 3 ใบ เต่าปูนขาวสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งเรียงรายจากบ้านอ่าวท่ายาง บ้านเขาชันถึงบ้านเก่า เท่าที่สำรวจแล้วจำนวน 30 เตา ซึ่งบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งผลิตปูนขาวเพื่อส่งไปขายยังเมืองสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารของโครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งหลายชิ้นทำให้ทราบว่าหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายาง อยู่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ ตั้งขึ้นตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2519 ในพ.ศ. 2542 ถึงปัจจุบันนี้หน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายาง มีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ที่สำนักงานประมาณ 8 คน ซึ่งถือว่าไม่เพียงพอแก่การรับผิดชอบงาน มีบ้านพัก 2 หลัง สถานที่ทำงาน 1 หลัง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายางบริเวณแหลมหลา เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำมีความหลากหลายทางชีวภาพสูงประกอบด้วยพืชพันธุ์ป่าพรุ ป่าชายเลน ป่าบก พืชน้ำ สัตว์น้ำ รวมทั้งสัตว์ป่าชนิดอื่นๆ อีกเป็น จำนวนมากโดยเฉพาะนกน้ำมีเป็นจำนวนมากทั้งชนิดและจำนวน จากความหลากหลายดังกล่าวทำให้เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบไม่เพียงแต่จะมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ ทำให้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมาก ทรัพยากรที่สำคัญ ๆ เหมาะแก่การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายางตำบลเกาะหมาก สามารถจำแนกได้ คือ

1. พันธุ์ไม้บริเวณป่าพรุ ได้แก่ ไม้เสม็ดขาว ไม้เสม็ดแดง ไม้โกงกาง ไม้ลำพู
2. พันธุ์ไม้ / พืชบริเวณป่าทุ่งหญ้า ได้แก่ กก ราโพ กระจุค
3. พืชพันธุ์บริเวณที่เป็นพื้นน้ำ ได้แก่ บัวสาย บัวเผื่อน บัวนา ผักตบชวา จอกหูหนู สาหร่ายเข้เหนียว สาหร่ายไฟ สาหร่ายหนาม สาหร่ายหางกระรอก สาหร่ายหางม้า
4. จำพวกสัตว์ชนิดต่างๆ ได้แก่ กระรอก นาคเลื้อยสั้น เสือปลา เต่า งูเหลือม กิ้งก่า กบ เขียด ปลาปักเป้า ปลาไม้จิ้มฟันจระเข้ และปลาน้ำจืดต่างๆ ไป
5. จำพวกนกชนิดต่างๆ ได้แก่ นกยางโทนใหญ่ นกกระสาแดง นกเป็ดแดง นกเป็ดคับแค นกเป็ดผี นกอัญชันคิ้วขาว นกพริก นกกาน้ำใหญ่ นกกาน้ำเล็ก นกควัก นกนางแอ่นบ้าน เขี้ยวแดง

ภาพ 18 นกน้ำในป่าพรุ

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

พันธุ์พืชบริเวณป่าพรุ ชายเลน ที่หน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่าทางที่เห็นได้เด่นชัดและเป็นจุดสนใจแก่ผู้ที่เดินทางมาเที่ยวเป็นอย่างมากนั้นคือต้นลำพู ต้นลำพูจะมีลักษณะพิเศษตรงที่มีรากโผล่งอกขึ้นมาจากใต้ดินน้ำมันนับเป็นร้อยๆ รากคล้ายต้นไม้ที่จะงอกใหม่แต่จริงแล้วเป็นราก หายใจของต้นลำพู ต้นลำพูจะมีราก 2 ราก คือ รากที่ใช้หาอาหารซึ่งจะหยั่งลึกลงไปใต้ดินส่วนรากอีกรากคือรากหายใจที่จะเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำหลายชนิดและเป็นที่พักพิงของสัตว์บางชนิดอีกด้วย ใบลำพูมีลักษณะคล้ายกับใบของต้นไทร ลำต้นสีน้ำตาล ผิวเรียบ แตกแยกออกไปเป็นกิ่งก้านสาขามากมายไม่ได้ขึ้นไปเป็นต้นตรงเหมือนเสม็ด

พันธุ์พืชบริเวณพรุทุ่งหญ้าที่หน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่าทางที่เห็นเด่นๆ ได้แก่ ต้นราโพ ลาโพ เป็นพืชล้มลุก มีลักษณะทั่วไปคล้ายต้นหญ้าหรือต้นอ้อย ลำต้นเป็นปล้อง ใบเรียวยาว ดอกของต้นราโพคล้ายดอกข้าวผี ราโพเป็นพืชที่ชอบขึ้นอยู่ริมน้ำบริเวณพรุ ไม่ค่อยมีประโยชน์ต่อมนุษย์มากนักในการนำไปใช้ในกิจกรรมการดำรงชีวิต แต่ต้นราโพที่ขึ้นรวมกันอยู่เป็นดงนี้จะเป็ประโยชน์ในการดำรงชีวิตของสัตว์ทะเลสาบเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะพวกนกน้ำทั้งหลายที่อาศัยดงราโพเป็นที่ทำรังวางไข่และหลบภัยจากศัตรู รวมถึงใช้เป็นแหล่งอาหารพวกหนอนแมลงอีกด้วย

ส่วนพันธุ์พืชบริเวณพื้นที่น้ำที่หน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่าทางที่สังเกตเห็นได้ชัดในช่วงนี้ เห็นจะเป็นสาหร่ายข้าวเหนียวซึ่งเป็นวัชพืชที่อยู่ใต้น้ำหรือตามตมที่น้ำขังแฉะหรือทะเลสาบ ลำต้นของสาหร่ายข้าวเหนียวมักแทงไหลยาวและแตกต้นใหม่ตลอด สาหร่ายข้าวเหนียวจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มขนาดใหญ่อยู่ใต้ผิวน้ำ ลำต้นของสาหร่ายข้าวเหนียวจะมีลักษณะคล้ายกับหญ้าสีทอง มีดอกเป็นจำนวนมาก ดอกของสาหร่ายข้าวเหนียวมีสีเหลืองสด ออกดอกรวมกันเป็นช่อตั้งขึ้นเหนือ ผิวน้ำ แต่ละช่อมีประมาณ 5 – 10 ดอก มีละอองเกสรเล็ก ๆ เต็มดอก

ภาพ 19 บัวใต้น้ำที่อ่าวท่ายาง

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

จำพวกสัตว์ชนิดต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายางหากจะนับจำนวนสายพันธุ์แล้วมีหลายชนิดเป็นที่รู้จักและพบเห็นกันทั่วไป สัตว์น้ำชนิดหนึ่งซึ่งเป็นสัตว์น้ำหาดูได้ยาก คือ ปลาไม้จิ้มฟันจระเข้ มีลักษณะพิเศษตรงที่นำไปใช้เป็นส่วนประกอบในเครื่องยาจีน ไม่ได้นำมารับประทานเหมือนปลาชนิดอื่นๆ ราคาซื้อขายถ้าเป็นปลาไม้จิ้มฟันจระเข้สด ราคาประมาณ กิโลกรัมละ 80 – 90 บาท – แต่ถ้าเป็นแบบตากแห้งแล้วราคาประมาณกิโลกรัมละ 350 บาท นับว่าเป็นทรัพยากรทะเลสาบที่สร้างรายได้ให้กับชาวประมงได้ดีทีเดียว ปลาไม้จิ้มฟันจระเข้มีรูปร่างคล้ายจระเข้แต่มีขนาดเล็กกว่า ส่วนหัวคล้ายม้าน้ำ ขนาดตัวยาวประมาณ 15 – 20 เซนติเมตรแล้วแต่อายุ

สัตว์จำพวกนกในหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายาง มีอยู่หลายชนิดโดยเฉพาะนกน้ำ แต่มีนก ชนิดหนึ่งที่พบทั่วไปในตำบลเกาะหมาก นั่นก็คือ นกนางแอ่นบ้าน เป็นนกที่สร้างรังบนบรยากาศให้กับอ่าวท่ายางเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะลิลาทำทางการบินโฉบน้ำ ร่อนไปร่อนมากลางอากาศ นกนางแอ่นบ้านที่พบเห็นเป็นนกที่มีสีดำ ตัวเล็กขนาดกำปั้น กินปลาตัวเล็กและแมลงเป็นอาหาร

จุดเด่นของหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายาง

จุดเด่นจุดขายของหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายาง หากมีการจัดการดำเนินการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในอนาคต สิ่งแรกที่น่าจะอยู่ที่การจัดสร้างที่พักแก่นักท่องเที่ยว เพราะจะจัดให้เป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางมาท่องเที่ยวยังเกาะหมาก ลำดับต่อมาน่าจะอยู่ที่การเดินทางล่องเรือจากหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายางไปยังถ้ำรังนกเพื่อเดินทางเยี่ยมชมวงจรชีวิตนกนางแอ่นกันรังในถ้ำรวมถึงการล่องเรือชมบัวใต้น้ำด้วย นอกจากจุดเด่นดังกล่าวที่จะเป็นตัวช่วยผลักดัน ส่งเสริมการท่องเที่ยวของหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายางแล้ว ยังมีจุดชมวิวที่สามารถมองเห็นทัศนียภาพอ่าวท่ายางและการเรียงตัวของหมู่เกาะสี่ เกาะห้า ได้อย่างชัดเจนอีกด้วย

แนวทางการพัฒนาอ่าวท่ายาง

หน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายางต้องการความพร้อมในเรื่องของที่พักร้านอาหาร และที่พักที่จะมีไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นไม่เพียงพอ ปัจจุบันสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงคราวละ 40 คน หากเดินทางมากเป็นหมู่คณะ ที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวก็ให้พักอยู่กับบ้านพักของเจ้าหน้าที่และห้องประชุม ในอนาคตการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเกี่ยวกับที่พักทางหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายางกำลังคิดจัดทำโครงการจัดสร้างที่พักเพิ่มเติม โดยจะสร้างเป็นที่พักร้านอาหารหรือประชุม ที่พักขนาดครอบครัว คาดว่าจะเป็นแบบอาคารชั้นเดียว มีห้องน้ำ ห้องพัก พร้อมระเบียงพักผ่อนด้านหน้า ในส่วนของเรื่องอาหารการกินสำหรับนักท่องเที่ยว ปัจจุบันนี้ทางหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายางจะต้องอาศัยคนในชุมชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ขอความช่วยเหลือจากชาวบ้านเหล่านั้นให้มาช่วยดำเนินการ จัดหาอาหาร และเครื่องดื่มบริการแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้จะต้องมีสินค้าและบริการทางด้านท่องเที่ยวไว้บริการนักท่องเที่ยวได้จัดซื้อกันตามต้องการ สำหรับจุดขายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญอยู่ที่การล่องเรือนั่งชมทะเลสาบและการเยี่ยมชมหมู่เกาะรังนกที่จะเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมวงจรชีวิตนกนางแอ่นกันรัง ถ้าที่คาดว่าจะจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของหมู่เกาะสี่ เกาะห้าในอนาคต มีอยู่ 3 ถ้ำ คือ ถ้ำดำ ถ้ำใหญ่ และถ้ำหน้าเทวดา นอกจากหมู่เกาะรังนกแล้ว ทำเลท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งก็คือ “บัวได้น้ำ” จะมีการจัดให้นั่งเรือล่องทะเลสาบชมบัวและสาหร่ายใต้ทะเลสาบ เป็นช่วงที่น้ำในทะเลสาบเป็นน้ำจืดและน้ำกร่อย

การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายาง จะมีการดำเนินการโดยให้ชาวบ้านเจ้าของพื้นที่หรือคนในชุมชนได้เข้าร่วมในธุรกิจ กิจกรรม การจัดการการท่องเที่ยวด้วย โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านถือหุ้น เพื่อว่าชาวบ้านจะได้รู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว จะได้ช่วยกันเป็นหูเป็นตาดูแลรักษาเขตพื้นที่ทะเลสาบของหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าว ท่ายางให้คงอยู่ต่อไป

ในการดำเนินการตามที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนสำคัญมีอยู่ 3 ส่วน คือ ที่พัก อาหาร และที่เที่ยวนักอนุรักษ์ก็จะจัดให้ชาวบ้านหรือผู้มีหุ้นส่วนในการจัดการได้เข้ามาจัดการดำเนินการด้วยตนเอง จะได้เกิดเป็นธุรกิจชุมชนหมุนเวียนสร้างรายได้ในชุมชน มีการศึกษาข้อมูล สืบหาข้อมูล ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนงาน การปฏิบัติงาน และการร่วมรับผิดชอบในผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานของชุมชนเอง หากการดำเนินการจัดการดังกล่าวประสบผลสำเร็จ ก็จะทำให้ชุมชนมีรายได้ ชาวบ้านมีรายได้ มีงานทำ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีอาชีพใหม่ๆ เกิดขึ้น เช่น ร้านค้าของที่ระลึก มัคคุเทศก์ เป็นต้น

แหลมหลา

แหลมหลาดั้งอยู่ในเขตพื้นที่เหนือสุดของหมู่ที่ 2 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ห่างจากที่ว่าการอำเภอปากพะยูน ข้ามสะพานเกาะหมาก-ปากพะยูน เมื่อลงสะพานแล้วเลี้ยวซ้ายไปตามเส้นทาง ท่าดิน-แหลมหลา เวียนฝั่งทะเลตะวันตก ประมาณ 8 กิโลเมตร

ภาพ 20 แหลมหลา

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

สภาพพื้นที่และอาณาเขตติดต่อ พบว่าเป็นพื้นที่ลาดเอียงริมเขาติดทะเล มีลักษณะเป็นแหลมยื่นเข้าไปในอ่าวท่ายาง อยู่ตรงกันข้ามกับแหลมเฉียงพริ้ว โดยทิศเหนือจดอ่าวท่ายาง ทิศใต้จดภูเขา ทิศตะวันออกจดอ่าวท่ายางและป่าพรุบางห้วย ทิศตะวันตกจดทะเลสาบสงขลา

ประวัติความเป็นมา

นายมุสอ ขุนล่า เล่าให้ฟังว่า

“...แหลมหลาเมื่อครั้งเก่าก่อนหน้านี้เป็นวัด ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของปากอ่าวท่ายาง ซึ่งเป็นวัดหน้าเมืองของเมืองสะอูเลาทางด้านซ้าย เช่นเดียวกับวัดที่ปลายแหลมเฉียงพริ้วซึ่งตั้งอยู่ด้านขวาของอ่าวท่ายาง แต่ด้วยสภาพทางน้ำอ่าวท่ายางเกิดการตื้นเขินจึงทำให้วัดที่ปลายแหลมหลา ล่มสลายไปก่อน หลังจากนั้นวัดที่ปลายแหลมหลาก็เป็นสุสานสำหรับเผาศพของผู้คนในชุมชนนี้ เมื่อครั้งที่ภาครัฐสร้างหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายาง อาคารบ้านพักหลังตะวันตกยังปลูกคร่อมเชิงตะกอนเผาศพ สาเหตุที่เรียกว่าแหลมหลา เพราะเมื่อก่อนที่ปลายแหลมมีศาลาสำหรับพักศพก่อนที่จะนำไปประกอบกิจทางศาสนา...”

จุดเด่นของแหลมหลา

แหลมหลาได้รับความสนใจจากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรบริหารส่วนตำบลเกาะหมากก็ได้สร้างท่าเรือเพื่อเปิดบริการท่องเที่ยว ประชาชนหมู่ที่ 2, 5, 7, 8 ได้ร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาแหลมหลา

นอกเหนือจากการพยายามสร้างท่าเรือเพื่อเปิดบริการท่องเที่ยวและการรวมกลุ่มกันจัดทำกิจกรรมแล้วควรมีการศึกษาผลกระทบต่อระบบนิเวศและควรดูแลไม่ให้เกิดการก่อสร้างดังกล่าวมีการทำลายระบบนิเวศมากเกินไป

เขาพระที่บ้านเกาะโคบ

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่มณี ถิ่นหนู และนายชิต ชัยชนะ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552 ได้เล่าเรื่องราวของเขาพระให้ฟังมากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเป็นประเด็นดังนี้

ภาพ 21 ทิวทัศน์มองจากเขาพระด้านทิศตะวันตก
ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

ประวัติความเป็นมา

นายชิต ชัยชนะ เล่าว่า

“ประวัติความเป็นมาของเขาพระยังไม่ปรากฏแน่ชัดเพราะต้องอาศัยการพิสูจน์หลักฐานทางโบราณคดี แต่จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นน่าจะมีการเกี่ยวข้องกับการเกิดขึ้นของตำบล เกาะหมากไม่มากนักน้อย...

....เขาพระเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญทางวัฒนธรรมและธรรมชาติอีกแห่งของเกาะหมาก การเดินทางเขาพระตลอดเส้นทางเวดลุ่มไปด้วยธรรมชาติที่สวยงาม เมื่อขึ้นไปถึงเขาพระจะมี

ป้ายบอกชื่อสถานที่ว่าสำนักวิปัสสนาเขาพระเจริญธรรม บ้านเกาะโคบ หมู่ 4 ตำบลเกาะหมาก หากเดินทางไปอีกทางด้านซ้ายก็จะเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าพ่อธงไชย (เทพเจ้าผู้รักษาดูแลเขาพระ) ภายในศาลจะมีรูปปั้นแทนองค์ของเจ้าพ่อฯ ทำทางกั้นจะถือศาสตราวุธประจำองค์ คอบปก ปักษ์รักษาเขาพระ บริเวณใกล้กันจะมีสระน้ำเล็กๆ และรูปปั้นพระแม่ธรณีบีบมวยผมวางอยู่ใกล้สระ นอกจากนี้บริเวณดังกล่าวยังเป็นที่ตั้งของหอพระ ภายในจะมีพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นเมื่อปี 2495 เดิมหอพระดังกล่าวจะมีเหรียญตาทองอินทร์ ซึ่งเป็นรูปอดีตของพระภิกษุสงฆ์ที่ชาวเกาะหมากให้ความเคารพนับถือกันมาก”

เขาพระตั้งอยู่ที่บ้านเกาะโคบ หมู่ที่ 4 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงมีอาณาเขต ทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันออกติดกับทะเลสาบสงขลา ทิศตะวันตกมีอาณาเขตติดกับบ้านแหลมกรวด

ผู้ใหญ่มณี ถิ่นหนู ให้ข้อมูลว่า

“เกาะโคบ ตั้งอยู่ตอนเหนือสุดของตำบลเกาะหมาก จากเชิงสะพานปากพะยูนประมาณ 15 กิโลเมตร เกาะโคบมีความลึกเป็นแกนกลางของเกาะวางตัวในแนวเหนือใต้ ด้านทิศตะวันตกของเกาะมีพื้นที่ราบลุ่มขนาดกว้างประมาณ 600-700 เมตร ยาวประมาณ 2 กิโลเมตร เชื่อมต่อกับแหลมกรวดซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของเกาะเสีย เป็นบริเวณที่มีนกกน้ำหลายชนิดมาอาศัยหากิน ได้แก่ นกอีโก้ง นกตีนเทียน นกกระสาแดง นกยางกรองพันธุ์จีน นกยางควาย นกอีล้ำ นกยางโทนน้อย นกยางโทนใหญ่ นกเป็ดแดง นกแอ่นทุ่งใหญ่ นกชายเลนต่างๆ เป็นต้น เกาะโคบ เป็นบริเวณหนึ่งที่มีนกกน้ำอาศัยอยู่จำนวนมาก ดังนั้นจึงมีเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ จัดตั้งหน่วยพิทักษ์ป่าชั่วคราว เกาะโคบ ทางตอนใต้ของคลองใหม่ เป้าหมายหลักในการจัดตั้งก็เพื่อทำหน้าที่ดูแลปกป้องรักษานกน้ำและแหล่งที่อยู่อาศัยของนกน้ำ”

เกาะโคบเป็นเกาะเล็กๆ ที่มีสภาพธรรมชาติทั้งที่เป็นป่าเขา ที่ราบลุ่ม หาดโคลน รวมทั้งเป็นแหล่งที่มีนกกน้ำเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เกาะโคบจึงจัดได้ว่าเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวอีกแหล่งหนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่รักการท่องเที่ยวชมธรรมชาติ เพราะนอกจากจะได้ศึกษาหาความรู้แล้วนักท่องเที่ยวยังจะได้สัมผัสกับธรรมชาติอีกด้วย การเดินทางไปยังเกาะโคบสามารถเดินทางได้ทั้งทางเรือและทางรถยนต์ ซึ่งการเดินทางทางเรือจะมีความสะดวกและง่ายกว่าการเดินทางด้วยวิธีอื่น โดยสามารถลงเรือได้ที่ทำการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบจุดใดก็ได้ที่มีการบริการสำหรับนักท่องเที่ยว ถ้าเดินทางด้วยรถยนต์สามารถเดินทางจากสะพานปากพะยูน ไปตามถนนสายบ้านท่าดิน-เกาะโคบได้ เกาะโคบเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของตำบลเกาะหมาก กล่าวคือมีวัดเกาะโคบซึ่งเป็นวัดที่เคยขุดพบพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด 1 องค์ เป็นพระโพธิสัตว์ศิลปะสมัยศรีวิชัย ปัจจุบันได้สูญหายไปแล้ว เกาะโคบมีเขาพระ เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

ที่สำคัญทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ การเดินทางไปเขาพระ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของตำบล เกาะหมากนั้น ตลอดเส้นทางการเดินทางก็จะพบกับทัศนียภาพที่สวยงามของสองฝั่งถนนในการ เดินทาง การเดินทางไปเขาพระจะต้องผ่านสะพาน 2 สะพาน คือ สะพานข้ามคลองกรูดและ สะพานข้ามคลองใหม่ สภาพทั่วไปบริเวณคลองใหม่จะเป็นพื้นที่ป่าสาकु สาकुเป็นพืชที่ขึ้นใน บริเวณป่าพรุ เมื่อข้ามผ่านสะพานคลองกรูดก็จะเป็นพื้นที่ทุ่งหญ้าโล่งกว้าง เมื่อถึงช่วงหน้าฝนก็จะ สังเกตเห็นได้ว่าจะมีน้ำขังอยู่เป็นแอ่ง พื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ราบลุ่ม มีต้นกระจุคหนูขึ้นปกคลุมอยู่ทั่ว พื้นที่ นอกจากกระจุคหนูแล้วยังมีแห้วขึ้นอยู่ด้วย จากการสอบถามชาวบ้านผู้เฒ่าผู้แก่ของเกาะโคบ ท่านได้เล่าให้ฟังว่า พื้นที่ป่าพรุดังกล่าว ในอดีตมีแห้วอยู่มากซึ่งชาวบ้านแถบนั้นจะขุดแห้วกันเป็น อาชีพเพื่อนำไปขาย แห้วดังกล่าวชาวบ้านเรียกว่า แห้วหนู แห้วหนูมีลักษณะเล็กคล้ายกระเทียม โทร รสชาติ หวานมัน ยิ่งขุดขึ้นมาแล้วตากแดดทิ้งไว้สักครู่ แล้วล้างให้สะอาดนำมารับประทาน ได้ทันที รสชาติจะอร่อยมาก เพราะตอนที่นำแห้วไปตากแดดน้ำระเหยออกไปจะเป็นการช่วยเพิ่ม ความหวานของแห้วขึ้นอีก นอกจากพื้นที่โล่งดังกล่าวจะมีแห้วอยู่มากเป็นพื้นที่พรุหญ้าแล้ว ใน สมัยอดีตพื้นที่พรุไม่ได้เป็นพื้นที่พรุเหมือนที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบันแต่พื้นที่พรุดังกล่าวกลับเป็น แหล่งที่อยู่อาศัยของตระเข้จำนวนมากมีตั้งแต่ขนาดลูกกระเข้ตัวเล็กๆ ไปจนถึงกระเข้ตัวใหญ่ยักษ์ เลยทีเดียว การที่พื้นที่ดังกล่าวมีกระเข้อยู่มากนี้เองทำให้มีการล่ากระเข้ไปขาย ราคาขายใน สมัยก่อนคิดเป็นตารางนิ้วละประมาณ 150-200 บาท ส่วนเนื้อของกระเข้ก็ทิ้ง การล่ากระเข้ใน อดีตจะมีนักล่ากระเข้ที่มาจากหลายที่ทั้งที่เป็นนักล่ากระเข้เจ้าของถิ่นและนักล่ากระเข้ที่มาจากต่าง ถิ่น โดยเฉพาะนักล่ากระเข้ที่มาจากเมืองนครศรีธรรมราชจะเป็นกลุ่มนักล่ากระเข้ที่มีชื่อมากเป็นที่ รู้จักกันทั่วไปของคนถิ่นนี้ ปัจจุบันกระเข้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวได้สาบสูญไปหมดแล้วในการ ล่ากระเข้มีความเชื่อเกี่ยวกับการล่ากระเข้ว่า ในการออกล่าสัตว์ในทะเลสาบแต่ละครั้งก่อนจะทำการ ล่ากระเข้มักจะกล่าวคำว่า ถ้าทวดหลับไปอย่าให้เห็น ทวดในความหมายของนักล่ากระเข้ คือ เทพผู้ คุ้มครองดูแลสัตว์ทั้งหลายในทะเลสาบ

เส้นทางก่อนขึ้นเขาพระสามารถมองเห็นทะเลสาบสงขลาได้ทั้งบริเวณ รวมทั้งพื้นที่ เกาะ โคบ นอกจากนั้นตลอดริมฝั่งทะเลสาบจะเห็นแนวพืชพันธุ์ไม้อยู่หลายชนิด เช่น ต้นลำพู ลำเป็น พืชที่สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย เพราะมีลักษณะเด่นของรากที่เด่นกว่าต้นไม้ชนิดอื่นประกอบกับมี อยู่มากในพื้นที่ริมฝั่งทะเลสาบ รากของต้นลำพูจะมีรากอยู่เหนือน้ำเอาไว้หายใจที่โผล่พื้นขึ้นมาจาก ใต้ดิน พื้นที่พรุทุ่งหญ้านอกจากจะมีเรื่องเล่าที่ยาวนานมานับสิบปี ร้อยปีแล้ว ปัจจุบันพื้นที่พรุทุ่ง หญ้าดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยของนกน้ำประจำถิ่นและนกอพยพจำนวนมากหลายชนิด เช่น นกกระยางโทนใหญ่ นกเป็ดน้ำ นกอีโก้ง นกนางแอ่นบ้าน นกนานาชนิดต่างมาอยู่รวมกัน เป็นฝูงอยู่หนาแน่นนับพันตัว การเดินทางไปเขาพระเมื่อถึงทางขึ้นเขาพระจะมีบ้านผู้ช่วย

ผู้ใหญ่บ้านตั้งอยู่บริเวณก่อนถึงทางขึ้นเขาพระ นักท่องเที่ยวอาจสอบถามข้อมูลการท่องเที่ยวเขาพระจากผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านได้บ้างก่อนจะได้เดินทางขึ้นไปบนเขาพระ

ภาพ 22 นกน้ำที่เกาะโคบ

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

การเดินทางขึ้นไปบนเขาพระ ทางขึ้นเขาพระเป็นทางลาดชันทำด้วยคอนกรีตกว้างประมาณ 5 เมตร ริมขวาคสุดของทางขึ้นเขาพระจะสร้างเป็นทางบันได้ขึ้นไปตลอดทางขึ้น เป็นบันได้เล็กๆ ขึ้นไปบนเขาพระขนานไปกับลูกกรงบันได ทางเดินขึ้นไปบนเขาพระจะมีระยะทางยาวประมาณ 1 กิโลเมตรก็จะถึงบนเขาพระ สำนักสมถวิปัสณาเขาพระเจริญธรรม นักท่องเที่ยวที่เดินทางขึ้นไปบนเขาพระจะรู้สึกได้ถึงความร้อน ความสดชื่น ความร่มเย็น ของแมกไม้ที่แผ่กิ่งก้านสาขาปกคลุมทั้งสองข้างทางปิดบังแสงแดดให้คลายร้อน คลายเหนื่อยจากการเดินทาง และจะสังเกตเห็นได้ถึงลักษณะป่าบนเขาพระได้เป็นสองลักษณะคือ ลักษณะของป่าที่รกทึบและป่าที่โปร่งแจ้ง ต้นไม้ส่วนใหญ่ที่พบบนเขาพระจะมีขนาดเล็กและขนาดกลาง ความสูงของต้นไม้แต่ละต้นจะมีความสูงประมาณไม่เกิน 15 เมตร (จากการสังเกตด้วยตา) พันธุ์พืชยืนต้นที่พบบนเขาพระตัวอย่าง เช่น

1. ต้นเสม็ดชุน	9. ต้นโพธิ์
2. ต้นเสม็ดแดง	10. ต้นสน
3. ต้นกฐินณรงค์	11. ต้นหูกวาง
4. ต้นนอล	12. ต้นโทะ
5. ต้นจี้กวาง	13. ต้นมะขาม
6. ต้นยอเล็ก	14. ต้นพญาไร้ใบ
7. ต้นมะม่วงหิมพานต์	15. ต้นจี้เหล็ก
8. ต้นขนุนจำปา	16. ต้นกระท้อนบ้าน

ภาพ 23 ต้นเสม็ดชุนและเสม็ดแดงพืชที่พบมากบนเขาพระ
ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

พันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับที่พบบนเขาพระ ตัวอย่างเช่น

1. ต้นเข็มป่า
2. ต้นโกศล
3. ต้นเทียนทอง
4. ต้นพญาไร้ใบ
5. ต้นเฟื่องฟ้า
6. ต้นโป๊ยเซียน
7. ต้นแพงพวย (สีม่วง)

ภาพ 24 สิ่งปลูกสร้างบนเขาพระ

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

เมื่อขึ้นไปถึงเขาพระก็จะมีป้ายบอกชื่อสถานที่ว่าเป็นสำนักสมถวิปัสณาเขาพระเจริญธรรม บ้านเกาะโฉบ หมู่ที่ 4 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เดินทางต่อไปอีกทางซ้ายมือก็จะพบกับศาลเจ้าพ่อธงไชย เทพเจ้าผู้รักษาดูแลเขาพระ ศาลเจ้าพ่อธงไชยเป็นศาลที่ทำขึ้น มีขนาดใหญ่ไม่มากนัก ตัวฐานจะมีความกว้างประมาณ 2 เมตร มีความสูงประมาณ 2 เมตร ภายในศาล

จะมีรูปปั้นแทนองค์ของเจ้าพ่อธงไชยนั่งอยู่ในศาลา ทำทางารนั้นจะถือศาสตราวุธ ประจำองค์ คอยปกป้องรักษาเขาพระ เดินทางขึ้นไปอีกประมาณ 50 เมตร ก็จะมีสวนหย่อมที่จัดขึ้นมีสระ น้ำเล็กๆ และรูปปั้นพระแม่ธรณีบีบมวยผมวางอยู่ใกล้สระที่สร้างขึ้น รูปปั้นพระแม่ธรณีบีบมวยผม เป็นศิลปะแบบจินตนาการ และบริเวณใกล้ๆ นั้นยังมีหอพระที่มีขนาดความกว้างประมาณ 5 เมตร สูงประมาณ 3 เมตร ภายในจะมีพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2495 และบูรณะใหม่ในปี พ.ศ. 2532 พระพุทธรูปองค์ดังกล่าวผู้วิจัยไม่สามารถทราบประวัติและที่มาได้แน่นอน รวมถึงชื่อของ พระพุทธรูปด้วย เดิมหอพระดังกล่าวจะมีเหรียญตหลวงอินทร์ ซึ่งเป็นรูปอดีตของพระภิกษุสงฆ์ ที่ชาวบ้านเกาะหมากให้ความเคารพนับถือกันมาก เพราะเชื่อว่าท่านเป็นพระสงฆ์ที่ศักดิ์สิทธิ์ เดิม เขาพระจะมีพระภิกษุสงฆ์อยู่หลายรูป มีพ่อหลวงบุศย์ ธรรมานนโท มาคอยดูแลจัดการและบุกเบิก ในเรื่องราวและสิ่งก่อสร้างต่างๆ บนเขาพระ เพื่อรักษาสถานที่ควรแก่การรักษานบนเขาพระไว้ การ เดินทางขึ้นไปบนเขาพระยังมีเส้นทางชมธรรมชาติต่อไป อีกทั้งทัศนียภาพของทะเลสาบและพื้นที่ ตำบลเกาะหมาก พันธุ์พืชชนิดต่างๆ บนเขาพระมีโบราณสถานอยู่หลายอย่าง กล่าวคือ มีร่องรอยของ หลุมขุมทรัพย์ และแนวหินฐานพระพุทธรูป เมื่อขึ้นไปบนยอดเขาพระสิ่งแรกที่ผู้วิจัยพบเห็นคือ ถ้ำที่ฝังทรัพย์โบราณซึ่งมีลักษณะเป็นหลุมลึกลงไป ความ กว้างของปากหลุมขุมทรัพย์ดังกล่าว ประมาณ 50 เซนติเมตร ถัดจากหลุมขุมทรัพย์ยังมีแนวหินที่เชื่อกันว่าเป็น ฐานพระพุทธรูปปาง ไสยาสน์ มีเครื่องหมายศูญตา ปรากฏอยู่ ฐานของพระพุทธรูปดังกล่าวยังไม่ทราบได้ว่ามีอายุเท่าไร สร้างเมื่อสมัยใด แต่จากการสันนิษฐานน่าจะมีอายุหลายร้อยปีมาแล้ว ตั้งแต่เริ่มกำเนิดของเกาะ แห่งนี้ก็ได้ ใกล้กับแนวหินดังกล่าวจะมีพระพุทธรูปปางห้ามสมุทร สร้างเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2541 ฐานของพระพุทธรูปกว้างประมาณ 15 เมตร มีความสูงรวมฐานพระพุทธรูปน่าจะสูง ประมาณเกือบ 4 เมตร นอกจากสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้วบนเขาพระจะมีจุดชมวิวที่สวยงามอยู่ อีกจุดหนึ่งชื่อว่า ผานางคอย ซึ่งหน้าผาที่ค่อนข้างจะมีความอันตรายเป็นอย่างมากต้องใช้ความ ระมัดระวังในการท่องเที่ยวชมวิ

ภาพ 25 ผานางคอย

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

จากการสังเกตของผู้วิจัยทำให้พอจะทราบได้ว่าลักษณะทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับดินบนเขาพระจะมีลักษณะของหินโสโครก และหินกรวดมนปนอยู่ในดิน ทั้งที่พื้นที่ดังกล่าวเป็นภูเขาสูงขึ้นมาหลายเมตรห่างไกลจากทะเลหลายกิโลเมตร เขาพระในช่วงปี พ.ศ. 2540-2545 เคยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวกันมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เขาพระกลายเป็นแหล่งที่เที่ยวชมเขาลงไปแล้ว

ภาพ 26 ศาลเจ้าพ่อธงไชย เทพเจ้าผู้รักษาเขาพระแห่งนี้

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

จุดเด่นของเขาพระที่เกาะโคบ

ภูมิทัศน์ที่ผู้วิจัยคาดว่าน่าจะเป็นจุดเด่น จุดขายของการเดินทางไปยังเขาพระที่จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างความสนใจ ให้กับนักท่องเที่ยวเกิดความต้องการอยากที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวยังเขาพระจุดแรก อันดับแรกน่าจะเป็นบริเวณพรุท่งหญ้าทางผ่านไปเขานางฟ้าที่ผู้วิจัยบอกที่น่าจะเป็นจุดขายได้นั้นก็เพราะว่าในช่วงฤดูอพยพของนกนานาชนิดจะมาอยู่รวมกันในพื้นที่

พรุท่งหญ้านับพันตัวในพื้นที่หลายตารางกิโลเมตร จุดขาย จุดเด่นที่สองของเขาคือน่าจะอยู่ที่ฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์อันเก่าแก่ ควรแก่การศึกษาค้นคว้าหาความรู้เชิงโบราณคดีวัฒนธรรม จุดเด่นจุดขายที่สามของเขาคือจุดชมวิวยิวบริเวณผานางคอยที่ทำให้นักท่องเที่ยวมองเห็นทัศนียภาพของภูมิประเทศที่จะสวยงามของพื้นที่ตำบลเกาะหมากและทะเลสาบสงขลารอบเกาะหมาก

แนวทางการพัฒนาเขาคู่บ้านเกาะโคบ

ในการดำเนินการจัดการเกี่ยวกับเขาคู่บ้านนั้น ในอดีตเคยมีปัญหาเกิดขึ้นเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเขาคู่บ้านจนกลายเป็นข้อพิพาทระหว่างต.ห้วยน้ำส้ม (บุศย์ ธรรมะนันโน) กับผู้ใหญ่บ้านเกาะโคบ สาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับการจัดการดำเนินการมีอยู่สองกระแส สองฝ่าย กล่าวคือ ในส่วนของต.ห้วยน้ำส้ม ท่านได้ดำเนินการโดยการจัดตั้งสำนักสงฆ์บนเขาคู่บ้าน โดยท่านได้ถือธุดงค์ในช่วงการจำพรรษาอยู่ประจำที่บนเขาคู่บ้าน เพื่อเรียนหนังสือปฏิบัติธรรมทางพระเมื่อพระสงฆ์รูปอื่นขึ้นมาเยี่ยมเยียนบนเขาคู่บ้านก็เกิดความชื่นชอบในธรรมชาติ ในบรรยากาศที่สงบเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม จึงได้ขึ้นมาอยู่บนเขาคู่บ้านด้วย พระภิกษุสงฆ์ที่ขึ้นไปอยู่บนเขาคู่บ้านมีทั้งที่เป็นพระบวชใหม่และพระที่บวชมาแล้ว พระสงฆ์เหล่านั้นส่วนใหญ่มาจากวัดเกาะโคบซึ่งเป็นวัดที่อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 4 บ้านเกาะโคบ เมื่อพระสงฆ์ที่วัดขึ้นไปอยู่บนเขาคู่บ้านพระกันหมดชาวบ้านต่างพากันไปทำบุญบนเขาคู่บ้านกันหมด ต.ห้วยน้ำส้มเมื่อเห็นว่าพระภิกษุสงฆ์ได้มาอยู่บนเขาคู่บ้านพอดีกับชื่อของเขาคู่บ้านที่ชื่อว่าเขาคู่บ้านแต่ไม่มีพระประจำอยู่บนเขาคู่บ้าน จึงได้ก่อตั้งพื้นที่บนเขาคู่บ้านเป็นสำนักสงฆ์ มีการจัดพื้นที่บนเขาคู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนสำหรับผู้เดินทางมาทำบุญจะได้พักผ่อนหย่อนใจ ทำจิตใจให้สงบจากความวุ่นวายต่าง ๆ ในขณะที่พักผ่อนก็อยากจะทำให้คิดเตือนใจไปด้วย จึงจัดให้มีรูปปั้นประเภทโศลกเพื่อเตือนใจพุทธศาสนิกชนทั้งหลายให้ได้ปล่อยวางจากเรื่องไม่ดีทั้งหลายเสียบ้างในส่วนของเงินรายได้และงบประมาณของสำนักสงฆ์ในการนำมาจัดสร้างวัดธรรมต่าง ๆ บนเขาคู่บ้านนั้นส่วนใหญ่ได้มาจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวเขาคู่บ้านและเงินรายได้จากการบริจาคจากการทำบุญ นำมาจัดสร้างศาลาเจ้าพ่อธงไชย จัดสร้างทางขึ้นเป็นถนนคอนกรีต สร้างบ่อน้ำ สร้างกุฏิ สร้างศาลา พระประธาน ปรับปรุงบริเวณผานางคอยให้มีความปลอดภัยในการชมวิว

กระแสที่สองในส่วนของผู้ใหญ่บ้านเกาะโคบ ได้กล่าวว่าตามความจริงแล้ว ต.ห้วยน้ำส้มได้ขึ้นไปอยู่บนเขาคู่บ้าน เป็นการบุกรุกพื้นที่สาธารณะแล้วชักชวน ชักจูงเหล่าพระภิกษุสงฆ์จากวัดเกาะโคบหรือวัดชลชาดคีที่ตั้งอยู่ด้านล่างเขาคู่บ้านขึ้นไปอยู่บนเขาคู่บ้านด้วย เมื่อพระที่วัดขึ้นไปอยู่ที่เขาคู่บ้านหมด ชาวบ้านที่เดินทางมาทำบุญที่วัดเกาะโคบก็ต้องขึ้นไปบนเขาคู่บ้าน เพราะที่วัดเกาะโคบไม่มีพระประจำอยู่ที่วัด ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านบางส่วนเห็นว่าต.ห้วยน้ำส้มปฏิบัติ

เช่นนี้ไม่ถูกต้อง และถึงเห็นแล้วว่าปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาคือ วัดเกาะโคบ จะกลายเป็นวัดร้าง ฉะนั้นตาทหลวงน้อมควรจะลงมาจากเขาพระมาประจำอยู่ที่วัดเกาะโคบ ในเมื่อวัดเป็นที่อยู่ของสงฆ์ ที่ควรอยู่ ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านบางส่วนจึงได้ปรึกษาหารือกันว่า จะอย่างไรให้ตาทหลวงน้อม ลงมาประจำอยู่ที่วัดเกาะโคบ ดังนั้น ผู้ใหญ่บ้านพร้อมด้วยชาวบ้านจำนวนหนึ่งได้เดินทางขึ้นไป บนเขาพระเพื่อไปนิมนต์ตาทหลวงน้อมให้ลงมาประจำอยู่ที่วัดเกาะโคบ ในการชี้แจงเหตุผลเขาพระ เป็นพื้นที่สาธารณะที่ชาวบ้านต้องการจะจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจึงไม่อยากให้ตาทหลวงมา จัดตั้งสำนักสงฆ์บนเขาพระ เพราะมันไม่เหมาะสม จริงอยู่ที่ในอดีตบนเขาพระอาจเคยเป็นเก่าแต่ ปัจจุบันนี้ไม่ใช่ จึงอยากจะนิมนต์ขอให้ตาทหลวงน้อมกลับไปประจำอยู่ที่วัดเกาะโคบดังเดิม ทางด้านตาทหลวงน้อมไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของชาวบ้านที่ได้เดินทางมานิมนต์ให้ท่านไปประจำที่วัด เกาะโคบ ท่านจึงให้คำยืนยันว่าต้องการที่จะประจำอยู่ที่เขาพระในความเข้าใจของตาทหลวงน้อมนั้น เข้าใจว่าชาวบ้านและผู้ใหญ่บ้านที่เดินทางมานั้นต้องการที่จะมาจับไล่ท่านให้ออก ไปจากเขาพระ และเห็นว่าการกระทำของผู้ใหญ่บ้านชักนำไม่ถูกต้อง ตาทหลวงน้อมจึงทำหนังสือจดหมายถึงท่าน นายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัย ให้มีการดำเนินการเพื่อความยุติธรรมตามความถูกต้องในการกระทำ ของผู้ใหญ่บ้านว่าใช้อำนาจหน้าที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ต้องปฏิบัติ หลังจากนั้นไม่นานก็มีหนังสือราชการมาถึงผู้ใหญ่บ้านเกาะโคบ เพื่อให้ดำเนินการชี้แจงอธิบายข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ผู้ใหญ่บ้านเกาะโคบพร้อมด้วยชาวบ้านเกาะโคบ จึงพากันไปชี้แจงกับหน่วยงานที่รับผิดชอบว่า ไม่ได้ จับไล่ตาทหลวงน้อมแต่ไปนิมนต์ให้ท่านมาประจำที่วัดเกาะโคบ และหากท่านต้องการจะกลับไป ที่เขาพระเพื่อศึกษาหาความรู้ แต่การมาเขาพระของท่านควรเป็นเวลากลางวันเมื่อถึงกลางคืนก็ขอให้ ท่านกลับไปจำวัดที่วัดเกาะโคบ แต่ไม่ใช่การขึ้นไปอยู่ประจำบนเขาพระ ยึดพื้นที่สาธารณะโดยพลการ ทำลายสภาพแวดล้อมธรรมชาติด้วยการสร้างวัดรูปปั้นลามกอนาจาร มองดูไม่เหมาะสมกับสถานที่ ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สุดท้ายข้อพิพาทดังกล่าวก็ยุติลงด้วยการที่ตาทหลวงน้อมไปจากเขาพระแต่ ท่านไม่ยอมอยู่ที่วัดเกาะโคบ ทำได้ถือฤกษ์ก็ไปประจำอยู่ที่เขานางฟ้า เรื่องราวระหว่างตาทหลวงน้อม กับผู้ใหญ่บ้านเกาะโคบถึงแม้จะยุติลง แต่ผู้วิจัยมีความคิดว่าข้อขัดข้องระหว่างทั้งสองฝ่ายยังมีอยู่ ต่างฝ่ายต่างยังไม่เข้าใจเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกันและกัน ความขัดแย้งที่ยืดเยื้อระหว่าง สงฆ์กับองค์กรชุมชนในพื้นที่ ความอคติ ความเคารพเชื่อถือ ข้อสงสัยในตัวบุคคล วิถีการปฏิบัติ ของสงฆ์

ดังนั้น ในแนวทางและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในปัจจุบันของเขาพระจึงพบเขาลง เพราะไม่มีผู้ที่ขึ้นไปดูแล รูปปั้นกิโสดิกที่สร้างไว้ก็ถูกทุบทิ้งไปหมดแล้ว บุคคลหรือหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องที่จะมาจัดการดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของเขาพระต่อไปก็คงจะเป็นองค์กรการบริหาร ส่วนตำบลเกาะหมาก ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง และการท่องเที่ยวแห่ง

ประเทศไทยที่จะเข้ามาดำเนินการจัดการและพัฒนาเขาพระให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยตรง ผ่านมาทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก ที่จะต้องจัดทำแผนงานรองรับและแผนงานปฏิบัติ ในอนาคต ซึ่งคาดว่าในปี 2548 ก็จะสำเร็จเป็นรูปธรรมดำเนินการตามแผนการท่องเที่ยวการดำเนินการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลขณะนี้ยังอยู่ในขั้นของการสำรวจและปูโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปจัดทำเป็นแผนงานในปีงบประมาณต่อไปตามแผนนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

เขาทวดที่เกาะโคบ

ภาพ 27 พระพุทธรูปปั้นบนเขาทวด

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

ประวัติความเป็นมา

นายเฉลิมศักดิ์ โชติมณี ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552 ว่า

“...ประวัติความเป็นมาของควนเขาทวดเป็นประวัติที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากความเชื่อของคนในพื้นที่ตำบลเกาะหมากมายาวนานว่า บนแผ่นดินที่ที่ตนอาศัยอยู่จะมีเทวดาลี้ภัยลี้ภัยทั้งหลาย คุ่มครองดูแล ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า ทวด ชาวบ้านในพื้นที่นี้เชื่อกันว่าทวดที่คุ่มครองดูแลพื้นที่ท้องถื่นตนอาศัยกันอยู่จะปรากฏกายเป็นงู ชาวบ้านขนานชื่อทวดว่า ทวดไม้แม่เรียง ซึ่งก็คืองูบงหลา งูบงหลาเป็นงูที่มีขนาดใหญ่อาศัยอยู่ในป่า ชาวบ้านในหมู่บ้านจะเรียกพื้นที่ที่เป็นเนินสูงว่า ควน และควนที่พบงูบงหลานั้นเป็นเนินสูงเป็นภูเขา พื้นที่รอบข้างเป็นเพียงแต่ที่ราบธรรมดา เมื่อควนดังกล่าวเป็นที่สถิตอยู่ของเทวดาลี้ภัยลี้ภัย ผู้คุ่มครองและรักษาลี้ภัยมีชีวิตต่าง ๆ ในพื้นที่ให้ปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ในพื้นที่ให้ปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ชาวบ้านจึงเรียกควนนั่นว่า ควนเขาทวด งูที่พบบริเวณควนเขาทวดจะพบเห็นกันบ่อยแต่ปัจจุบันไม่ค่อยมีให้เห็นหรือปรากฏให้เห็นอีก ประวัติ

ของควนเขาทวดยังมีการเล่าขานสืบต่อกันมาอีกว่า ถ้าหากใครคนใดที่เข้าไปตัดไม้แล้วเอาออกไปจากพื้นที่ควนเขาทวดหรือนำกลับไปบ้าน ก็จะมีงูของหลาดตามไปที่บ้านเพื่อทวงไม้กิน บุคคลที่นำไม้ออกจากป่าควนเขาทวดจะต้องนำกลับไปคืนที่ควนเขาทวด แต่ปัจจุบันชาวบ้านว่ากันว่าถ้าใครตัดเอมไม้ที่ควนเขาทวดไปทวดก็ให้และจะไม่ตามไปเอาคืน แต่ถึงอย่างไรก็ไม่มีใครกล้าไปตัดไม้”

ภาพ 28 รากขรสหรือยักษ์ผู้พิทักษ์เขาทวด

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

เขาทวดตั้งอยู่ที่บ้านเกาะโคบ หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง มีอาณาเขตทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตกติดกับทะเลสาบสงขลา ส่วนทิศใต้ติดกับบ้านน้ำบ่อหมาก

ควนเขาทวด ชื่อของสถานที่บอกถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ว่ามีลักษณะเป็นที่สูงจากพื้นที่ราบ ควนเขาทวดอยู่ห่างจากวัดชลชาวดิประมาณ 1 กิโลเมตร ตามเส้นทางคมนาคมสายหลักของหมู่บ้าน สภาพถนนยังคงเป็นถนนลูกรังเหมาะแก่การท่องเที่ยวชมความเป็นธรรมชาติและวิถีความเป็นชนบทของนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบความท้าทายในการท่องเที่ยว บริเวณทางเข้าควนเขาพระจะอยู่ติดกับถนนสายหลักภายในหมู่บ้าน ตรงข้ามกับถนนฝั่งที่ติดกับภูเขาที่ถูกพัฒนาเพื่อการก่อสร้างถนนสายดังกล่าว ทางเข้าควนเขาทวดเป็นเส้นทางเดินเท้า ซึ่งเป็นช่องทางเล็ก ๆ รถทุกชนิดไม่สามารถนำเข้าไปได้ ต้องจอดเอาไว้ที่ถนนใหญ่ ย่างก้าวแรกที่ผู้วิจัยได้ก้าวไปเยี่ยมชมบนบนเส้นทางการเดินทางไปเขาทวดจะรู้สึกได้ถึงความเป็นธรรมชาติ ความเอื้อเย็นของพื้นที่ที่ยังไม่มีผู้บุกรุกเดินทางเข้าไปทำลายธรรมชาติ ผู้วิจัยคาดว่าหากนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เดินทางมาเยี่ยมชมคงจะรู้สึกดีแน่นอน เช่นเดียวกับผู้วิจัยตลอดเส้นทางจะเป็นป่าดงดิบแบบร้อนชื้นรกทึบเต็มไปด้วยไม้เลื้อยไม้ใหญ่ เถาวัลย์พืชเล็ก ๆ พื้นที่เส้นทางดังกล่าวผู้วิจัยสังเกตเป็นไปได้ว่าจะมีต้นพื้กอเล็กใหญ่ขึ้นอยู่กันเต็มซึ่งบ่งบอกได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติอยู่ เพราะ

ตามธรรมชาติของต้นพ้อแล้วมักจะขึ้นอยู่ตามป่าตามเขาที่รกทึบและเย็นค่อนข้างขึ้นจากปากช่องทางเดินเข้าไปจนถึงตัวพื้นที่ควนเขาทวดมีระยะทางประมาณ 500 เมตร แต่ถึงแม้จะเป็นระยะทางไม่ไกลนักก็ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกได้ว่าได้เดินเข้าไปในป่าใหญ่และท่องเที่ยวไปในธรรมชาติอย่างแท้จริงเมื่อถึงควนเขาทวดผู้วิจัยสามารถสังเกตเห็นก้อนหินขนาดใหญ่วางเรียงรายกันเต็มไปหมดบนควนหรือเนินดินดังกล่าว ก็เดินทางไปบนควนเขาทวดค่อนข้างจะมีความชันมากต้องใช้ความระมัดระวังในการเดินทางขึ้นไป เพราะหากพลาดก็จะถล่มตกลงมาได้ ควนเขาทวดมีก้อนหินขนาดใหญ่ซ้อนทับเรียงรายกันอยู่หรืออาจเป็นเพราะรากของต้นไม้ และต้นไม้ชอนไชจึงเกิดเป็นโพรงให้ได้ลอดและปีนป่ายกันได้ ในการปีนขึ้นไปยังจุดชมวิวนบนควนเขาทวดยังต้องเพิ่มความระมัดระวังเพื่อขึ้นอีกหลายเท่าตัวเพราะเป็นการขึ้นไปบนโขดหินไม่ใช่เดินบนเนินดิน ประกอบกับเมื่อปีนขึ้นไปแล้วก็จะเป็นที่สูงลักษณะเหมือนหน้าผา หากไม่ระวังก็พลาดตกลงไปได้ จากการประมาณการและการสังเกตของผู้วิจัยคิดว่าความสูงจากบนเขาทวดที่คล้ายหน้าผาน่าจะมีความสูงประมาณ 50 – 70 เมตร ซึ่งเป็นระดับความสูงจากการสังเกตและประมาณการเอา บนควนเขาทวดจะมีต้นโพธิ์หรือต้นเลียบเป็นแกนกลางขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนควนเขาทวด ควนเขาทวดยังความร่มรื่นจากต้นไม้ที่ขึ้นอยู่รอบ ๆ ควนเขาทวด และได้รับลมเย็นจากทะเลสาบสงขลา เมื่อขึ้นไปอยู่เขาทวดสามารถมองเห็นทัศนียภาพที่สวยงามฝั่งคูขุดได้โดยรอบควนเขาทวดมีพื้นที่ประมาณ 7 ไร่ ผู้ใหญ่บ้านกล่าวว่าพื้นที่ดังกล่าวจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนตำบลเกาะหมากจริง ๆ ควนเขาทวดเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจมากในการดำเนินการจัดการเป็นจุดท่องเที่ยวเพราะผืนป่ายังคงมีความสมบูรณ์อยู่ ต้นไม้พืชพันธุ์เด่น ๆ ที่พบในพื้นที่ควนเขาทวดก็มีหลายชนิด ตัวอย่างเช่น พ้อ กระถ่อน เถาวัลย์ ต้นเลียบ ต้นไทร ต้นหว่าว ต้นพ้อเป็นพืชที่ขึ้นเป็นต้นคล้ายต้นตาลหรือต้นมะพร้าว ใบเป็นสีเขียวแก่เป็นเงามัน ต้นที่โตเต็มที่จะมีก้านใบยาวประมาณ 1 เมตร ส่วนใบของต้นพ้อนั้นเป็นพืชใบเดี่ยวคือหนึ่งก้านใบต่อหนึ่งใบ ต้นพ้อมีใบติดต่อกันกับใบตาลมีรูปร่างลักษณะคล้ายพัด ประโยชน์จากต้นพ้อชาวบ้านมักใช้เป็นไม้ประดับและนำไปห่อขนมต้มในช่วงฤดูกาลการเข้าพรรษา ซึ่งเป็นประเพณีงานบุญที่ปฏิบัติกันเรียกวิธีการทำขนมต้มตามภาษาถิ่นภาคใต้ว่า แทงต้ม คือกริยการนำเข้าเหนียวใส่ในใบพ้อแล้วห่อให้เรียบร้อยจากนั้นจึงนำไปนึ่ง ส่วนต้นหว่าว เป็นพืชพันธุ์จำพวกไม้เลื้อยกาฝาก ขึ้นอยู่ตามโขดหิน บนต้นไม้ ใบมีลักษณะคล้ายหว่าว จึงเรียกว่าต้นหว่าว หินบนควนเขาทวดเป็นหินจำพวกหินปูนผสมหินกรวดมน นอกจากพืชพันธุ์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีพืชพันธุ์อีกมากมายที่อยู่บนควนเขาทวด ซึ่งผู้วิจัยเองไม่รู้จัก หากผู้สนใจใฝ่รู้ที่อยากจะมาท่องเที่ยวที่ควนเขาทวดก็เดินทางมาได้ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น หากมีการดำเนินการจัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมากที่จะดำเนินการต่อไปในอนาคตบ้านเกาะโคบนอกจากมีเขาพระ ควนเขาทวด ที่เป็นทรัพยากรสำคัญทางการท่องเที่ยวแล้วยังมีวัดชลชาวดิหรือวัดเกาะโคบ ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่

อีกแห่งหนึ่งของที่นี่ ที่วัดชลชาวดีมีเจดีย์ตั้งอยู่บนควนด้านหลังวัดที่ติดกับทะเลสาบสงขลา ซึ่งนับว่าเป็นสถานที่อีกที่หนึ่งที่น่าจะเดินทางมาท่องเที่ยว

ภาพ 29 ดีปรีหรือหรือพริกป่า พบบริเวณทางขึ้นเขাতวด

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

จุดเด่นของควนเขাতวด

จุดเด่นของควนเขাতวดที่จะนำมาเป็นจุดขายเห็นจะเป็นความร่วมมือรื้อนของแม่ไม้ ควนหินที่เรียงตัวกันเป็นควนขนาดใหญ่ ความระโยงรยางค์ของเถาวัลย์ในป่า รวมถึงความเป็นธรรมชาติของป่าที่ไม่มีการตัดตกแต่งจากสิ่งอื่นใด จุดชมวิวนบนควนเขাতวดที่สามารถมองเห็นทัศนียภาพทะเลสาบสงขลาด้านคุชูดได้

แนวทางการพัฒนาควนเขাতวดที่บ้านเกาะโคบ

การจัดการการท่องเที่ยวของควนเขাতวดยังไม่มี การดำเนินการใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะเป็นแหล่งที่ผู้วิจัยเดินทางไปท่องเที่ยวตามคำแนะนำของคนในพื้นที่ว่าจะจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควนเขাতวดยังไม่ได้จัดเป็นจุดท่องเที่ยวหรือจุดขายที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมากจะดำเนินการ เพราะยังไม่ค่อยมีใครรู้จักหรือเดินทางมายังจุดดังกล่าวเพราะน้อยคนนักที่จะมีโอกาสได้ขึ้นไปยังควนเขাতวดแม้กระทั่งคนในพื้นที่เองก็ยังไม่มีโอกาสได้ขึ้นไปบนควนเขাতวด

เขาชัน

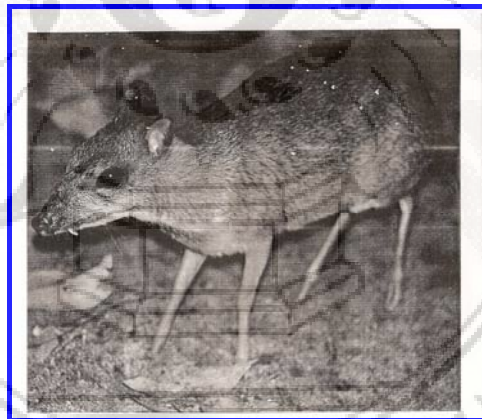
ภาพ 30 เขาชันจากมุมมองที่ระเบียงเขาชันรีสอร์ท

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

ประวัติความเป็นมา

นายจิม พรหมมา อายุ 47 ปี เล่าให้ผู้วิจัยฟังเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2552 ว่า

“...ประวัติความเป็นมาของเขาชัน มีความเกี่ยวเนื่องจากประวัติของหมู่เกาะสี่ – เกาะห้า ในตอนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสหมู่เกาะสี่ – เกาะห้าท่านได้หยุดเสด็จประพาส จับกระเจงบริเวณพื้นที่เขาชัน ...”

ภาพ 31 กระเจง (สัตว์ที่เคยพบมากบนเขาชันในสมัยรัชกาลที่ 5 เสด็จเมื่อ ร.ศ. 108)

ที่มา: เอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก

เขาชันตั้งอยู่ที่บ้านเขาชัน หมู่ที่ 7 ของตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง มีอาณาเขตทิศเหนือ ติดกับบ้านแหลมกรวด หมู่ที่ 3 ทิศใต้ติดกับบ้านช่องพิน หมู่ที่ 2 ทิศตะวันออก ติดกับบ้านเกาะเสือ หมู่ที่ 8 ส่วนทิศตะวันตกมีอาณาเขตพื้นที่ติดกับทะเลสาบสงขลา

ภาพ 32 บรรยากาศของเขาชัน

ที่มา : www.bloggang.com/mainblog.php%3F...log%3D12

เขาชันเป็นแหล่งหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวของตำบลเกาะหมาก สภาพทางภูมิศาสตร์ภูมิทัศน์ทั่วไปของเขาชันจะเป็นลักษณะภูมิประเทศที่ราบลุ่มเชิงเขาติดกับทะเลสาบทางด้านหมู่เกาะสี่ – เกาะห้า การเดินทางไปยังเขาชัน จะใช้เส้นทางการเดินทางเดียวกับการเดินทางไปยังเกาะโคบ โดยจุดเริ่มการเดินทางอยู่ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก จนกระทั่งถึงสามแยกทางเข้าหมู่บ้านแหลมกรวด – เขาชัน และแหลมกรวด – เกาะโคบ ผู้ที่จะเดินทางไปยังเขาชันให้เดินทางแยกไปทางซ้ายมือ คือ ถนนสายแหลมกรวดเขาชัน และทางต่อไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร ก็จะถึงถนนลาดยางเป็นถนนลาดยางสายการท่องเที่ยวของบ้าน เขาชันซึ่งได้งบประมาณมาจากภาครัฐ เมื่อถึงเส้นทางดังกล่าวก็ให้เดินทางไปตามถนนสายการท่องเที่ยวตลอดเส้นทางการเดินทางก็จะได้พบกับป่าพรุธรรมชาติ ที่มีต้นเสม็ดสีขาวขนาดใหญ่อยู่ในป่าพรุดังกล่าว นอกจากต้นเสม็ดแล้วยังมีพืชพันธุ์ชนิดต่างๆ อีกหลายชนิด เช่น เถอรคน กระจุคหนู สาธุ แต่ก็ขึ้นกันอยู่อย่างกระจัดกระจายไม่โดดเด่นเหมือนกับต้นเสม็ดขาวขนาดใหญ่ ต้นเสม็ดขาวในป่าพรุดังกล่าวน่าจะมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 20 เซนติเมตร โดยประมาณเอาจากการสังเกตความสูงของต้นประมาณ 15 เมตร โดยการประมาณการจากการสังเกตเช่นกัน เมื่อการท่องเที่ยวชมธรรมชาติป่าพรุผ่านไปยังทัศนียภาพต่อไปจะได้พบเห็นก็คือ ทะเลสาบและเขาชัน ทะเลสาบจะอยู่ทางขวามือและเขาชันจะอยู่ทางซ้ายมือ หากเดินทางไปตามเส้นทางถนนลาดสูงที่แหลมเชิงพร้าวเขตเขาชัน ทางด้านเขาชันปัจจุบันถูกแปรสภาพเพื่อปรับปรุงให้เหมาะกับการดำรงชีวิตของประชาชน กล่าวคือ ถูกตัดแปลง

ให้เป็นพื้นที่สวนยางพารา สวนสะตอ ส่วนทางด้านฝั่งทะเลสาบจะสามารถมองเป็นหมู่เกาะสี่ – เกาะห้า และเครื่องมือสัตว์น้ำของชาวประมงที่สร้างบ้านเรือนอาศัยอยู่ริมฝั่งทะเลสาบ การท่องเที่ยวชมทัศนียภาพทางด้านทะเลสาบเป็นแนวชายหาดทะเลสาบซึ่งคล้าย ๆ กับชายหาดทะเลหลวง จะแตกต่างกัน ก็ตรงที่ชายหาดทะเลหลวงจะมีหาดทรายสีขาวเป็นพื้นดินบริเวณริมฝั่งทะเลสาบ นอกจากพื้นที่ชายฝั่งแล้วยังมีแนวต้นมะพร้าวที่ขึ้นเรียงกันเป็นทิวยาวประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นแนวยาวตลอดชายฝั่งของแหลมเจียงพร้าว มองดูคล้ายบรรยากาศเกาะ จังหวัดภูเก็ต ส่วนอากาศบริเวณบ้านเขชันจะมีความเย็นสบาย มีลมพัดผ่านตลอดเวลา เพราะบ้านเขชันมีภูมิประเทศด้านหนึ่งติดกับภูเขา อีกด้านหนึ่งก็มีพื้นที่ติดกับทะเลสาบ ทำให้อากาศของบ้านเขชันมีกลิ่นไอของความเป็นทะเลสาบอย่างแท้จริง

สำหรับจุดเด่นรวมทั้งแนวทางการพัฒนาจะกล่าวรวมกันไปในหัวข้อหาดแหลมเจียงพร้าว บ้านเขชันเนื่องจากเป็นพื้นที่ซึ่งมีความต่อเนื่องใกล้เคียงกัน

หาดแหลมเจียงพร้าวบ้านเขชัน

ภาพ 33 แหลมเจียงพร้าว บริเวณหมู่ที่ 7 และ 8

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

ประวัติความเป็นมา

นายบรรหาร พรหมมา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเขชัน ผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานและประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านเขชัน เล่าถึงหาดแห่งนี้ว่า

“...หาดแหลมเจียงพร้าวเคยเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เคยค้นพบพระพุทธรูปปางห้ามสมุทร สร้างด้วยสำริดมีความสูงประมาณ 150 เซนติเมตร เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2490 แล้วเคยนำมาเก็บรักษา

ไว้ที่วัดภักทธาราม ชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญเพราะสภาพขององค์พระไม่สมบูรณ์ ทำด้านหนึ่งขาดหายไป อีกห้าด้านหนึ่งก็ขาดหายไป เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2497 ชาวบ้านก็ได้นำไปถวายวัด”

หาดแหลมเจียงพร้าวตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 7 บ้านเขาชัน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ห่างจากที่ว่าการอำเภอปากพะยูนข้ามสะพานเกาะหมาก – ปากพะยูน เข้าไปในเขตพื้นที่ตำบล เกาะหมากประมาณ 32 กิโลเมตร

สภาพพื้นที่และอาณาเขต เป็นหาดทรายกรวดล้างริมภูเขา ขึ้นไปทางทิศใต้ มีลักษณะเป็นแหลมยื่นออกไปในอ่าวท่ายาง ทิศเหนือจดควนเขาพัง บ้านเขาชัน ทิศใต้จดอ่าวท่ายาง ทิศตะวันออกจดอ่าวท่ายางและป่าพรุใน และทิศตะวันตกจดทะเลสาบสงขลา

เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสหัวเมืองภาคใต้ และปลายแหลมมลายู เสด็จมาประทับที่หมู่เกาะสี่ – เกาะห้า ในระหว่างวันที่ 22 – 28 กรกฎาคม 2432 ในช่วงนั้นตรงกับวันที่ 24 กรกฎาคม 2432 เวลา 10.00 น. พระองค์ท่านได้เสด็จประพาสเขาชันตรงปลายหาดแหลมเจียงพร้าวนี้เอง เพื่อต้อนรับกระจงและคำรัสว่าจะนำไปเลี้ยงที่กรุงเทพฯ เป็นคราวเดียวกับที่นำคนนั่งจะน้อยไปเป็นมหาดเล็ก

สภาพปลายหาดแหลมเจียงพร้าว ปัจจุบันยังขาดการพัฒนาจากภาคเอกชนและภาครัฐ หากพัฒนาได้ปลายแหลมเจียงพร้าวก็จะเป็นปากทางที่จะเดินทางเข้าไปชมบ้วได้น้ำ ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก และมีความสวยงามมาก

จุดเด่นของบ้านเขาชันและแหลมเจียงพร้าว

นายบรรหาร พรหมมา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเขาชัน และชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งเห็นว่าจุดเด่นจุดขายที่สำคัญน่าจะเป็นบริเวณถนนลาดยางเพื่อการท่องเที่ยวและแนวต้นมะพร้าวที่แหลมเจียงพร้าวเพราะเป็นจุดท่องเที่ยวจะได้ชื่นชมบรรยากาศของบ้านเขาชันที่มีทิวต้นมะพร้าวามองดูแล้วสดชื่นและสบายตา หรือหากโครงการสร้างสะพานข้ามทะเลสาบชมธรรมชาติของทะเลสาบตามแผนงานการดำเนินการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่วางไว้ นั้นจะกลายเป็นจุดเด่นของการเดินทางท่องเที่ยวที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติของทะเลสาบอย่างใกล้ชิดของแหลมเจียงพร้าวในอนาคต

แนวทางการพัฒนาบ้านเขาชันและแหลมเจียงพร้าว

การจัดการท่องเที่ยวของบ้านเขาชัน จะมีแหล่งพัฒนาที่สำคัญอยู่ที่บริเวณแหลมเจียงพร้าว ในทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อปูพื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวของบ้านเขาชัน คิดว่าการดำเนิน

การจัดการจะดำเนินการเสร็จเรียบร้อยในเรื่องของถนนเป็นอันดับแรกเพราะอย่างน้อยในเรื่องของถนนหนทาง น้ำประปา ก็มีการก่อสร้างเกือบจะมีความพร้อมสมบูรณ์แล้ว ตลอดเส้นทางซึ่งคาดว่า จะมีการดำเนินการเสร็จสมบูรณ์และเปิดบริการให้กับนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวได้อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2548 และในปีงบประมาณ 2546 จะมีการดำเนินการก่อสร้างสะพานในปี พ.ศ. 2547 เป็นการดำเนินการพัฒนาการก่อสร้างเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแหลมเจียงพร้าว โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก กล่าวคือ จะมีการจัดการดำเนินการก่อสร้างสะพานเชื่อมต่อระหว่างแหลมเจียงพร้าวกับหน่วยอนุรักษ์อ่าวท่าวงบริเวณแหลมหลา ในการก่อสร้างจะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมชาติของทะเลสาบอย่างใกล้ชิด ให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางชมท้องทะเลสาบโดยไม่ต้องใช้เรือและไม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การดำรงชีวิตของสัตว์น้ำในทะเลสาบ ระยะทางในการก่อสร้างสะพานตามโครงการดังกล่าวมีระยะทางยาวประมาณ 2 กิโลเมตร สะพานที่จะมีการก่อสร้างจะสร้างเป็นสะพานคนเดินให้เฉพาะคนเดินและรถขนาดเล็กผ่าน ซึ่งรถที่จะอนุญาตให้ผ่านได้นั้น คือ รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ และจะเน้นให้คนเดินถนนมากกว่าส่วนรถอยู่ในขั้นของการพิจารณาว่าผ่านสะพานได้หรือไม่ ลักษณะของสะพานที่จะดำเนินการก่อสร้างคาดว่าจะใช้ไม่ในการดำเนินการก่อสร้างเป็นหลัก ส่วนวัสดุอื่น ๆ จะพยายามนำมาใช้ให้น้อยที่สุด ซึ่งหากโครงการดังกล่าวสำเร็จ สะพานคนเดินชมธรรมชาติดังกล่าวคงจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเที่ยวที่ตำบลเกาะหมากได้จำนวนไม่น้อย ทั้งนี้ทั้งน้ำก็ยังคงยึดหลักการอนุรักษ์ธรรมชาติให้คงอยู่ต่อไปให้มากที่สุด ส่วนมาตรการการป้องกันและการอนุรักษ์นั้นก็จะขึ้นอยู่กับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมากว่าจะมีกฎเกณฑ์ มาตรการข้อบังคับในการควบคุมป้องกันคุ้มครองแหล่งท่องเที่ยวอย่างไรไม่ให้ถูกทำลายจนเกิดความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประชาชนชาวตำบลเกาะหมาก และองค์กรต่าง ๆ จะมีการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมนี้น้อยเพียงใดก็จะต้องจับตามองตามแผนงานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก

อ่าวบ้านเก่าที่บ้านแหลมกรวด

ภาพ 34 บ้านแหลมกรวด

ที่มา : <http://images.google.co.th/images?>

ประวัติความเป็นมา

นายถีน ทองศรีอ่อน และนายสวน ช่างตัดผมเล่าให้ผู้วิจัยฟังเมื่อ วันที่ 9 มีนาคม 2552 ว่า “การตั้งหมู่บ้านแหลมกรวดหรืออ่าวบ้านเก่านั้น เดิมทีเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่มาก เชื่อกันว่าอพยพหนีไข้ห่ามาจากบ้านเขาเตย บ้านแหลมกรวดนั้นมีการตั้งหมู่บ้านที่ตำบลเกาะหมาก โดยเริ่มจากชายฝั่งทะเล ตั้งแต่หมู่ที่ 1 บ้านท่าวา เวียนจนรอบเกาะ ต่อมาบ้านแหลมกรวดจึงถูกแบ่งแยกเป็นหมู่บ้านย่อยๆ อีก 3 หมู่บ้าน ในปัจจุบันคือ บ้านเขาชัน หมู่ที่ 7 บ้านหัวหิน หมู่ที่ 10 บ้านน้ำบ่อหมาก หมู่ที่ 9 สาเหตุที่เรียกพื้นที่ดังกล่าวว่าบ้านแหลมกรวดก็เพราะว่าบริเวณพื้นที่ดังกล่าว มีกรวดทรายขาวอยู่มากและยื่นออกไปเป็นแหลมกรวดนอก ในการแบ่งจะยึดการจั่นลงของน้ำในทะเลสาบเป็นหลัก เมื่อน้ำบนทะเลสาบลดลงส่วนที่เป็นแหลมกรวดจะโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำ และแหลมกรวดในก็ยังอยู่ได้น้ำไปจนถึงเกาะใหญ่ คนสามารถเดินข้ามไปข้ามมาได้ ชาวบ้านเกาะหมากในสมัยก่อนจึงข้ามวัวข้ามควายกันที่ทำน้ำแหลมกรวด นอกจากแหลมกรวดจะเป็นที่ข้ามวัวข้ามควายแล้วยังเป็นสถานที่เล่นน้ำพักผ่อนหย่อนใจกันของชาวบ้านชาวประมง ที่เห็นนี้คิดเห็นเนื่องจากการทำงานก็จะมานั่งคุยสังสรรค์กันบริเวณแหลมกรวด เพราะฟังจากการเล่าเรื่องราวของผู้เฒ่าผู้แก่บอกกล่าวไว้ว่าแหลมกรวดในอดีตไม่เหมือนสมัยนี้ ในอดีตแหลมกรวดจะเป็นกรวดทรายขาว นำเล่นน้ำอาบน้ำ แต่สมัยนี้มีแต่โคลนที่ทับถมกันอยู่ใต้น้ำ”

อ่าวบ้านเก่าตั้งอยู่ที่บ้านแหลมกรวด หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง มีอาณาเขตทิศเหนือและทิศตะวันตกติดกับทะเลสาบสงขลา ทิศใต้ติดกับบ้านเขาชันทิศตะวันออกมีอาณาเขตพื้นที่ติดกับบ้านน้ำป้อหมาก

ภาพ 35 อ่าวบ้านเก่า

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

บ้านแหลมกรวด คือ หมู่ที่ 3 ของตำบลเกาะหมาก แต่หากนับกันตามอายุแล้วก็ถือว่า แหลมกรวดเป็นหมู่บ้านแหล่งกำเนิดทางวัฒนธรรมของตำบลเกาะหมากก็ว่าได้เลยทีเดียว บ้านแหลมกรวดมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหลายแห่ง เพรามีวัดและซากโบราณสถานอยู่หลายจุด แต่ในที่นี้จะยกตัวอย่างเขาวัด มาเป็นกรณีศึกษาสำหรับอ่าวบ้านเก่าบ้านแหลมกรวด เขาวัดจัดอยู่ในพื้นที่อ่าวบ้านเก่า ซึ่งเป็นชุมชนโบราณเก่าแก่ที่มีการตั้งรกรากถิ่นฐานมายาวนานของตำบลเกาะหมาก การเดินทางไปเขาวัดก็จะใช้เส้นทางการเดินทางไปบ้านแหลมกรวด สิ่งแรกที่ได้มองเห็นเมื่อเดินทางไปถึงเขาวัด บริเวณข้างทางขึ้นจะเต็มไปด้วยถ้ำถ้ำเล็ก ๆ ไม้ยืนต้นขนาดต่าง ๆ ลดหล่นกันไปบนเขาวัดจะมีศาลาอยู่หลังหนึ่ง ซึ่งจากการสอบถามทราบว่าสร้างมาตั้งแต่เริ่มสร้างเขาวัด ศาลามีลักษณะเหมือนศาลาวัดทั่วไป แต่จะมีความแตกต่างในการก่อสร้างที่ตรงที่หลังคาศาลาจะหล่อด้วยปูนทั้งหมดแทนการใช้กระเบื้อง ตัวศาลาจะมีพนักพิงอยู่ด้านข้าง โดยภาพรวมของศาลาเหมือนมีศิลปะแบบจีนผสมอยู่เล็กน้อย นอกจากศาลายังมีพระพุทธรูปปูนปั้นทำด้วยปูนขาวซึ่งเคยบูรณะมาแล้วในปี พ.ศ.2524 ส่วนองค์เจดีย์และพระเวียน ได้ถูกทำลายและผุพังลงไปเกือบหมดแล้ว งานบุญประเพณีประจำปีของชาวบ้านเก่าคืองานทำบุญที่เขาวัด กิจกรรม คือ การตักบาตร การถวายทาน การถวายสังฆทานแก่พระสงฆ์ การทำบุญกรวดน้ำ งานบุญดังกล่าว จะมีการทำความสะอาดบนเขาวัด นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี (เดือนเมษายน) ผู้ใหญ่บ้านคนแรกที่บ้านแหลมกรวด คือ นายเพ็ญ แสงสว่าง คนที่สองคือ ขุน เจริญภักดี ตั้งแต่

ก่อตั้งชุมชนก็ได้มีการสร้างวัด สร้างเจดีย์ ที่เขาวัดอ่าวบ้านเก่า ต่อมาได้เกิดโรคห่า ผู้คนล้มตาย อพยพไปอยู่ที่อื่น หมู่บ้านอ่าวบ้านเก่าจึงกลายเป็นหมู่บ้านร้าง วัดก็ร้าง ต่อมาปี พ.ศ. 2470 ก็มีการสร้างวัดแหลมกรวดขึ้นมาใหม่ และตั้งชื่อวัดเป็นวัดภักทธาราม หรือวัดแหลมกรวดในปัจจุบัน โดยมีเจ้าอาวาสอินทรประดิษฐ์เป็นผู้ก่อตั้งและได้สร้างโรงเรียนวัดบ้านแหลมกรวดในปี พ.ศ. 2472 วัดแหลมกรวดเดิมที่บนเขาวัดจึงกลายเป็นเขาวัดบ้านเก่า เขาวัดมีพระพุทธรูปหล่อด้วยปูนขาวสูงประมาณ 6 เมตร มีพระเวียนรอบพระพุทธรูปองค์ใหญ่ดังกล่าวจำนวน 15 รูป ตามตำนานเล่าขานกันว่าในสมัยก่อนอ่าวบ้านเก่ายังไม่มีวัด ชาวบ้านจึงทำบุญกันด้วยโลหะเงิน โลหะทอง และอัฐิ ใส่ไว้ใต้ฐานพระเวียน 15 รูป ต่อมามีคนจีนเดินทางมาจากเมืองนครศรีธรรมราชว่ามีลายแทงสมบัติ ซึ่งอยู่ในพระเวียนบนเขาวัด การบูรณะเขาวัดครั้งแรก เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2524 คนที่ทำการบูรณะคือ พ่อตาพริก แสงสว่าง พ่อตาขุนเปี่ยม ลุงชม หนูเนี่ยว และนางถ่อง วิริโยทัย ผู้สร้างบันไดทางขึ้นวัด

จุดเด่นของอ่าวบ้านเก่า

ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าจุดเด่นของอ่าวบ้านเก่าอยู่ที่ความเป็นแหล่งกำเนิดทางวัฒนธรรมของตำบลเกาะหมาก วัดและซากโบราณสถานจำนวนมาก อีกทั้งความเป็นชุมชนโบราณจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางวัฒนธรรมได้ อีกทั้งยังเป็นเมืองใต้น้ำซึ่งเมื่อขณะน้ำลงคนสามารถเดินไปจนถึงเกาะใหญ่ได้ น้ำทะเลใสสะอาดมีธรรมชาติสวยงาม

แนวทางการพัฒนาอ่าวบ้านเก่า

ควรจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานที่มีอยู่ และให้ชาวบ้านเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนและมีความรู้จนสามารถแนะนำประวัติศาสตร์ชุมชนได้ รวมทั้งควรส่งเสริมการจัดงานบุญประเพณีประจำปีของชาวบ้านให้เป็นระบบและมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น

ควนเขาวัด

ภาพ 36 ป่าพรุข้างทางก่อนขึ้นควนเขาวัด อยู่ระหว่างหมู่ 3 กับหมู่ 8
ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

ประวัติความเป็นมา

นายสมพร สุวรรณเรืองศรี (อาจารย์โรงเรียนบ้านแหลมกรวด) ให้ข้อมูลเมื่อ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552 ว่า

“จากหลักฐานและร่องรอยทางโบราณคดี สถานที่แห่งนี้เป็นชุมชนขนาดใหญ่มาก่อน ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 เป็นต้นมา เพราะคนพบขวานหินโบราณ หรือขวานหินขัดจำนวนมาก อีกทั้งค้นพบชามกระเบื้องในยุคของราววงศ์หยวน โทนดินเผา ในสมัยที่มีการติดต่อการค้าขายระหว่างเมืองในหมู่เกาะลิ่-เกาะห้า สถานที่แห่งนี้เคยเป็นสำนักงานบริการกิจการการค้าขายรังนกและมาสิ้นสุดลงเพราะโรคระบาดในช่วงสมัยขององค์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประชาชนล้มตายกันมาก ที่เหลือก็หนีไปเมืองนครศรีธรรมราช สงขลา สทิงพระ มีประชาชน ส่วนหนึ่งที่หลบหนีไปยังพื้นที่ใกล้ คือ บ้านตากแดด หรือบ้านแหลมกรวดในปัจจุบัน

นอกจากนี้ที่นี่ยังมีการพบพระพุทธรูปปูนดำปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 90 เซนติเมตร คาดว่าสร้างขึ้นในสมัยของอาณาจักรตามพรลิงค์ และได้มีการบูรณาการจากชาวบ้านเรื่อยมา

ทุกปีหลังการทำบุญวันสารท วันสงกรานต์ ชาวบ้านก็จะชวนกันมาทำบุญ ณ ควนเขาวัด เพราะเชื่อกันว่าหลังจากทำบุญที่นี้แล้วฝนจะตกทำให้พื้นที่เกิดความชุ่มชื้น”

ภาพ 37 ชาวบ้านไปรดน้ำพระที่วัดในวันสงกรานต์

ที่มา: <http://images.google.co.th/images?>

ภาพ 38 สะพานเกาะหมาก

ที่มา: <http://images.google.co.th/images?>

ควนเขาวัดตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ห่างจากที่ว่าการอำเภอปากพะยูนข้ามสะพานเกาะหมาก - ปากพะยูน สู่อำเภอเกาะหมากตามเส้นทางเกาะหมาก-เกาะโคบ ระยะทางประมาณ 18 กิโลเมตร

สภาพพื้นที่เป็นเนินเขาสูงประมาณ 30 เมตร ตั้งอยู่ริมทะเลสาบทิศตะวันตกและทิศเหนือจดที่ดินชาวบ้าน ทิศตะวันตกและทิศใต้จดทะเลสาบสงขลา

ภาพ 39 ฟ้าสวยเหนือทะเลสาบ

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

จุดเด่นของควนเขาวัด

จุดเด่นที่สุดน่าจะเป็นสิ่งพบเห็นทางโบราณคดีคือ พระพุทธรูปนูนต่ำปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 901 เซนติเมตร คาดว่าพระพุทธรูปองค์นี้คงจะสร้างขึ้นมาตั้งแต่ยุคสมัยของอาณาจักรตามพรลิงค์ แต่ก็ได้มีการบูรณะจากชาวบ้านมาเรื่อย ๆ ทุก ๆ ปี หลังจากการทำบุญในวันสารท สงกรานต์ แล้วชาวบ้านก็จะชักชวนกันทำบุญ ณ ควนเขาวัด เชื่อกันว่าหลังจากที่ได้บุญควนเขาวัดแล้วฝนจะตกทำให้พื้นที่เกิดความชุ่มชื้น เหมาะแก่การเกษตร ควนเขาวัดเหมาะแก่การจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของตำบลเกาหมาก เพราะสามารถมองเห็นทะเลสาบสงขลาได้ 3 ด้าน อากาศสดชื่น

แนวทางการพัฒนาควนเขาวัด

สำหรับแนวทางการพัฒนาควนเขาวัดคือการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและจัดกิจกรรมให้ชาวบ้านได้ข้อมูลข่าวสาร มีการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในชุมชนของตนเอง

ภาพ 40 โถดินเผา

ที่มา: <http://images.google.co.th/images?>

ภาพ 41 พระพุทธรูปปางมารวิชัย

ที่มา: <http://images.google.co.th/images?>

1. การวิเคราะห์ศักยภาพด้านพื้นที่ของตำบลเกาะหมากโดยชุมชน

การวิเคราะห์ศักยภาพด้านพื้นที่ของตำบลเกาะหมากโดยชุมชนนี้ ผู้วิจัยได้ระดมสมองจากเวทีประชาคมเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงเรียนบ้านเกาะเสือ โดยชาวบ้านได้วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคของศักยภาพด้านพื้นที่ของตำบลเกาะหมากในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยภาพรวม ซึ่งสามารถสรุปความคิดเห็นได้ดังนี้

จุดเด่น (Strengths)	จุดด้อย (Weakness)
<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความได้เปรียบเชิงภูมิทัศน์ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่งดงามและน่าสนใจเป็นจำนวนมาก 2. แหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลายทั้งทางศิลปวัฒนธรรม ทางธรรมชาติและนิเวศวิทยา มีทั้งที่เป็นภูเขา ป่า ชายหาด ป่าพรุ หุบโล่ง 3. พื้นที่เป็นเกาะ ชายหาดเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 4. ชาวบ้านในพื้นที่มีน้ำใจ อหิยาศัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใส 5. อากาศในพื้นที่ยังคงความบริสุทธิ์ สะอาด 6. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติยังคงมีความสมบูรณ์ 7. เป็นพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่ง ร.5 เคยเสด็จประพาส 8. มีพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์หลากหลายซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพ(Biodiversity)ที่น่าสนใจและเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การคมนาคมหลายพื้นที่ยังไม่สะดวก 2. ขาดการประชาสัมพันธ์พื้นที่ 3. ขาดการจัดการบริหารพื้นที่ที่ดี 4. ชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และความสำคัญของการรักษาสีงแวดล้อม 5. สาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ยังไม่สะดวกในหลายพื้นที่ 6. สถานที่พักไม่เพียงพอเนื่องจากมีรีสอร์ตแห่งเดียวคือเขาขันรี รีสอร์ทนักท่องเที่ยวต้องอาศัยการอยู่เต็นท์หรือพักที่โรงเรียนบ้านเกาะโคบ 7. ยังไม่มีการจัดทำ Home stay
โอกาส (Opportunity)	อุปสรรค (Threats)
<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากหาดใหญ่ ซึ่งมีสนามบินนานาชาติ มีชุมทางขนส่งของภาคใต้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สภาพพื้นที่เป็นเมืองปิด ถูกล้อมรอบด้วยทะเล 2. พื้นที่บางส่วนถูกสัมปทานโดยกลุ่มนายทุนนอกพื้นที่ เช่น เกาะสี่ เกาะห้า และอยู่ในความกำกับดูแลของจังหวัดพัทลุง คนในพื้นที่ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 3. พื้นที่บางส่วนถูกกว้านซื้อโดยนายทุนนอกพื้นที่และมีการทำลายระบบนิเวศ

ที่มา : ผลการประชุม SWOT เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงเรียนบ้านเกาะเสือ

1.1 สัถยภาพด้านการจัดการ

จากการที่ผู้วิจัยได้จัดเวทีประชาคมและสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการท่องเที่ยว โดยชุมชนได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับสัถยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1.1.1 สภาพทั่วไปของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับชาวบ้านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว ผู้นำศาสนาและ ผู้นำชุมชนพบว่าโดยส่วนใหญ่การจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันสามารถแยกออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. การจัดการท่องเที่ยวโดยกลุ่มผู้สัมปทานและเครือข่ายธุรกิจที่เกี่ยวข้องของผู้สัมปทานพื้นที่เกาะสี เกาะห้า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวจีน มาเลเซีย ซึ่งนิยมมาดูแลการทำรังนกที่เกาะสีเกาะห้า รวมทั้งมานมัสการเจ้าแม่กวนอิม

2. การจัดการท่องเที่ยวโดยองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก ส่วนใหญ่จะเป็นการจัดการในภาพรวม ได้แก่ การจัดงานประเพณี การดำเนินการปรับภูมิทัศน์ การอำนวยความสะดวกโดยการสร้างและพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การติดตั้งจุดชมวิว นอกจากนี้ยังเป็นอีกกลุ่มซึ่งเป็นทางผ่านในการติดต่อของหน่วยงานราชการหรือนักท่องเที่ยวผู้สนใจแวะเยี่ยมชมพื้นที่อีกด้วย

3. การจัดการท่องเที่ยวโดยกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวและของชาวบ้าน ซึ่งกลุ่มนำเที่ยวที่สำคัญคือ เขาขันรีสปอร์ต กลุ่มอาสาพิทักษ์สัตว์ป่า ทะเลสาบของหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายาง และชาวประมงที่ใช้เรือหาปลาในการนำเที่ยวเป็นการเฉพาะบุคคล เช่น เรือของคุณโชค ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย รวมทั้งชาวต่างประเทศที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือสนใจศึกษานิเวศวิทยาของพื้นที่

1.1.2 ความคิดเห็นและความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการศึกษาความคิดเห็นและความต้องการของผู้บริหารระดับสูง ผู้นำท้องถิ่น ชุมชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการและประชาชนทั่วไป ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จัดเวทีประชาคม เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการในการพัฒนาสัถยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลเกาะหมากมีรายละเอียดดังนี้

1.1.3 ความคิดเห็นและความต้องการของผู้บริหารระดับสูง ผู้นำท้องถิ่น ชุมชน

ความคิดเห็นในการพัฒนาสัถยภาพของแหล่งท่องเที่ยวระดับผู้นำมีความเห็นว่า พื้นที่ตำบลเกาะหมากโดยรวมมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากที่อื่น เนื่องจากมีทรัพยากรที่โดดเด่นคือรังนกอีแอ่นชนิดกินรัง และคงความเป็นธรรมชาติอยู่ไม่ไกลจากนครหาดใหญ่ ซึ่งเป็น

ศูนย์กลางทางการค้าและเศรษฐกิจของภาคใต้มากขึ้น ภายในตำบลเกาะหมากมีแหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของคนลุ่มน้ำทะเลสาบ เหมาะที่จะเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ ท่องเที่ยว โดยให้องค์กรส่วนท้องถิ่นและประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารจัดการให้เกิดผล

1.1.4 ความคิดเห็นและความต้องการของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปลัด อบต. ประธานสภา และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก มีความเห็นตรงกันเรื่องการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวของตำบลเช่นเดียวกับกลุ่มผู้บริหารระดับสูง จึงเห็นควรให้จัดงบประมาณสนับสนุน โดยการวางแผนการพัฒนาระยะยาว โดยเริ่มจากการสร้างทางเดินคอนกรีตในหมู่บ้านละถนนลาดยางที่เขาชันร้างท่าเทียบเรือที่บริเวณอ่าวท่ายาง ปลูกต้นไม้ที่บริเวณชายหาดแหลมหลาต่อไปจะมีการก่อสร้างสะพานคนเดินข้ามระหว่างแหลมหลา (ม.2) และเขาชัน (ม.7) ซึ่งบริเวณนี้จะมีการจัดกิจกรรมย้อนรอยประวัติศาสตร์รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสหมู่เกาะสี่ – เกาะห้าและเขาชัน ในระหว่างวันที่ 23-25 กรกฎาคม เป็นประจำทุกปี

1.1.5 ความคิดเห็นและความต้องการของผู้ประกอบการ

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ความคิดเห็นและความต้องการของผู้ประกอบการพบว่า ในแง่ของการจัดการ ผู้ประกอบการต้องการให้องค์กรภาครัฐจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเรื่องการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้มากที่สุดเพื่อนักท่องเที่ยวจะได้รู้จักตำบลเกาะหมาก และเข้ามาในพื้นที่ ทำให้เกิดรายได้แก่คนในพื้นที่ ซึ่งคนตำบลเกาะหมากส่วนมากจะไม่ได้รับราชการหรือไปทำงานบริษัทเอกชนนอกพื้นที่ รองลงมาผู้ประกอบการต้องการให้ทำถนนลาดยางเข้าสู่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและ โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นอื่น ๆ ให้มีความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่พื้นที่

1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จุดเด่น (Strengths)	จุดด้อย (Weakness)
<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมีความคิดเห็นและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นในชุมชน 2. ความได้เปรียบเชิงพื้นที่ทำให้มีศักยภาพสามารถบริหารจัดการพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของผู้สนใจได้โดยง่ายกว่าพื้นที่อื่น 3. มีกลุ่มโรงเรียนเกาะเสื่อเริ่มรวมกลุ่มและมีการจัดตั้ง Home stay 4. กลุ่มอาสาพิทักษ์ป่า ทะเลสาบอ่าวท่ายางมีความชำนาญในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ได้ดี 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ขาดระบบการจัดการในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากต่างคนต่างทำไม่ประสานร่วมมือกัน 2. คนในพื้นที่ไม่มีอาชีพที่แน่นอนขึ้นอยู่กับฤดูกาล ในช่วงที่ไม่สามารถทำการประมงหรือการเกษตรกรรมในพื้นที่ได้จึงมีการอพยพย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่ทำให้ไม่สามารถรวมกลุ่มกันได้ง่าย 3. คนที่เหลือน้อยมักเป็นคนชราและเด็กเล็ก 4. ชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแนวคิดเรื่อง Home stay 5. คนรุ่นใหม่ขาดความสนใจศึกษาประวัติศาสตร์และความสำคัญทางนิเวศวิทยาของพื้นที่ของตนเอง
โอกาส (Opportunity)	อุปสรรค (Threat)
<ol style="list-style-type: none"> 1. มีกระแสของกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายนอกที่สนใจความหลากหลายทางชีวภาพที่เรียกร้องให้ชุมชนสนใจบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นในพื้นที่ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความเป็นเมืองปิดที่ล้อมรอบด้วยทะเลสาบทำให้การเดินทางติดต่อในแต่ละเกาะเป็นไปได้ยาก โอกาสที่ชาวบ้านทั้งตำบลจะมารวมตัวกันเป็นไปได้ยาก

ที่มา : ผลการประชุม SWOT เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงเรียนบ้านเกาะเสื่อ

2. ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้

กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้เป็นเกณฑ์สำคัญอีกประการหนึ่งที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้ความสำคัญในการพิจารณาศักยภาพการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเช่น ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาชุมชน และผลการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคของศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้โดยชุมชน รายละเอียดมีดังนี้

3. ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่

การท่องเที่ยวในตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง อาจแบ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวออกเป็น 5 ด้านคือ

- 3.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่
 - 3.1.1 การท่องเที่ยวที่หมู่เกาะสี่-เกาะห้า
 - 3.1.2 การชมทัศนียภาพบนเขานางฟ้า บ้านแหลมกรวด
 - 3.1.3 การชมทัศนียภาพบนเขาเทวดา บ้านเกาะโคบ
 - 3.1.4 การชมทัศนียภาพป่าพรุ อ่าวท่ายาง
- 3.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ ได้แก่
 - 3.2.1 การแวะชมจารึกตราจปร. ร.ศ. 108 บนเกาะหน้าเทวดา
 - 3.2.2 ตามรอย ร.5 ไปเขาชัน หมู่ 7
 - 3.2.3 การย้อนแหล่งประวัติศาสตร์เขาวัด อ่าวบ้านท่า
- 3.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม ได้แก่
 - 3.3.1 งานประจำปีย้อนรอยพระพุทธเจ้าหลวงเด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงวันที่ 23-25 กรกฎาคมของทุกปีที่บริเวณอ่าวท่ายาง หมู่ที่ 2
 - 3.3.2 กิจกรรมประจำปีงานชักพระเดือน 11 ซึ่งจัดขึ้นในวันออกพรรษาของทุกปี โดยจัดขึ้นที่บริเวณท่าเรืออำเภอปากพะยูน
 - 3.3.3 ประเพณีแข่งเรือ ซึ่งจะจัดในช่วงงานย้อนรอยพระพุทธเจ้าหลวงเด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
- 3.4 กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาภูมิปัญญาชุมชน ได้แก่
 - 3.4.1 การแวะเยี่ยมชมกลุ่มผลิตไซดักกุ้งบ้านเกาะโคบ
 - 3.4.2 การแวะเยี่ยมชมกลุ่มเลี้ยงปลากะพงขาวที่บ้านท่าวา
 - 3.4.3 การแวะเยี่ยมชมวิถีชีวิตชาวประมงลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

3.5 กิจกรรมอื่น ๆ เช่น

3.6 กิจกรรมกีฬาชุมชน ในทุกวันที่ 25 มิถุนายน ของทุกปีที่โรงเรียนมัธยมเกาะหมาก และบ้านช่องพินหมู่ที่ 2

3.6.1 กิจกรรมการปล่อยกุ้งปล่อยปลาในช่วงวันสงกรานต์บริเวณบ้านเกาะโคบหมู่ที่ 4 บ้านช่องพิน หมู่ที่ 2 และบ้านปากบางหมู่ที่ 5

3.6.2 กิจกรรมล่องแพไปเกาะสี่เกาะห้า เป็นกิจกรรมประจำวัน ที่เดินทางออกจากท่าเรือบ้านช่องพินหมู่ที่ 2 ตั้งแต่เวลาสามโมงเย็น ล่องไปชมทัศนียภาพตอนกลางคืนของทะเลสาบตอนกลาง เกาะสี่ เกาะห้าในจุดที่สามารถขึ้นไปชมได้และทะเลสาบสงขลารอบๆเกาะหมาก โดยกลับพื้นที่ในดีสามของวันรุ่งขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะมากันเป็นหมู่คณะโดยต้องติดต่อล่วงหน้ากับผู้ประกอบการแพขนานยนต์ ซึ่งมีอยู่จำนวน 4 ลำ ขนาดบรรจุผู้โดยสารได้จำนวน 60 - 80 คน เป็นแพแบบสองชั้นมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะที่จะเป็นการสังสรรค์หรือประชุมสัมมนาสนุกสนาน หากความบันเทิงกับการขับร้องเพลงในแพและรับประทานอาหารทะเลสด ๆ ซึ่งล้วนเป็นอาหารที่ได้จากทะเลสาบแห่งนี้โดยนักท่องเที่ยวจะต้องมาลงแพที่อ่าวท่ายางในตอนเย็น

แพจะถูกจ้างไปยังที่กลางทะเลสาบบริเวณหมู่เกาะสี่ – เกาะห้า ชมพระอาทิตย์ตกเย็นช่วงเกาะตาโต – เกาะยายโสม ซึ่งมีความงดงามมาก หลังจากนั้นวิทยากรจะบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับบริบทของหมู่เกาะรังนกว่ามีเกาะอะไรบ้าง ตามลำดับ ประมาณตี 3 แพจะเข้าเทียบท่าที่อ่าวท่ายางอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งผู้ที่มาหากไม่พักที่บ้านพักซึ่งมีที่อนุรักษ์อ่าวท่ายางและที่เขาชันริสอร์ทก็จะเดินทางกลับเพราะรถยนต์หรือรถทัวร์ที่อาจจะจอดคอยท่าอยู่ที่บริเวณอ่าวท่ายาง ซึ่งมีที่จอดได้นับร้อยคันทีเดียว ซึ่งนับเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมากที่สุด

3.7 กิจกรรมอื่นของการท่องเที่ยวทางบกคือ การที่นักท่องเที่ยวนิยมมาพักผ่อนที่เขาชันริสอร์ท ซึ่งเป็นที่พักธรรมชาติ เป็นป่าไม้ร่มจากยื่นลงในทะเลสาบหันหน้าใส่ทางหมู่เกาะรังนกเช่นกัน จุดขายจะอยู่ความเป็นธรรมชาติซึ่งยังคงสภาพความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชาวประมงพื้นบ้าน การแสดงดนตรีไทยเครื่องสายซึ่งบรรเลงโดยคนท้องถิ่น และการล่องเรือชมบัวสาย บัวได้นำซึ่งมีอยู่มากบริเวณในอ่าวท่ายางใกล้กับที่พักนั่นเอง หรือนักท่องเที่ยวจะมาที่เกาะท้าวก็ยังสามารถมาพักและทำกิจกรรมโดยการชมทัศนียภาพบนเขานางฟ้าและดูนกที่บ้านเกาะโคบ ซึ่งห่างจากที่พักประมาณ 3.5 กิโลเมตรก็สามารถทำได้ทั้งทางทะเลและทางแผ่นดินใหญ่ หรือจะนั่งเรือประมาณ 30 นาที ไปยังอุทยานนกน้ำจุดฝั่งอำเภอสทิงพระแล้วต่อไปชมทะเลหลวงที่หาดมหาสารก็สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้โดยสะดวก

4. แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาชุมชน

สำหรับหัวข้อนี้จะแยกกล่าวออกเป็น 2 ประเด็นย่อยคือ แหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชน และภูมิปัญญาชุมชน จากข้อมูลที่ได้ศึกษาและเก็บรวบรวมมามีรายละเอียดดังนี้

4.1 แหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนนอกเหนือจากแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติซึ่งได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อสถานที่ท่องเที่ยวแล้วยังมีมัสยิด 5 แห่ง วัด 3 แห่ง และ โรงเรียนอีก 8 แห่ง โดยมัสยิดนั้นจะอยู่ในหมู่ที่ 8 บ้านเกาะเสือ หมู่ที่ 6 บ้านเกาะหมากซึ่งมี 2 แห่ง และหมู่ที่ 2 บ้านช่องฟืนอีก 2 แห่ง ส่วนวัด 3 แห่งจะอยู่ในหมู่ที่ 3 คือวัดแหลมกรวดหมู่ที่ 4 คือวัดเกาะโคบ และหมู่ที่ 5 คือวัดปากบางนาคราช สำหรับโรงเรียน 8 แห่งแบ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษา 7 แห่ง และโรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง ดังนี้

โรงเรียนในระดับประถมศึกษา

1. โรงเรียนบ้านท่าวา	ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1
2. โรงเรียนบ้านช่องฟืน	ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 2
3. โรงเรียนวัดบ้านแหลมกรวด	ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3
4. โรงเรียนบ้านเกาะโคบ	ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 4
5. โรงเรียนบ้านปากบางนาคราช	ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5
6. โรงเรียนบ้านเกาะหมาก	ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6
7. โรงเรียนบ้านเกาะเสือ	ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 8

โรงเรียนมัธยมศึกษา

1. โรงเรียนบ้านเกาะหมากเมืองใหม่	ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6

สำหรับแหล่งเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการโดยชุมชน คือ โรงเรียนบ้านเกาะเสือ นับว่าเป็นแหล่งเรียนรู้แห่งใหม่ที่ได้รับคานวณนิยมในหมู่นักศึกษาที่มีความสวยงามทางทัศนียภาพไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนที่อยู่ติดกับทะเลและภูเขาลูกเล็กๆ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าควน ซึ่งมีพืชพรรณไม้นานาชนิดและได้รับรางวัลโรงเรียนพระราชทานในปีนี้ ในยุคสมัยที่ผู้อำนวยการโรงเรียน นายถาวร หนูสงวน เป็นผู้บริหารซึ่งสามารถพัฒนาไปได้ในระดับหนึ่ง หากมีงบประมาณสนับสนุนโรงเรียนมากกว่านี้ โรงเรียนแห่งนี้จะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในพื้นที่ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

นอกเหนือจากโรงเรียนเหล่านี้ ประชาชนในชุมชนบางส่วนได้ส่งลูกหลานไปเข้าโรงเรียนในตัวเมืองปากพะยูนสำหรับระดับมัธยมศึกษา คือที่โรงเรียนหารเทาและโรงเรียน

ปากพะยูนพิทยาคาร ส่วนระดับอุดมศึกษานั้น ผู้ที่สนใจศึกษาส่วนใหญ่เข้าไปศึกษาในมหาวิทยาลัย
ทักษิณ สาขาพัทลุงหรือเข้าไปศึกษาในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

4.2 ภูมิปัญญาชุมชน

วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและรูปแบบของสังคม เป็นตัวสร้างเสถียรภาพซึ่ง
ทำหน้าที่สร้างสรรค์และกำหนดรูปแบบของสมาชิกในสังคมที่ช่วยทำให้โครงสร้างของสังคมอยู่ได้
อย่างมีแบบแผน เพราะได้ผูกมัดภาวะทางจิตใจของสมาชิกในสังคมเอาไว้ วัฒนธรรมเป็นสิ่ง
ละเอียดอ่อนที่มีพลังต่อกลุ่มคนผู้เป็นเจ้าของอย่างมหาศาล กำหนดบุคลิกภาพ ศักยภาพและคุณภาพ
โยงยึดกับสถาบันพื้นบ้านอย่างเหมาะสม ความเป็นจริงทั้งปวงของรูปแบบและบทบาทหน้าที่ที่มี
ต่อกลุ่มคนเป็นความงาม วัฒนธรรมมีอิทธิพลเหนือความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ ส่วนจะมี
อิทธิพลมากหรือน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ของสังคมด้วย
วัฒนธรรมกับสังคมนั้นไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ เพราะวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่กำหนด
แนวคิด ความรู้สึก เจตคติ ตลอดจนพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม โดยวัฒนธรรมจะเป็น เบ้าหลอม
ทางความคิด ความรู้สึก เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ มนุษย์เกิดมาและมีชีวิตอยู่ท่ามกลาง
ธรรมชาติ มนุษย์จึงรู้จักปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติแวดล้อมและรู้จักนำเอาสิ่งต่าง ๆ ตามธรรมชาติ
มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต วิถีชีวิตและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของมนุษย์จึงสัมพันธ์อยู่กับ
สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เกษะหมากเป็นเกษะที่มีผู้คนเข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินมาช้านาน
จนเกิดเป็นวัฒนธรรมด้านอาชีพที่สำคัญของชาวบ้าน

คอกยก

คอกยก หรือที่ชาวบ้านในตำบลเกะหมากเรียกว่า “ตู้ดักกุ้ง” คอกยกเป็นเครื่องมือ
ที่ใช้จับสัตว์น้ำ โดยการวางเครื่องมือนี้ขวางกระแสน้ำ โดยจะตั้งเอาไว้ประจำที่ ใช้ต้นไต้ใบไม้มา
ทำเป็นปีกกั้นสัตว์น้ำลงสู่คอกยก ลักษณะของคอกยกจะทำเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า แล้วกรุด้วย
ตาข่ายที่มีความถี่ของรูตาข่ายมาก แทนเปลือกไม้ไผ่ ตัวโครงของคอกยกเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมเช่นกัน
ทำด้วยไม้ระแนง ไม้เสมีด มีขนาดใหญ่กว่าคอกหรือที่เรียกกันว่า “ร้านวางคอก” วิธีการในการวาง
คอกยก การเลือกทำเลในการลงเครื่องมือคอกยก พื้นดินท้องทะเลบริเวณนั้นจะต้องเป็น โคลนเหลว
ๆ หรือ โคลนแข็งอยู่ในที่โล่งแจ้งอยู่ในทิศทางที่กระแสน้ำลงเท่านั้น มีความลึกของน้ำไม่เกิน 2.50
เมตร คอกยกเป็นเครื่องมือที่สามารถทำได้ตลอดทั้งปี ทั้งเวลากลางวันและเวลากลางคืน โดย
ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพการประมงจะออกเรือไปยกคอกโดยการปีนขึ้นไปบนร้านแล้วหมุนคาน
ที่มีเชือกผูกติดกันระหว่างคานกับคอกยกขึ้นมายังตัวเรือนแล้วค้างเอาไว้ ยกถุงซึ่งอยู่ส่วนล่างของ
ห้องดักเก็บสัตว์น้ำ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับถุงโพงพาง ส่วนปลายสามารถเปิดปิดได้ขึ้นมาบนเรือ
แล้วรูดส่วนปลายของถุงให้เปิดออก กุ้งและสัตว์น้ำต่าง ๆ ก็ไหลลงในเรือโดยง่าย

โหมระ

โหมระ เป็นเครื่องมือประมงประจำที่นิยมใช้กันทั่วไปในอดีต โหมระเป็นเครื่องมือที่ใช้ในพื้นที่น้ำตื้นริมทะเลสาบ ที่ระดับความลึกของน้ำประมาณ 0.5 – 1.50 เมตร สภาพพื้นดินที่ดักโหมระในท้องทะเลเป็นดินโคลนเหลว ซึ่งโดยปกติจะทำการดักกันตลอดทั้งปี แต่ช่วงที่กักสัตว์น้ำได้มากที่สุดอยู่ในช่วงระหว่างลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้กำลังพัดผ่าน คือ เดือนเมษายนจนถึงเดือนพฤษภาคมของทุกปี โหมระเป็นเครื่องมือดักสัตว์ที่ทำมาจากไม้ไผ่ผ่าเป็นซี่เล็ก ๆ แต่ละอันจะมีความยาวประมาณ 1 – 1.50 เมตร กว้างประมาณ 1 เซนติเมตร โดยชาวประมงจะใช้มีดเหลาไม้ไผ่อันเล็ก ๆ ที่ตัดได้ให้เป็นซี่กลมแล้วเอาหวายมาถักไม้ไผ่ซี่กลมไว้ด้วยกัน หวายที่นำมาถักจะต้องผ่าซี่กเสียก่อน ประมาณความกว้าง 1 เซนติเมตร การถักโหมระจะถักต่อกันเป็นช่วง ๆ ห่างกันช่องละประมาณ 1 เซนติเมตร ให้ความยาวของแผ่นไม้ที่ถักด้วยหวายยาวประมาณ 4 – 6 เมตร แผ่นไม้ไผ่ดังกล่าวนี้ชาวประมงเรียกกันว่า “เฟือก” ในการทำโหมระแต่ละอันชาวประมงจะต้องเอาเฟือกมาต่อกันประมาณ 15 – 30 ฟัน จึงจะได้เฟือกอีกของโหมระหนึ่งชุด ในการทำโหมระปัจจุบันจะใช้เชือกพลาสติกที่มีความแข็งแรงและเหนียวแทนหวาย ในการทำคอกหรือกั้นขังโหมระจะทำด้วยไม้ไผ่ขนาดเดียวกับเฟือกปัก โดยถักให้มีความยาวประมาณ 2.50 เมตร ต่อกันให้มีความยาวประมาณ 4 – 5 เมตร ประมาณ 10 ฟัน มาทำเป็นคอกกั้นขังของโหมระ ไม้หลักในการปักโหมระควรใช้ไม้ที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 เซนติเมตร ยาวประมาณ 2.50 เมตร ไม้หลักใช้ปักเพื่อสกัดมิให้กระแสน้ำพัดพาเฟือกให้หลุดออกจากกัน นอกจากไม้หลักอันดังกล่าวแล้วยังมีไม้หลักที่มีขนาด 3x20 เซนติเมตรอีกหนึ่งอันใช้กักช่วงต่อของหัวเฟือกแต่ละฟันให้ติดกัน วิธีการดักโหมระโดยทั่วไปแล้วชาวประมงจะนิยมเลือกทำเลในเขตพื้นที่ชายฝั่งบริเวณทะเลสาบที่มีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 2 เมตร สภาพพื้นดินของท้องทะเลเป็นดินโคลน อยู่ในพื้นที่โล่งแจ้งไม่มีพืชน้ำขึ้นปกคลุม มีลักษณะของกระแสน้ำขึ้น – น้ำลงไหลผ่าน โดยชาวประมงในเกาะหมากจะตั้งเฟือกปักให้วางกับกระแสน้ำขึ้น – น้ำลง ระหว่างฟันเฟือกจะใช้ไม้กักเสียบให้แน่นเพื่อมิให้แยกหรือหลุดออกจากกัน มิฉะนั้นจะทำให้กุ้งหรือสัตว์น้ำตัวเล็ก ๆ หลุดออกไปได้ หลังจากนั้นจึงใช้ไม้หลักกั้นเฟือกปักเอาไว้เพื่อไม่ให้กระแสน้ำพัดพาเอาเฟือกหลุดออกจากกันทั้งในแนวเหนือกระแสน้ำและใต้กระแสน้ำสลับกันไปโดยมีระยะห่างกันระหว่างไม้หลักแต่ละอัน ประมาณ 1.50 เมตร หรือ 2 เมตร ตรงปลายสุดของเฟือกปักแต่ละชุดทั้งสองด้านจะทำเป็นคอกหรือกั้นขัง เพื่อรับสัตว์น้ำที่เข้ามา มีลักษณะคล้ายกับห้องลวงของโป๊ะ มีปากห้องกว้างประมาณ 2 เมตร ทำเป็นวงสามเหลี่ยม ยาวด้านละประมาณ 1.50 เซนติเมตร ปากทางเข้าหรือประตูมีความกว้างประมาณ 5 เซนติเมตรเพื่อให้กุ้งเข้ามาได้สะดวก แต่หลบออกไปได้ยากเนื่องจากได้ทำงานแข่งเอาไว้ มีลักษณะคล้ายงาแซงของลอบ โดยปักไม้ยึดเอาไว้ตลอดเพื่อเพิ่มความแข็งแรง เมื่อถึงเวลาชาวประมงจะนำเรือมาเทียบ

แล้วใช้สวิงตักกุ้งและสัตว์น้ำตัวเล็ก ๆ ที่ตกเข้ามาอยู่ในคอกหรือกันขังใส่ภาชนะที่รองรับบนเรือ หรือใส่เอาไว้ในท้องเรือแล้วเอาไม้กระดานเรือปิดทับอีกทีหนึ่ง โดยปกติแล้วชาวประมงจะนิยม ออกมาตักกุ้งในช่วงเวลาเช้าตรู่ครั้งหนึ่งและช่วงเย็นอีกครั้งหนึ่ง

ภาพ 42 โหมระ

ที่มา : นายชนะพงศ์ ทองเพ็ญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2552

ในการประกอบอาชีพของชาวตำบลเกาะหมาก ภูมิปัญญาข่อมมาพร้อมกับความเชื่อ เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ

ในการต่อเรือประมงชาวประมงจะมีความเชื่อในเรื่องไม้ที่เอามาต่อเรือ เมื่อต่อเรือจะเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเรือจะสถิตอยู่ในไม้ การนำเรือออกไปใช้งานทุกครั้งจะต้องมีการบอกกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประจำเรือเสียก่อน โดยการนึกเอา บอกในใจหรือออกเสียงเอ่ยบอกก็ได้

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำถิ่นที่ชาวเรือนหรือชาวประมงตำบลเกาะหมากนับถือกันมากที่สุด คือ สมเด็จเจ้าพะโคะหรือหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลเจ็ด รวมถึงเชื่อในผู้ที่ให้การดูแลรักษาผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น ๆ เช่น ตาหมอมเทพเป็นผู้ดูแลรักษาผู้ที่อาศัยอยู่ในตำบลเกาะหมากฝั่งตะวันตกและทิศเหนือ ตลอดจนบริเวณที่มองเห็นเขาชัยสน นางฟ้าเป็นเทพที่คอยติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ เพื่อช่วยดูแลรักษาผู้คนในตำบลเกาะหมาก สัตว์น้ำทุกตัวในทะเลสาบมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำถิ่นคอยดูแลรักษาอยู่ การจับสัตว์น้ำทุกครั้งจึงต้องขออนุญาตสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสียก่อน เช่น ทวดเกาะลี - เกาะห้า เกาะหมากฝั่งตะวันตกและทิศใต้ ทวดคลองปากบางนาคราชดูแลรักษาสัตว์น้ำในบริเวณหมู่บ้านปากบางนาคราชและหมู่บ้านชายฝั่งตะวันออกตลอดจนทิศใต้ของตำบลเกาะหมาก ทวดคลองกรูดเป็นผู้คอยดูแลรักษาสัตว์น้ำในคลองกรูด หมู่บ้านแหลมกรวด เกาะโคบ ตลอดจนหมู่บ้านใกล้เคียงที่อยู่ทางทิศเหนือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยดูแลสัตว์น้ำประจำถิ่นในตำบลเกาะหมากจะมีรูปกายเป็นจระเข้คอยสำรวจดูแลสัตว์น้ำในพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของ

ชาวประมงตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง นั้นอาจมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ให้ความเคารพบูชาเหมือนกันส่วนความขัดแย้ง ความสับสนของผู้คนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านด้วยกัน สภาพการงาน จริตประเพณีและสภาพจิตใจที่ถูกโยนคลอนไปสิ้น คนรุ่นเดียวกันวัยเดียวกัน เห็นปัญหาและวิเคราะห์เหตุการณ์แตกต่างกัน คนรุ่นก่อนและคนรุ่นใหม่ยังมีความคิดความเชื่อ และจินตนาการแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดในครอบครัวเริ่มเสื่อมถอย คำพังเพยและสุภาษิตเก่า ๆ ได้ล้าสมัยไปสิ้น คนรุ่นเก่าที่ผ่านชีวิตมาก่อนไม่อาจนำประสบการณ์ของตนเองมาแนะนำสั่งสอนคนรุ่นใหม่ได้มากเท่าที่ควร ความเป็นนักเลงที่ให้คุณค่าการรักพวกพ้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักษาคำพูดอย่างเคร่งครัดก็เข้าไปในทางที่มีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ระบบเงินตราเข้ามามีบทบาทและเพิ่มความจำเป็นในชีวิตประจำวันมากขึ้นทำให้ชาวบ้านต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของผลผลิต

ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการรักษาโรค

การรักษาบาดแผลหรือได้รับพิษ

การรักษาพยาบาลเมื่อได้รับพิษหรือบาดแผลจากงูที่หากินในทะเล ชาวประมงชาวบ้านในตำบลเกาะหมาก วิธีการรักษา คือ เอารากผักลิ้นหีมาตำให้ละเอียดผสมกับน้ำมะนาวหรือสุราขาวคั้นเอาแต่น้ำมากิน ส่วนกากที่เหลือก็เอามาพอกไว้ที่บริเวณบาดแผล นี่เป็นวิธีการรักษาแบบพื้นๆ วิธีหนึ่ง วิธีที่สอง เอาใบของต้นฟ้าทะลายโจรหนึ่งกำมือมาตำให้ละเอียดไปพอกไว้ที่บาดแผลหรือนำเอารากกระถิน รากลำเจียก ตำให้ละเอียดแล้วเอาไปพอกที่บาดแผล วิธีที่สาม เอาต้นกระเพราแดงทั้งห้า ตั้งแต่รากถึงดอก นำมาล้างให้สะอาดแล้วตำให้ละเอียด ผสมสุราขาวแล้วคั้นเอาน้ำให้ผู้ป่วยกิน กากยาให้นำไปพอกไว้ที่แผล หรือเอาใบเล็บครุฑหนึ่งกำมือ ตำให้ละเอียดผสมกับน้ำมะนาวทาและพอกบริเวณบาดแผล นอกจากวิธีการดังกล่าวที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีการรักษาพิษงู โดยการเอาเชือกมารัดเหนือแผลแล้วให้น้ำเอาใบต้นเสลดพังพอนที่ไม่อ่อนหรือแก่เกินไปประมาณ 20-25 ใบ นำมาบดให้ละเอียด แล้วคั้นเอาน้ำให้ผู้ป่วยกิน หลังจากนั้นประมาณ 30 นาที คลายเชือกที่รัดเอาไว้เหนือบาดแผลออก แล้วเอากากของใบเสลดพังพอนที่เหลือจากการคั้นน้ำมาพอกปิดปากแผลเพื่อคลายพิษหรือทำให้พิษเป็นกลาง อาการเจ็บป่วยจะหายไปภายใน 20 นาที หลังจากคลายเชือกออก

การรักษาพยาบาล เมื่อได้รับพิษหรือบาดแผลจากปลา ชาวประมงหรือชาวบ้านตำบลเกาะหมากมีวิธีการรักษาอยู่หลายรูปแบบ กล่าวคือ เอามันสมองของปลาตัวที่ทำให้บาดเจ็บทาและพอกไว้บริเวณแผล อาการจะค่อย ๆ ทุเลาลงตามลำดับหรือให้น้ำเอาใบขี้เหล็กและดาขมีนมาตำให้ละเอียดผสมน้ำชาขาวลงไปคลุกเคล้าให้เข้ากัน แล้วนำมาพอกที่บริเวณแผล การนำเอาสาकुมาฝนแล้วผสม

น้ำมะนาวให้เข้ากันแล้วนำเอามาพอกแผล การนำเอามะนาวมาเผาไฟให้สีของผิวมะนาวเปลี่ยนเป็นสีดำทิ้งลูก หลังจากนั้นผ่าเอาน้ำมะนาวบีบใส่แผลที่โดนปลาแทง หากเป็นบริเวณนี้ก็ให้ใช้มะนาวที่ผ่าแล้วสวมเข้าไปในบริเวณนี้ที่โดนปลาแทงจนกว่าอาการปวดจะทุเลาลงเป็นปกติ อีกกรณีคือการเอาขาสั้น (เส้นยาสูบ) ชุบน้ำพอเปียก ปิดบาดแผลเพื่อห้ามเลือดในกรณีที่เลือดออกมาก หลังจากนั้นให้เอาใบโกกงตำให้ละเอียดผสมกับน้ำมะนาวพอปิดบาดแผลหรือการทำเอาส่วนที่เป็นรู้นของว่านหางจระเข้ทาบริเวณปากแผลที่โดนปลาแทง ปิดปากแผลเอาไว้ อาการก็จะค่อย ๆ ทุเลาลงตามลำดับ

การรักษาพยาบาลเมื่อถูกปลิงกัดของชาวประมงตำบลเกาะหมาก จากการศึกษาของงานของ ผู้วิจัยทำให้ทราบว่า ให้นำเอาปูนขาวที่ใช้กินกับหมากผสมน้ำเล็กน้อยป้ายบริเวณแผลก็จะหายนอกจากน้ำยังมีน้ำยาเส้นและการเอาขม้นตำกับปูนขาว น้ำมะนาว น้ำสบู่ ที่สามารถนำมาทาแผลที่ถูกปลิงกัดได้

5. การวิเคราะห์ศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้โดยชุมชน

จุดเด่น(Strengths)	จุดด้อย(Weakness)
1. กิจกรรมเด่นคือการท่องเที่ยวเชิงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างดีของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ	1. กิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเข้าร่วมยังไม่หลากหลาย และเป็นระบบที่ดีพอ
2. มีแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาที่น่าสนใจมากมาย ที่เป็นวัดดูดิบหรือทรัพยากรในการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ให้กับทุกคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่สนใจ	2. กิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการอนุรักษ์ ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น หรือการท่องเที่ยวในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นการทำลายธรรมชาติ เช่น ปัญหาขยะ หรือการส่งเสียงดังรบกวน การวางไข่ของปลาและนกน้ำบางชนิด
3. โรงเรียนบ้านเกาะเสือเริ่มมีการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นระบบมากขึ้น	3. การจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างทำไม่ได้ไม่ดีพอ เนื่องจากหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องที่สามารถให้ความรู้ได้ยังมีน้อย

โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threat)
<ol style="list-style-type: none"> ในปัจจุบันมีกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และบุคคลภายนอกให้ความสนใจกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น มีตัวอย่างการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อื่นที่สามารถเป็นตัวอย่างหรือต้นแบบในการประยุกต์ใช้ในพื้นที่ได้ 	<ol style="list-style-type: none"> นักท่องเที่ยวภายนอกบางส่วนไม่เข้าใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้หลายครั้งมีปัญหาหยาบหรือการเก็บของที่ระลึกจากธรรมชาติเช่น ก้อนหิน หรือการซื้อขายโบราณวัตถุบางอย่างของพื้นที่

ที่มา : ผลการประชุม SWOT เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงเรียนบ้านเกาะเสือ

5.1 สักยภาพด้านการมีส่วนร่วม

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงลักษณะชุมชนและวัฒนธรรม ทูทางสังคม กระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลเกาะหมาก ก่อนที่จะนำเสนอผลการประชุมประชาคมในการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคของประเด็นการมีส่วนร่วม รายละเอียดมีดังนี้

5.2 ลักษณะชุมชนและวัฒนธรรม

ลักษณะชุมชนและวัฒนธรรมของเกาะหมาก เป็นสังคมชาวเกาะที่มีวัฒนธรรมผสมผสานระหว่างพุทธกับมุสลิม ดังที่ได้กล่าวมาส่วนหนึ่งแล้วในหัวข้อประชากร ว่าประชากรเกาะหมากมี 2 กลุ่มใหญ่ๆคือ ชาวพุทธและชาวมุสลิม ทั้งนี้สัดส่วนระหว่างสองกลุ่มโดยประมาณคือ 60:40 ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีประเพณีและวัฒนธรรมแตกต่างกันเฉพาะในส่วนของพิธีกรรมและการปฏิบัติตน แต่กลุ่มทั้งสองมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันด้วยวัฒนธรรมชาวบ้านตำบลเกาะหมากซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง อีกทั้งสถาบันการศึกษาเป็นองค์กรสำคัญที่ได้ช่วยเชื่อมโยงการทำกิจกรรมของคนทั้งสองกลุ่มให้มาอยู่ร่วมกันและเกิดการผสมผสานกลมกลืนกันทางวัฒนธรรม อีกประการหนึ่งเนื่องจากชนทั้งสองกลุ่มได้มาตั้งรกรากถิ่นฐานในเวลาใกล้เคียงกันในสมัยอดีต ดังนั้นความร่วมมือร่วมแรงใจในการพัฒนาชุมชน และการร่วมกันต่อสู้กับอุปสรรคทั้งทางธรรมชาติมาด้วยกันตั้งแต่ครั้งในอดีตทำให้ชาวบ้านยังคงมีความใกล้ชิดและนับถือกันเสมือนสังคมของเครือญาติกัน หากแต่ในปัจจุบันสภาพสังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงตามวัฒนธรรมภายนอกมากขึ้นจากอิทธิพลการสื่อสารของสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ประกอบกับสภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากสังคมบริโภคนิยมทำให้ผู้คนบางส่วนมุ่งทำมาหาเลี้ยงชีพจนไม่มีเวลาที่จะสนใจการรวมกลุ่ม อีกทั้ง เนื่องจากอาชีพของชาวบ้านทั้งการประมง

และการเกษตรเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยฤดูกาลทำให้ผู้คนส่วนหนึ่งโดยเฉพาะคนในวัยหนุ่มสาวต้องอพยพย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่ ทั้งเพียงคนชราและเด็กไว้ในพื้นที่เท่านั้น

5.3 ทูทางสังคม

จุดเด่นที่เป็นทูทางสังคมของเกาะหมากที่สำคัญคือ ความหลากหลายและความผสมผสานกลมกลืนที่ลงตัวกัน แม้สังคมจะมีคนหลายกลุ่มแต่ไม่ได้มีความขัดแย้งกันทางความเชื่อ หากแต่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมาอย่างช้านาน โดยอาศัยเพียงคุณธรรมแห่งความเคารพความให้เกียรติกันระหว่างผู้สูงวัยกว่า นิสัยแห่งการให้ มิตรภาพแห่งน้ำใจของคนแฉกเช่นสังคมชนบทอื่น ๆ แม้ในปัจจุบันสังคมอาจเปลี่ยนแปลงไปในสังคมของคนรุ่นใหม่แต่เนื่องจากคนพื้นเมืองที่อยู่ดั้งเดิมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัย ดังนั้น วัฒนธรรมความช่วยเหลือกันในสังคมเกาะหมากยังคงมีให้เห็นกันอยู่ รอยยิ้มและความจริงใจ การต้อนรับด้วยน้ำใจไมตรียังคงมีให้เห็นอยู่มาก โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่ห่างจากตัวเมืองของปากพะยูน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่อันเนื่องมาจากการมีข้าวในนา มีปลาในน้ำ ให้เพียงพอต่อการประทังชีวิตสำหรับผู้ที่ไม่ได้มีความทะเยอทะยาน ความต้องการบริโภคนิยมในสิ่งของที่มียราคาแพง เช่น คอมพิวเตอร์ รถยนต์ เครื่องสำอาง เสื้อผ้า อาหารอันหรูหราฟุ่มเฟือย หรือโทรศัพท์มือถือที่เปลี่ยนรุ่นอย่างรวดเร็วจนขายสวนยางหรือกระชังจับปลาแล้วไม่พอซื้อ

นอกจากนั้น ความเชื่อและภูมิปัญญาของชุมชนดั้งเดิมยังเป็นทูทางสังคมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของที่นี่ กล่าวคือ ความเชื่อเรื่องทวดรักษาป่าที่ป่าเขาควนเขาทวดที่กล่าวว่าหากใครตัดไม้ต้องเอาไปคืนทวดทำให้คนในชุมชนดั้งเดิมเกิดความกลัวและไม่ตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ป่าควนเขาทวดเป็นเขตอนุรักษ์ป่าไม้โดยทวดไป โดยไม่รู้ตัว ทำให้นักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันยังคงได้มีโอกาสสัมผัสกับธรรมชาติที่งดงามของป่าดงดิบร้อนชื้น มีโอกาสได้เห็นความหลากหลายทางธรรมชาติของเถาวัลย์พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์หลากหลายชนิด ทำให้ชาวบ้านยังได้ใช้ประโยชน์จากผืนป่าในการเป็นแหล่งอาหาร แหล่งทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะสมุนไพรซึ่งในปัจจุบันกระแสแพทย์ทางเลือกใหม่เริ่มแผ่ขยายในวงกว้าง แต่พื้นที่ในการเป็นแหล่งสมุนไพรที่มีคุณภาพกลับหาได้ยากใน โลกเช่นนี้

ทูทางสังคมอีกประการมาจากความโชคดีในความหลากหลายทางธรรมชาติและชีวภาพของเกาะหมากทำให้นักวิชาการจากทั่วโลกให้ความสำคัญและเดินทางมาเยี่ยมชม นอกเหนือจากทะเลน้อยซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ขึ้นชื่อของพัทลุง การมีนักวิชาการ โดยเฉพาะจากเดนมาร์กให้ความสนใจศึกษาพื้นที่นี้เป็นระยะเวลาานทำให้ชาวโลกมีข้อมูลของพื้นที่ เสียอย่างเดี่ยวตรงที่คนไทยยังไม่ทราบข้อมูลนี้เท่านั้น

5.4 กระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลเกาะหมาก

แม้สังคมในปัจจุบันของเกาะหมากจะมีการเปลี่ยนแปลงจนชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่สนใจการรวมกลุ่มเพื่อปรึกษาหารือในการแก้ปัญหาเหมือนเมื่อครั้งอดีต แต่ด้วยความพยายามของทั้งหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชนทั้งในส่วนที่เป็นทางการและผู้นำโดยธรรมชาติ ทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งมีการจัดตั้งกลุ่มองค์กร ซึ่งพบกลุ่มที่สำคัญในตำบลเกาะหมากมีดังนี้

- 5.1 กลุ่มออมทรัพย์ตำบลเกาะหมาก
- 5.2 กลุ่มประมง
 - 5.3 กลุ่มเลี้ยงปลา
 - 5.4 กลุ่มผลิตไซดักกุ้งบ้านเกาะโคบ
 - 5.5 กลุ่มเลี้ยงปลากระพงขาวที่บ้านท่าวา
 - 5.6 กลุ่มเยาวชนตำบลเกาะหมาก
 - 5.7 กลุ่มแม่บ้าน
 - 5.8 กลุ่ม อสม. (อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน)
 - 5.9 กลุ่ม กศน. (ศูนย์การเรียนรู้ของสถานศึกษาออกโรงเรียน)
 - 5.10 กลุ่มโรงเรียนบ้านเกาะเสือ
 - 5.11 กลุ่มพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายาง
 - 5.12 กลุ่มประมงอาสาสมัครเพื่ออนุรักษ์ทะเลสาบสงขลา
 - 5.13 กลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้านต่าง ๆ

6. การวิเคราะห์ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมโดยชุมชน

จุดเด่น (Strengths)	จุดด้อย (Weakness)
<ol style="list-style-type: none"> มีกลุ่มโรงเรียนเกาะเลื้อที่สามารถเป็นต้นแบบในการรวมกลุ่มจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นในพื้นที่ มีกลุ่มพิทักษ์ป่า ทะเลสาบอ่าวท่าทางที่เข้มแข็ง 	<ol style="list-style-type: none"> ผู้คนหลายส่วนยังขาดความสามัคคี ผู้คนมีความเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น มุ่งทำงานหาเลี้ยงชีพ ไม่สนใจการรวมกลุ่มเท่าที่ควร การอพยพย้ายถิ่นและทอดทิ้งเด็กกับคนชราไว้ในพื้นที่ทำให้ขาดศักยภาพในการสร้างกลุ่มที่เข้มแข็ง ขาดผู้นำที่เข้มแข็ง ขาดการสื่อสารที่ดีระหว่างผู้นำทางศาสนากับผู้นำทางการเมืองทำให้เกิดความแตกแยกและไม่เข้าใจกันในงานพื้นที่ เช่น กรณีของศาลหลวงน้อมเป็นต้น กลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ป่า ทะเลสาบอ่าวท่าทางและกลุ่มโรงเรียนเกาะเลื้อยังมีสมาชิกจำนวนน้อย ทำให้ขาดทีมงานและทำงานได้ไม่ทั่วถึง
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
<ol style="list-style-type: none"> สังคมให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วม รัฐมีกองทุนสนับสนุนการตั้งกลุ่ม องค์กรในชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> พื้นที่เป็นเกาะทำให้การรวมกลุ่มระหว่างผู้คนที่อาศัยต่างเกาะทำได้ยาก ข้อจำกัดทางกฎหมายในเขตสัมปทานทำให้ ผู้สัมปทานซึ่งมาทำธุรกิจหาประโยชน์จากในพื้นที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มและกิจกรรมกับชาวบ้านในท้องถิ่นเท่าที่ควร

ที่มา : ผลการประชุม SWOT เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงเรียนบ้านเกาะเลื้อ

ภาพ 43 บรรยายภาพการจัดประชุมประชาคม / และกระบวนการแบบมีส่วนร่วม
วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2553 ณ โรงเรียนบ้านเกาะเสือ

ภาพ 44 นายถาวร หนูสงวน (ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเกาะเสือ)

ภาพ 45 นายสินวน สุวรรณพงษ์ (ประธานอบต.เกาะหมาก)

ภาพ 46 นายเจเลียว บัวผิน (ครูผู้สอน โรงเรียนบ้านแหลมกรวด)

ภาพ 47 นายเลียบ จาริยะ (ผู้ทรงคุณวุฒิ หมู่ที่ 5 บ้านปากบางนาคราช)

ภาพ 48 นายสุพัต จันสว่าง (สอบต. หมู่ที่ 3)

ภาพ 49 ผศ.ดร.พิศมัย ผลพฤกษ์ไพโร (ประธานกรรมการที่ปรึกษาหนึ่งในผู้เข้าร่วมประชุม)

7. ข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลเกาะหมากในภาพรวม

สำหรับข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลเกาะหมากในแต่ละด้าน
อาจกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

7.1 ข้อจำกัดของศักยภาพด้านพื้นที่

ข้อจำกัดที่สำคัญของการพัฒนาศักยภาพด้านพื้นที่ในปัจจุบัน จากการวิเคราะห์
SWOT Analysis สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การคมนาคมหลายพื้นที่ยังไม่สะดวก
2. ขาดการประชาสัมพันธ์พื้นที่
3. ขาดการจัดการบริหารพื้นที่ที่ดี
4. ชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และความสำคัญของการ
รักษาลิ่งแวดล้อม
5. สาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปายังไม่สะดวกในหลายพื้นที่
6. สถานที่พักไม่เพียงพอเนื่องจากมีรีสอร์ตแห่งเดียวคือเขาขันรีสอร์ตนักท่องเที่ยว
ต้องอาศัยการอยู่เต็นท์หรือพักที่โรงเรียนบ้านเกาะโคบ
7. ยังไม่มีการจัดทำ Home stay
8. สภาพพื้นที่เป็นเมืองปิด ถูกล้อมรอบด้วยทะเล
9. พื้นที่บางส่วนถูกสัมปทานโดยกลุ่มนายทุนนอกพื้นที่ เช่น เกาะสี่ เกาะห้าและ
อยู่ในความกำกับดูแลของจังหวัดพัทลุง คนในพื้นที่ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
10. พื้นที่บางส่วนถูกกว้านซื้อโดยนายทุนนอกพื้นที่และมีการทำลายระบบนิเวศ

7.2 ข้อจำกัดของศักยภาพด้านการจัดการ

ข้อจำกัดที่สำคัญของการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการในปัจจุบัน จากการวิเคราะห์ SWOT Analysis สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ขาดระบบการจัดการในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากต่างคนต่างทำไม่ประสานร่วมมือกัน
2. คนในพื้นที่ไม่มีอาชีพที่แน่นอนขึ้นอยู่กับฤดูกาล ในช่วงที่ไม่สามารถทำการประมงหรือการเกษตรกรรมในพื้นที่ได้จึงมีการอพยพย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่ทำให้ไม่สามารถรวมกลุ่มกันได้ง่าย
3. คนที่เหลืออยู่มักเป็นคนชราและเด็กเล็กทำให้ขาดศักยภาพในการบริหารจัดการ
4. ชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแนวคิดเรื่อง Home stay
5. คนรุ่นใหม่ขาดความสนใจศึกษาประวัติศาสตร์และความสำคัญทางนิเวศวิทยาของพื้นที่ของตนเอง
6. ความเป็นเมืองปิดที่ล้อมรอบด้วยทะเลสาบทำให้การเดินทางติดต่อในแต่ละเกาะเป็นไปได้ยาก โอกาสที่ชาวบ้านทั้งตำบลจะมารวมตัวกันเป็นไปได้ยาก

7.3 ข้อจำกัดของศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้

ข้อจำกัดที่สำคัญของการพัฒนาศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ในปัจจุบันจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis สามารถสรุปได้ดังนี้

1. กิจกรรมที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจัดให้นักท่องเที่ยวมาเข้าร่วมยังไม่หลากหลายและเป็นระบบที่ดีพอ
2. กิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันของหน่วยงานเอกชนที่จัดขึ้น ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น หรือการท่องเที่ยวในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นการทำลายธรรมชาติ เช่น ปัญหาขยะ หรือการส่งเสียงดังรบกวนการวางไข่ของปลาและนกน้ำบางชนิด
3. การจัดกระบวนการเรียนรู้ยังทำไม่ได้ดีพอ เนื่องจากหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องที่สามารถให้ความรู้ได้ยังมีน้อย
4. นักท่องเที่ยวภายนอกบางส่วนไม่เข้าใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้หลายครั้งมีปัญหาขยะหรือการเก็บของที่ระลึกจากธรรมชาติเช่น ก้อนหิน หรือการซื้อขายโบราณวัตถุบางอย่างของพื้นที่

7.4 ข้อจำกัดของศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม

ข้อจำกัดที่สำคัญของการพัฒนาศักยภาพด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในปัจจุบัน จากการวิเคราะห์ SWOT Analysis สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผู้คนหลายส่วนยังขาดความสามัคคี
2. ผู้คนมีความเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น มุ่งทำงานหาเลี้ยงชีพ ไม่สนใจการรวมกลุ่มเท่าที่ควร
3. การอพยพย้ายถิ่นและทอดทิ้งเด็กกับคนชราไว้ในพื้นที่ทำให้ขาดศักยภาพในการสร้างกลุ่มที่เข้มแข็ง
4. ขาดผู้นำที่เข้มแข็ง
5. ขาดการสื่อสารที่ดีระหว่างผู้นำทางศาสนากับผู้นำทางการเมืองทำให้เกิดความแตกแยกและไม่เข้าใจกันในบางพื้นที่ เช่น กรณีของตาหลวงน้อมเป็นต้น
6. กลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ป่า ทะเลสาบอ่าวท่ายางและกลุ่มโรงเรียนเกาะเสื่อยังมีสมาชิกจำนวนน้อย ทำให้ขาดทีมงานและทำงานได้ไม่ทั่วถึง

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อจำกัดมากมายแต่ผลการศึกษาตัวชี้วัดศักยภาพเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า เกาะหมากมีความพร้อมอย่างน้อย 6 ด้านคือ

1. แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงามน่าประทับใจและคุณค่าดึงดูดใจ ความเก่าแก่และมีคุณค่าดึงดูดใจ เป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์
2. ลักษณะทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. เป็นเมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์นับตั้งแต่ ร.ศ.108
4. ชาวบ้านมีธรรมาศัยไมตรี
5. มีรังนกที่มีคุณภาพของเอเชีย
6. อาหารทะเลสดสะอาด